

Voorzitter: Dolman

Tegenwoordig zijn 147 leden, te weten:

Aarts, Andela-Baur, Van den Anker, Van Baars, B. Bakker, M. Bakker, Beckers-de Bruijn, Ter Beek, De Beer, Beinema, Van den Bergh, Bischoff van Heemskerck, Blaauw, H. A. de Boer, J. J. P. de Boer, Bolkestein, De Boois, Borgman, Borm-Luijckx, Braams, Bremen, Brinkhorst, Van den Broek, Bui-kema, Van der Burg, Buurmeijer, Castricum, G. M. P. Cornelissen, P. A. M. Cornelissen, Couprie, G. C. van Dam, M. P. A. van Dam, Dankert, Dees, Deetman, Van Dijk, Dijkman, Van Dis, Van der Doef, Dolman, Duinker, Engwirda, Epema-Brugman, Van Erp, Evenhuis, Eversdijk, Faber, Frinking, Gerritse, Geurtsen, Ginjaar-Maas, De Graaf, Gu-althérie van Weezel, Haas-Berger, De Hamer, Hartmeijer, Van Heel-Kasteel, Van der Hek, Hennekam, Hermans, Hermsen, Van Houwelingen, Van Iersel, Jabaaij, Jacobse, Jansen, Joekes, Kappeyne van de Coppelio, Keja, Van Kemenade, Keuning, Knol, Koekoek, Kolthoff, Kombrink, Konings, Kortevan Hemel, De Korte, Kosto, Krijnen, De Kwaadsteniet, Lambers-Hacquebard, Langedijk-de Jong, Lansink, Lauxtermann, Van Leijenhorst, Van der Linden, Lubbers, Mateman, Meijer, Mertens, Mommersteeg, Moor, Van Muiden, Müller-van Ast, Niessen, Nijhof, Nijpels, Nypels, Van Ooijen, Pattijn, Paulis, Ploeg, Poppe, Porthoine, Rempt-Halmmans de Jongh, Rienks, Rietkerk, Roels, Roethof, Van Rossum, Salomons, Van der Sanden, Schaapman, Schakel, Scherpenhuizen, Scholten, Van der Spek, Spieker, Stemerdink, Van der Stoel, Stoffelen, Terlouw, Van Thijn, Toussaint, Tripels, Veerman, Veldhoen, Van de Ven, Verbrugh, Verkerk-Terpstra, Voogd, De Voogd, Voortman, B. de Vries, K. G. de Vries, Waalkens, Waltmans, Weijers, Wessel-Tuinstra, Wisselink, Wolff, Wöltgens, Worrell, Wuthrich-van der Vlist, Van Zeil en Zijlstra,

en de heren Van Agt, Minister-President, Minister van Algemene Zaken,

Wiegel, Vice-Minister-President, Minister van Binnenlandse Zaken, De Geus, Minister van Defensie, mevrouw Gardeniers-Berendsen, Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, de heer Hermes, Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen, mevrouw Kraaijeveld-Wouters, Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en de heren Wallis de Vries, Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en Simons, Regeringscommissaris voor de Grondwetsherziening.

De **Voorzitter**: Waarde medeleden! Gisteren, aan de vooravond van zijn negentigste verjaardag, overleed mr. Jan Donner, Minister van Staat. Het onttrekt zich aan publieke waarneming, wat dit ambt inhoudt en wat zijn dragers ervan maken. Niet verborgen blijft, hoezeer zij en in het bijzonder Donner zich voor de publieke zaak interesserden.

Tot op zeer hoge leeftijd konden wij de lange, strenge, sobere gestalte van Donner ontmoeten op hoogtijdagen van de Staat en van de Anti-Revolutionaire Partij, tot wier ereleden hij behoorde. Hij was een monument, maar geen museumstuk. Men kon hem gemakkelijk vijftien jaar jonger schatten. Zijn verschijning riep geen nostalgische gevoelens op.

Hij bleef gedurende meer dan een halve eeuw een man van zijn tijd en een man van het Plein. Daar, aan het Plein, diende hij het land: als Raadadviseur van Justitie, als minister, als lid en President van de Hoge Raad, als voorzitter van de Kiesraad. Voor iemand, wiens benoeming tot kamerlid door Donner werd bekrachtigd, is het wonderlijk te beseffen dat hij 44 jaar eerder zijn intrede deed in de politiek: als de benjamin van het eerste kabinet-De Geer.

'Hij is', schrijft Oud, 'een jurist van buitengewone scherpzinnigheid. Min of meer l'enfant chéri van de Kamer, loopt het hem bij de verdediging zijner zaken bijna altijd mee, maar daardoor maakt hij den indruk teleurstellingen minder gemakkelijk te verdragen'.

Deze woorden werden geschreven tijdens de oorlog. Zo zij toen nog gerechtvaardigd waren, zij verbleekten door Donner's volharding in vrede en oorlog beide, in vrijheid en gevangenschap.

Een president van de Hoge Raad publiceert meestal anoniem. Zijn persoonlijke rol ook daarin onttrekt zich aan publieke waarneming. Dat Donner's naam een eigen klank behield, dankte hij niet alleen aan het feit dat men geleidelijk van de oude en de jonge Donner ging spreken, maar vooral ook aan zijn vele nevenfuncties op kerkelijk, politiek en maatschappelijk gebied.

Zo was hij curator van twee universiteiten. Aan een daarvan, de Vrije, zag hij zijn naamgenoot kort geleden promoveren op een proefschrift over De vrijheid van het bijzonder wetenschappelijk onderwijs, opgedragen aan 'mijn Grootvader'.

In NRC-Handelsblad van 1 september 1980 schrijft weer een andere Donner het volgende: 'Vannacht droomde ik van mijn vader. Mijn leven lang heb ik hoog tegen hem opgezien. Hij verkeert thans in goede gezondheid, en nog altijd mag ik mij verheugen in de evenwichtigheid van zijn meningen, de wijsheid van zijn oordeel. Voor de duidelijkheid: hij is niet de Donner van de grondwetscommissie-Cals of van de Lockheedcommissie. Dat is mijn broer. Van hem droom ik nooit.'

Ik meen zonder sentimentaliteit te kunnen zeggen, dat wij ons een staatkundige loopbaan als die van Jan Donner mogen dromen: een loopbaan gedragen door grote gaven en een kinderlijk geloof in de Grote Gever.

Wij wensen zijn familie in deze dagen de kracht die hem zo heeft gesierd.

Minister **De Geus**: Mijnheer de Voorzitter! Namens de Regering sluit ik mij aan bij uw woorden ter nagedachtenis van mr. dr. J. Donner, een man met een zeer lange en uitzonderlijke carrière in dienst van de publieke zaak. Meer dan een halve eeuw geleden reeds trad hij in het Nederlandse openbare leven op de voorgrond.

De Geus

Hij was een man van de klassieke anti-revolutionaire stempel en telg uit een bekend, gereformeerd geslacht.

Aan Donner denken wij in de eerste plaats als een eminent jurist. Van zijn grote gaven op dit terrein heeft hij doen blijken toen hij als jongste minister van Justitie die ons land ooit heeft gekend in de jaren '30 een groot aantal wetten op zijn naam bracht. Opmerkelijk is dat, nadat een wetsontwerp van zijn hand over de organisatie van de rechterlijke macht een kabinetscrisis veroorzaakte, hij korte tijd later eerst als Raadsheer en later als President van de Hoge Raad de hoogste functies in die rechterlijke organisatie ging vervullen.

Zijn benoeming als minister op 35-jarige leeftijd, toen hij politiek een nog vrijwel onbeschreven blad was, was voor menigeen een verrassing, maar dat hij vervolgens in de Hoge Raad werd benoemd verbaasde niemand. Dat hij een rechtsgeleerde van uitzonderlijk formaat was, werd inmiddels algemeen erkend. Vooral als President van de Hoge Raad heeft hij zich grote faam verworven.

Zijn werkkraft, zijn scherpzinnigheid en zijn fenomenaal geheugen waren bijna spreekwoordelijk.

Vandaag zou Donner 90 jaar geworden zijn. In het zojuist verschenen Juristenblad heeft mr. Langemeijer ter gelegenheid van die verjaardag een artikel over hem geschreven. Helaas heeft Donner deze terugblik op zijn lang, arbeidzaam leven niet meer kunnen lezen. Langemeijer schrijft: 'Ofschoon mr. Donner een man van vaste beginselen is, heeft hij steeds een open oor gehad voor de standpunten van anderen. Hij had een fijn gevoel voor de nuances van het te berechten geval, terwijl de praktische gevolgen van de te nemen beslissing voor hem zwaar wogen. Scherp juridisch inzicht ging bij hem samen met de gave om kort en helder te formuleren. Daar kwam een grote werkkraft bij. De Hoge Raad denkt dan ook met dankbaarheid terug aan deze gezaghebbende president.'

Inderdaad gedenken wij allen Donner met dankbaarheid. Ons land verliest in hem een groot man.

De aanwezigen nemen enige ogenblikken stilte in acht.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Abma, Evenhuis-Van Essen en Den Uyl, wegens ziekte, de hele week.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **Voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik ook voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van deze vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Het Presidium heeft met eenparigheid van stemmen besloten te stellen in handen van:

a. de vaste Commissie voor Ontwikkelingssamenwerking: Nota Sectorprogramma Voedselproductie- en Voedingsprogramma's (16 587);

b. de vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen: Nota Examens in het voortgezet onderwijs (16 590);

c. de vaste Commissie voor Economische Zaken: wetsontwerp Goedkeuring van twee Koninklijke besluiten van 16 december 1980 (Stb. 710 en 711) ingevolge artikel 33 van de Wet selectieve investeringsregeling (16 599).

Regeling van werkzaamheden

De **Voorzitter**: Ik stel voor bij de gezamenlijke behandeling van Hoofdstuk XIII (Economische Zaken) (16 400-XIII) en het Fonds investeringsrekening (16 400-K)

tevens aan de orde te stellen:

de WIR/SIR-problematiek (15 800-IX B-XIII, nrs. 16 en 23 (herdruk))

de brief van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken over Plaats en toekomst van de Nederlandse industrie (16 513).

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ook stel ik voor aan de stemmingen met betrekking tot Hoofdstuk XIII (Economische Zaken) toe te voegen de stemming over de tijdens de uitgebreide commissievergadering van 10 oktober 1980 voorgestelde moties over hoofdstuk IX van de memorie van toelichting van hoofdstuk XIII (Economische Zaken) betreffende de Buitenlandse Economische Betrekkingen en hoofdstuk II van de memorie van toelichting van hoofdstuk XIII (Economische Zaken) betreffende exportproblematiek.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Van der Hek, die het heeft gevraagd.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De Kamer heeft vorige week besloten de begroting van Economische Zaken normaal op de agenda te laten staan voor volgende week. Bij de fractie van de PvdA leeft de wens een werkgelegenheidsdebat te houden. Ik wil voorstellen dit werkgelegenheidsdebat inderdaad te houden. Ik kom straks op het tijdstip terug. Bij dit werkgelegenheidsdebat zouden de volgende onderwerpen aan de orde kunnen worden gesteld: een mededeling van de Minister van Financiën met betrekking tot het bevrozen van de kasplafonds; de correspondentie van de heer Zijlstra met Minister Van der Stee, die ook ons heeft bereikt; de brieven van Minister Van der Stee over het financieringsstekort, die ons zojuist hebben bereikt; de wijze, waarop uitvoering wordt gegeven aan de motie Van Houwelingen – aanvaard door de Kamer – met betrekking tot de opbrengst van de kleine aardgasvelden. Ik zou de heer Van Iersel willen vragen, of hij ermee kan instemmen, dat zijn motie – ingediend tijdens de uitgebreide commissievergadering over het exportbeleid – met betrekking tot de exportvoorziening, ook op de agenda kan worden gezet. De Kamer heeft hierover nog niet gestemd. Als laatste stel ik voor, ook de brief van de heer Albada over het arbeidsplaatsenplan tijdens het werkgelegenheidsdebat te bespreken.

Mijnheer de Voorzitter, ik zou de Kamer willen voorstellen dit debat te doen plaatsvinden, voordat de begroting van Economische Zaken wordt behandeld, omdat namelijk verschillende ministers betrokken zullen zijn bij het werkgelegenheidsdebat. Dit debat zou ook kunnen leiden tot conclusies, die weer van belang kunnen zijn voor de begrotingsbehandeling als zodanig. Het lijkt ons daarom logisch de door mij voorgestelde volgorde aan te houden.

Dit debat zou naar de mening van mijn fractie de volgende week reeds kunnen worden gehouden in de door mij genoemde volgorde. Mocht dit op bezwaren stuiten, dan kan het debat ook een week later worden gehouden. Ik heb echter wel begrepen, dat men het in bepaalde fracties niet zou waarderen, indien dit zou leiden tot een aanzienlijk uitstel. Bij deze mening sluit mijn fractie zich gaarne aan.

De heer **Van Muiden** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Er is in het midden- en

Voorzitter

kleinbedrijf ernstige kritiek gerezen op de werkwijze van ons parlement. Er zou oorspronkelijk extra tijd worden uitgetrokken via een uitgebreide commissievergadering voor de behandeling van de begroting van Economische Zaken en met name voor het onderdeel midden- en kleinbedrijf. Ook in het verleden is er zeer veel tijd verstreken alvorens het parlement gelegenheid kon vinden om bijvoorbeeld de nota over het toerisme en de nota over de beunhazerij behoorlijk te behandelen. Nu die uitgebreide commissievergadering is vervallen en nu een voorstel is gedaan ook de begrotingsbehandeling weer te verschuiven en te laten samenvallen met andere onderwerpen, dreigt er een situatie te ontstaan, waarin dit belangrijke onderdeel van de begrotingsbehandeling dreigt onder te sneeuwen. Ik heb er de grootst mogelijke moeite mee zijn daarin te vinden. Ik ben van mening dat men bij het doen van voorstellen waarbij de behandeling van de begroting van Economische Zaken is betrokken, aandacht behoort te hebben voor de omstandigheden dat er voldoende tijd behoort te blijven bestaan voor de behandeling van het onderdeel midden- en kleinbedrijf, gelet op de vele problemen die daarbij aan de orde komen.

De **Voorzitter**: Mag ik vragen wat dit te maken heeft met het verzoek van de heer Van der Hek?

De heer **Van Muiden** (CDA): Ik zou er de voorkeur aan hebben gegeven, wanneer de begrotingsbehandeling was verlopen, zoals het normaal bij begrotingshoofdstukken pleegt te gebeuren, en dat de behandeling niet wordt verschoven en vervolgens weer samenvalt met andere onderwerpen, mede gezien het tijdschema dat de Kamer zichzelf heeft opgelegd met betrekking tot de behandeling van de verschillende begrotingshoofdstukken.

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Voorzitter! Reagerend op het concrete verzoek van de heer Van der Hek wil ik namens mijn fractie eraan herinneren dat wij al eerder, toen de heer Kombrink eenzelfde verzoek deed, ons niet verzet hebben tegen het houden van een werkgelegenheidsdebat. Nu wij pas zeer recent de brief van de Minister van Financiën hebben ontvangen, waarover bovendien nog een mondeling overleg zal moeten plaatsvinden, vraag ik mij af, of het niet verstandiger is de voorbereidingstijd wat langer te

laten zijn en het debat niet volgende week maar de week daarna te houden.

De heer **Van Iersel** (CDA): Als het toch een week later moet plaatsvinden, heeft het dan nog zin mijn motie over de export de volgende week al in behandeling te nemen?

De **Voorzitter**: Ik zou donderdag een voorstel willen doen voor precisering van het onderwerp. Wellicht kunnen de leden hierover onderling contact hebben. Ik hoor dan graag van tevoren waarover men wel en eventueel niet overeenstemming heeft bereikt, opdat hiermee geen tijd verloren ga.

Aan het adres van de heer Van Muiden merk ik op dat het 's heren Van der Heks bedoeling niet is, verschillende dingen niet telaten samenvallen. Integendeel, nadat het werkgelegenheidsdebat zou hebben plaatsgevonden, zou vervolgens alle gelegenheid aanwezig zijn voor de behandeling van het hoofdstuk Economische Zaken. Nu de heer Van der Hek drie onderwerpen heeft genoemd waarvoor de Minister van Financiën de eerst verantwoordelijke is, lijkt het mij logisch dat ook de behandeling van de begroting van Financiën wordt uitgesteld. Ik doe ook hierover nu geen voorstel, maar nodig de leden uit ook hierover voor donderdag met elkaar contact te hebben.

Het werkgelegenheidsdebat zou dan kunnen worden gehouden in de week van 17 februari. Voor de week van 24 februari staat reeds de begroting van Onderwijs en Wetenschappen gepland. De behandeling van de begroting van Economische Zaken zou dus vallen in de week van 3 maart. Aangezien de behandeling van de begroting van Financiën, zoals wij ook reeds vorige week hebben besproken, waarschijnlijk veel korter duurt, zou deze daarom wellicht in de week van 24 februari kunnen plaatsvinden en zelfs misschien in de week van 17 februari.

De heer **Van Dijk** (CDA): Waarom zou de behandeling van de begroting van Financiën moeten worden uitgesteld?

De **Voorzitter**: Omdat de Minister van Financiën betrokken is bij onderwerpen die de heer Van der Hek zojuist noemde. Het gaat hier om stukken die in ieder geval ondertekend zijn door de Minister van Sociale Zaken en de Minister van Financiën en waarbij ook de Minister van Economische Zaken betrokken is. Als de door hem aangevoerde argumenten een reden vormen de behandeling van de begroting van Economische Zaken uit te stellen, lijkt het mij a fortiori een reden de behandeling van de begroting van Financiën

uit te stellen opdat er geen doublures plaatsvinden. Wanneer bij het algemene debat het kasplafond en het financieringstekort behandeld worden, kan men bij de behandeling van de begroting van Financiën over andere onderwerpen spreken, zo men dat wenst.

De heer **Van Dijk** (CDA): Volgende week hebben wij reeds een mondeling overleg hierover met de Minister van Financiën achter de rug.

De **Voorzitter**: Ik hoor graag vóór donderdag rond het middaguur waartoe de fracties zijn gekomen.

De heer **Joekes** (VVD): De vaste Commissie voor Financiën zal wel kans zien, u te adviseren over de behandeling van de hoofdstukken IXA en IXB, daar de commissie toch deze week bijeenkomt.

De **Voorzitter**: Ik dank de heer Joekes zeer.

De heer **Hennekam** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik ga ervan uit, dat in de week van 17, 18 en 19 februari 1981 de herindeling van Zuid-Limburg op de agenda blijft staan.

De **Voorzitter**: Het hoofdonderwerp van die week is de herindeling van Zuid-Limburg. Het werkgelegenheidsdebat zal waarschijnlijk half zo lang duren als een begrotingsbehandeling, is mijn schatting.

Volgende week zullen, bij uitstel van Economische Zaken, geen grote onderwerpen zijn gepland. In die week kunnen wij eindelijk onze achterstand inlopen. Wellicht kan er nog een enkel spoedeisend onderwerp aan de agenda van de volgende week worden toegevoegd. Ik veronderstel echter dat wij met de agenda van deze week ook reeds de agenda voor de volgende week hebben gevuld!

Ik geef het woord aan de heer Engwirda, die het heeft gevraagd.

De heer **Engwirda** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Nu er enige ruimte in de agenda is ontstaan, vraag ik de Kamer toestemming voor het interpelleren van de Staatssecretarissen van Binnenlandse Zaken en van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening over de financiële positie van Helmond. Helmond is al sinds het in werking treden van de Financiële Verhoudingswet 1960 een gemeente die een beroep moet doen op artikel 12 van die wet. Zelfs al vóór het bestaan van die wet kon Helmond niet met de normale uitkering rondkomen en moest er een extra uitkering worden gegeven. Ik neem aan dat er geen enkele andere ge-

Voorzitter

meente in Nederland is te vinden die zo langs zo'n slechte financiële positie heeft gehad.

Dit lijkt mij op zichzelf al een duidelijk signaal dat er met de algemene uitkering uit het Gemeentefonds aan Helmond iets structureel mis is. Daar komt nog bij dat Helmond begin 1979 op grond van het verstedelijkingsbeleid als groeistad is aangewezen. Het grote gevaar dreigt nu dat de artikel 12-status Helmond een vrijwel onmogelijke positie bezorgt om de groei-stadfunctie behoorlijk te kunnen uitvoeren. Op grond van de laatste overweging zou ik graag beide Staatssecretarissen interpellieren.

De Voorzitter: Ik zal hieromtrent donderdag een voorstel doen.

Ik geef het woord aan de heer Duinker, die het heeft gevraagd.

De heer Duinker (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Twee weken geleden heeft deze Kamer een motie van de heer Dijkman aanvaard. In de motie werd uitgesproken dat het wenselijk was, de afspraak over de vergelijkingsshuren in stadsvernieuwingsgebieden te handhaven. De Staatssecretaris heeft bij de behandeling van die motie gezegd dat hij daarover vanzelfsprekend in het kabinet een standpunt moest formuleren. Hij zei erbij dat er geen beschikkingen konden worden afgegeven in de steden waar het genoemde systeem wordt gehanteerd, totdat het regeringsstandpunt duidelijk was.

Mijnheer de Voorzitter! In verband hiermee verzoek ik u, de Regering te vragen, op zo kort mogelijke termijn een brief aan de Kamer te sturen waarin het regeringsstandpunt wordt uiteengezet.

De heer Dijkman (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Het zou erg plezierig zijn, indien de Staatssecretaris dat kon doen vóór de eerste uitgebreide commissievergadering die over het huuren subsidiebeleid wordt gehouden.

De heer Duinker (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik weet niet of het juist is, wanneer het onderwerp van de vergelijkingsshuren voor stadsvernieuwingsgebieden in de door de heer Dijkman genoemde UCV wordt behandeld. De UCV is gebaseerd op een brief van de Staatssecretaris over het huurbeleid in het algemeen. Die UCV houdt dus geen enkel verband met de zaak die nu aan de orde is.

Ik ben van mening dat er in ieder geval een brief moet komen. Die brief kan dan wel of niet in behandeling komen in de Kamer, maar dat hangt van de inhoud van de brief af.

De Voorzitter: Wanneer er informatie wordt gevraagd, dan zal de Kamer natuurlijk zeer tevreden zijn als de informatie zo snel mogelijk wordt gegeven. Wanneer de brief dus vóór maandag komt – al dan niet van belang voor de UCV – dan is de Kamer in ieder geval tevreden.

Nu rest de vraag, of de Voorzitter deze zaak moet doorgeleiden. De Kamer kent mijn standpunt, namelijk dat dergelijke acties zo veel mogelijk dienen te worden ondernomen door voorzitters van commissies. Aangezien ik heb begrepen dat de vaste Commissie voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening in de eerstkomende weken niet vergadert, zal ik om praktische redenen dit verzoek graag doorgeleiden.

Aan de orde is de **stemming** over de tijdens de behandeling van het **verslag van een mondeling overleg over de schoolbegeleiding** voorgestelde motie-Evenhuis c.s. over het tegengaan van ondergraving van samenwerkingsdiensten (16 400-VIII, nr. 29).

De Voorzitter: Ik geef het woord aan Staatssecretaris Hermes, die het gevraagd heeft.

Staatssecretaris **Hermes:** Mijnheer de Voorzitter! Vorige keer was ik niet in de gelegenheid, te reageren op deze motie. Inmiddels heb ik er kennis van kunnen nemen, hetgeen ertoe heeft geleid, dat ik er een aantal kanttekeningen bij plaats. De motie is voor mij eigenlijk niet goed uitvoerbaar. Zij is ook onduidelijk.

Ik weet niet wat ik ermee aan moet. Er wordt gesproken over het ondergraven van samenwerkingsdiensten. Belangrijk is echter de achtergrond van het ondergraven. Houdt een en ander verband met de switch-problematiek. Daarin ligt misschien een motief voor het eventueel ondergraven van deze samenwerkingsdiensten. De switch-problematiek wordt echter in de overwegingen noch in het dictum genoemd. Ik worstel dus met het probleem in welke zin men 'ondergraven' hier bedoelt. Daarom is deze motie mij niet duidelijk.

De heer Evenhuis (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De Staatssecretaris heeft precies aangegeven waarom het gaat, namelijk de switch-problematiek, datgene wat in het mondeling overleg door hem is gezegd en door mij. Die

problematiek wordt in de motie bedoeld. De tekst is met het oog daarop niet voor misverstand vatbaar.

De motie-Evenhuis c.s. (16 400-VIII, nr. 29) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de SGP, het GPV en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

Aan de orde zijn de **stemmingen** over de tijdens de behandeling van de **nota inzake het Surinamebeleid** voorgestelde moties, te weten:

de motie-Van Zeil c.s. over terugkeer van normale verhoudingen (16 489, nr. 6);

de motie-Van Thijn c.s. over het opsporings- en uitzettingenbeleid (16 489, nr. 7);

de motie-Van Thijn c.s. over een regeling ter zake van het concubinaat (16 489, nr. 8);

de motie-Nijhof en Bischoff van Heemskerck over het oplossen van het emigratievraagstuk (16 489, nr. 9);

de motie-Bischoff van Heemskerck en Nijhof over het totale beleid Suriname (16 489, nr. 10).

De Voorzitter: Naar mij blijkt, bestaat behoefte aan heropening van de beraadslaging.

Ik stel voor, daartoe gelegenheid te bieden.

Daartoe wordt besloten.

De heer Van Zeil (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Op stuk 16 489, nr. 6 is door mij een motie ingediend, die mede-ondertekend is door de collegae Van Thijn en Bischoff van Heemskerck. Wij stellen een geringe correctie voor in de laatste alinea, waarin wij de woorden 'gericht op terugkeer van normale verhoudingen' graag zien gewijzigd in 'gericht op het vestigen van normale verhoudingen'. Wij willen namelijk koste wat het kost vermijden dat wij bij het woord 'terugkeer' zouden denken aan het terugkeren van verhoudingen en omstandigheden zoals deze voor 25 februari 1980 hebben bestaan.

Motie

De Voorzitter: De heer Van Zeil heeft zijn motie op stuk nr. 6 in die zin gewijzigd, dat de woorden «gericht op terugkeer van normale verhoudingen» worden vervangen door: gericht op het vestigen van normale verhoudingen.

Voorzitter

Ik stel voor, over deze gewijzigde motie aanstonds te stemmen.

Zij krijgt nr. 11 (16 489).

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **Nijhof** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou willen voorstellen de moties op nr. 16 489, nrs 9 en 10 aan te houden. De motie op stuk nr. 9 handelt over de remigratieproblematiek. Bij de behandeling van de Nota Surinamebeleid was de Minister van Sociale Zaken niet aanwezig. Het punt staat geagendeerd voor een binnenkort te voeren mondeling overleg. Desgewenst kunnen wij nadien op dit punt terugkomen. Hoewel uit het voorgaande blijkt dat coördinatie met betrekking tot het Surinamebeleid geen luxe is, heb ik het gevoel dat het voorstel dat in de motie is vervat bij de Kamer nog niet voldoende is gerijpt. Derhalve stel ik voor de motie op stuk nr. 10 aan te houden.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, te voldoen aan het verzoek van de heer Nijhof de moties op de stukken nrs. 9 en 10 (16 489) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **Bolkestein** (VVD): De heer Van Zeil is zo voorkomend geweest om mij zijn motie ter ondertekening aan te bieden. Hiertoe ben ik niet overgegaan omdat zij minder ver gaat dan de motie die ik op 6 maart 1980 heb ingediend. Waar volgens die motie de Kamer de Regering verzoekt al het mogelijke te doen om eerbiediging van de mensenrechten in Suriname te bewerkstelligen, verzoekt de Kamer de Regering in de motie van de heer Van Zeil, bij de Regering van Suriname te bepleiten dat maatregelen worden getroffen gericht op het functioneren van de rechtsstaat.

Aangezien de toestand in Suriname sinds maart 1980 niet is verbeterd, had het eerder voor de hand gelegen mijn motie te verscherpen dan te verzwaken. Ik heb evenwel nagelaten een tweede motie over de toestand van de rechten van de mens in Suriname in te dienen, omdat ik het ongewenst acht dat de Kamer twee uitspraken doet over dezelfde materie. Daar mijn fractie het oogmerk van de heer Van Zeil evenwel nuttig acht, zal zij voor zijn motie stemmen, evenwel indachtig de opvatting dienaangaande, die ik zojuist heb uitgesproken.

De gewijzigde motie-Van Zeil c.s. (16 489, nr. 11) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

De motie-Van Thijn c.s. (16 489, nr. 7) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de CPN en de PSP voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Van Thijn c.s. (16 489, nr. 8) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie is verworpen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

Ik stel voor, de stukken inzake het Surinamebeleid (16 489, nrs. 1-4) voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de **stemming** over de tijdens de **interpellatie-Van Kemenade** voorgestelde motie-Van Kemenade c.s. over het openbaar maken van het voorontwerp van wet op de onderwijsverzorging (16 604, nr. 1).

De **Voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

□

De heer **Evenhuis** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De Staatssecretaris heeft niet alle zorgvuldigheid in acht genomen die mogelijk was. Hij heeft enige onzekerheid gewekt over het karakter van de stukken die hij enkele organisaties toezond. Hij had bepaald niet de Wet op de Openbaarheid van Bestuur in het hoofd toen hij tot vertrouwelijke toezending overging. Hij heeft in het algemeen een zekere ruimte om vertrouwelijkheid in acht te nemen, indien hij zich kan beroepen op één van de gronden van artikel 4 van de Wet op de Openbaarheid van Bestuur. In concreto heeft hij zich beroepen op artikel 4, sub 1, dat inhoudt dat geen informatie wordt verstrekt indien het verstrekken van informatie niet opweegt tegen het belang van het voorkomen van onevenredige benadeling van bij de aan gelegenheid betrokken rechtspersonen. De Staatssecretaris gaat ervan uit dat het vrijgeven van de door de heer Van Kemenade gevraagde informatie de organisatie waaraan de Staatssecretaris vertrouwelijk commentaar of informatie verzocht, onevenredig zou benadelen.

De VVD-fractie aarzelt of deze afwijking geheel juist is. Zij erkent dat van

enige benadeling sprake kan zijn maar twijfelt of onevenredige benadeling aanwijsbaar is. De VVD-fractie wil echter de Staatssecretaris duidelijk het voordeel van de twijfel gunnen. Naar het oordeel van de fractie behoeven de instellingen en organisaties waaraan vertrouwelijk om commentaar werd gevraagd, niet te worden bekend gemaakt evenmin als hun commentaar. De Staatssecretaris heeft toegezegd zo spoedig mogelijk een voorontwerp van wet te publiceren. In dat licht bezien is het niet nodig dat het nog niet voldragen werkstuk op dit moment wordt bekend gemaakt. Wij zien het aangekondigde voorontwerp met grote belangstelling tegemoet en zullen daarom onze steun niet geven aan de motie van de heer Van Kemenade. De motie-Van Kemenade c.s. 16 604, nr. 1) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN, DS'70 en de PSP voor deze motie hebben gestemd.

Aan de orde is het nemen van een **besluit** over:

de **beleidsnotitie over de voortzetting van het OVWJ-beleid (16 206, nrs. 1 t/m 3)** en

de **beleidsnotitie over de onderwijskundige voortgang van de proefprojecten kort-MBO (16 220, nrs. 1 t/m 4)**.

De **Voorzitter**: De heer Van der Spek heeft gevraagd, over de moties, waarover in de uitgebreide commissievergadering van 26 november 1980 reeds is gestemd, thans in deze plenaire vergadering opnieuw te stemmen.

Mitsdien zijn aan de orde de **stemmingen** over:

de motie-Worrell c.s. over integratie van vormings- en opleidingselementen (16 206/16 220, nr. 6);

de motie-Worrell en Konings over instelling van een commissie situering en spreiding voor het MBO ((16 206/16 220, nr. 7);

de motie-Worrell c.s. over wijziging van de Wet op het Leerlingwezen (16 206/16 220, nr. 8);

de motie-Mertens en Ginjaar-Maas over de oververtegenwoordiging van meisjes in de doelgroep van het kort-MBO (16 206/16 220, nr. 9);

de nader gewijzigde motie-Deetman c.s. over de regelgeving voor proefprojecten in het kort-MBO (16 206/16 220, nr. 14);

Voorzitter

de motie-Konings en Worrell over de deeltijdproefprojecten in het kort-MBO (16 206/16 220, nr. 12);

de motie-Mertens en Konings over de streekscholen als samenwerkingsinstituut (16 206/16 220, nr. 13);

de motie Ginjaar-Maas c.s. over de voornemens inzake de deeltijdproefprojecten kort-MBO (16 206/16 220, nr. 15);

De motie-Worrell c.s. (16 206/16 220, nr. 6) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP, het GPV, DS'70 en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Worrell en Konings (16 206/16 220, nr. 7) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de CPN en de PSP voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Worrell c.s. (16 206/16 220, nr. 8) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

De motie-Mertens en Ginjaar-Maas (16 206/16 220, nr. 9) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP, het GPV en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De nader gewijzigde motie-Deetman c.s. (16 206/16 220, nr. 14) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de fractie van de BP tegen deze motie heeft gestemd.

De motie-Konings en Worrell (16 206/16 220, 220, nr. 12) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN en de PSP voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Mertens en Konings (16 206/16 220, nr. 13) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, de PvdA, de PPR, de CPN, de PSP en DS'70 voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Ginjaar-Maas c.s. (16 206/16 220, nr. 15) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, de beleidsnotitie over de voortzetting van het OVWJ-beleid (16 206, nrs. 1 t/m 3) en de beleidsnotitie over de onderwijskundige voortgang van de proefprojecten kort-MBO (16 220, nrs. 1 t/m 4) voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde zijn de **stemmingen** over de bij het debat over de **RSV-order Taiwan (16 520)** voorgestelde dan wel betrokken moties, te weten:

de motie-Van der Hek en Ter Beek over het niet leveren van ontwerpen en/of onderdelen ten behoeve van kerncentrales aan Taiwan. (16 520, nr. 6);

de gewijzigde motie-Brinkhorst over heroverweging van de exportvergunning aan RSV (16 520, nr. 12);

de motie-Waltmans over verstoring van de betrekkingen tussen Nederland en de Volksrepubliek China (16 520, nr. 11).

De **Voorzitter**: De heer Van der Hek vraagt heropening van de beraadslaging. Ik stel voor, aan dat verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Het spreekt natuurlijk vanzelf als heropening wordt gevraagd en de Kamer dit goed vindt, dat

je dan ook nog iemand kunt aanspreken. Meestal is dat hier de Regering. Inmiddels is het dan zo ver.

Ik zou u willen verzoeken, mijnheer de Voorzitter, de motie die ik bij een vorige gelegenheid heb ingediend op stuk nr. 6 te wijzigen conform de tekst die u en de overige leden van de Kamer voor zich hebben liggen.

Motie

De **Voorzitter**: De motie-Van der Hek en Ter Beek (16 520, 502, nr. 6) is in die zin gewijzigd, dat zij thans luidt:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat de levering van ontwerpen en/of onderdelen van kerncentrales aan Taiwan niet los gezien kan worden van het non-proliferatiebeleid van de Regering;

overwegende, dat de volkenrechtelijke positie van Taiwan de toepassing van een verantwoord non-proliferatiebeleid ten aanzien van Taiwan onmogelijk maakt;

verzoekt de Regering, te bevorderen dat geen ontwerpen en/of onderdelen ten behoeve van kerncentrales aan Taiwan geleverd kunnen worden, die als 'gevoelig' moeten worden aangemerkt,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze gewijzigde motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 13 (16 520).

De heer Van der Hek (PvdA)

Van der Hek

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog graag twee opmerkingen maken. De eerste is wellicht niet zonder belang voor de toekomst. De Minister-President heeft in het debat een interpretatie gegeven van de brief die de Regering heeft geschreven aan Rijn-Schelde-Verolme en waarin, geclausuleerd, de exportvergunning wordt toegezegd. Mijn fractie hecht eraan op te merken, dat zij die interpretatie niet zal delen en zich het recht voorbehoudt in voorkomende omstandigheden haar interpretatie aan deze toezegging te geven, ten einde de politieke vrijheid van handelen te behouden.

Verder is in het debat onduidelijkheid gebleven over het financiële risico, dat RSV met de order loopt. De Minister van Economische Zaken heeft gezegd, dat gewerkt wordt aan een oplossing. Ik meen te weten dat pas één maand na de brief van 1 december, dus eind december, de Regering benaderd is over de kwestie van de risico-afdekking, te weten de fabricagepolis en de herverzekering door de Staat. De Regering heeft gezegd, dat er van een herverzekering geen sprake zal zijn. Indien dit fabricagerisico niet mede door de Staat kan worden afgedekt, en dus in Nederland in het geheel niet afdekbaar is, dan loopt RSV zelf dat risico. Gegeven de financiële bemoeienis van de Staat met dit concern, is dit niet zonder betekenis. Wij hebben dit zeer zwaar laten wegen en als een nieuw feit ervaren. Het heeft ons er des te meer van overtuigd dat de motie-Brinkhorst moet worden aanvaard.

De **Voorzitter**: Wenst de Minister-President nog het woord?

Minister **Van Agt**: Nee dank u, mijnheer de Voorzitter.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

De heer **Van Iersel** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ten aanzien van de drie aan de orde zijnde moties, wil ik gaarne een stemverklaring afleggen.

Over de juist ingediende gewijzigde motie van de heer Van der Hek wil ik het volgende opmerken. Mijn fractie zal deze motie steunen, maar wel met de kanttekening dat de tekst, met name de tweede overweging, ons wel erg fors voorkomt. Materieel echter is datgene, wat ermee beoogd wordt in

overeenstemming met de eis, die collega Van Houwelingen tijdens het Urenco-debat heeft gesteld ten aanzien van het garanderen van de full scope-safeguards.

Wat de motie van de heer Waltmans betreft, wil ik de Kamer mededelen, dat wij onze instemming aan deze motie zullen onthouden.

Wat de motie van het lid Brinkhorst aangaat, wil ik het volgende opmerken. Mijn fractie is na intern beraad niet gekomen tot een eensluidende afweging in deze uitermate gecompliceerde materie. Een minderheid zal derhalve haar stem uitbrengen vóór genoemde motie-Brinkhorst.

Er is vervolgens één aspect waaromtrent in mijn fractie aanzienlijke kritiek is geuit, namelijk over het feit dat de Regering de RSV de afgelopen week de mededeling heeft doen toekomen dat zij niet de bereidheid heeft om via herverzekering of garantiestelling te participeren in het dekken van risico's met betrekking tot het militaire deel van de Taiwan-order. Dit gaat in tegen een bestaand gebruik, dat een nauwe samenhang voorziet tussen het in het vooruitzicht stellen van een exportvergunning en het positief beslissen op een fabricage-polis.

Waar de continuïteit van de RSV een zeer belangrijk element vormt voor degenen in mijn fractie die hun steun aan het standpunt van de Regering niet zullen onthouden, zijn deze leden van mening dat zij geen verantwoordelijkheid kunnen dragen voor een situatie, waarin de RSV een risico van meer dan f 500 miljoen kan gaan lopen.

De heer **Nijhof** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Bij het overwegen van de motie-Brinkhorst wordt men geconfronteerd met tegenstrijdige overwegingen. Enerzijds is aan de orde de internationale betrouwbaarheid als exportland van Nederland naar de afnemende landen toe, hetgeen een consistent beleid vereist. Voorts is aan de orde dat een standpuntwijziging nú ten opzichte van het standpunt, dat in december werd ingenomen, de indruk zou kunnen wekken dat men gevoelig is voor uitgeoefende druk van de zijde van de Volksrepubliek. Het nu weigeren, een gelijk standpunt in te nemen, houdt in feite in dat men toegeeft dat in december een verkeerd oordeel werd geveld.

Anderzijds moet dit worden afgewogen tegen de geconstateerde spanning in de relatie met de Volksrepubliek en de toch wel slordige interpretatie van het communiqué van 1972.

Ook is er het feit dat er sprake is van inconsistent beleid in die zin, dat er wel sprake is van een exportvergunning doch niet van een fabricagepolisgarantie van de zijde van de Regering.

Ten slotte geldt de overweging, dat de juridische verbintenis, die de Regering is aangegaan, de Kamer als het ware in een dwangpositie plaatst. Dit betekent dat een overtuigende keuze voor of tegen de motie niet te maken is, op grond waarvan voor mij de formele aspecten de doorslag geven. Ik zal dan ook niet voor de motie-Brinkhorst stemmen.

De heer **Jacobse** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De motie-Waltmans is een motie van afkeuring van het ter zake door de Regering gevoerde beleid. Wij zullen die motie niet steunen.

Voor de motie-Brinkhorst geldt in feite hetzelfde. Aanneming in tweede instantie, na een maand, achten wij bijzonder schadelijk.

Wij hebben voorts wat problemen met de gewijzigde motie-Van der Hek, waaraan volkenrechtelijke complicaties zijn verbonden, die wij in de korte termijn, die ons werd geboden, niet geheel kunnen overzien. Wij hechten aan een zorgvuldige besluitvorming in deze aangelegenheid en dringen er dan ook bij de indieners op aan, de beslissing hierover een week uit te stellen.

De **Voorzitter**: De heer Jacobse verzoekt de heer Van der Hek, toe te staan dat de beslissing over de gewijzigde motie een week wordt opgeschort. Ik geef hierover het woord aan de heer Van der Hek.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De motie is al een oude motie. De enige toevoeging aan de oorspronkelijke tekst is, dat niet meer wordt gesproken over nucleair materiaal en ontwerpen in het algemeen, maar een beperking wordt aangebracht, namelijk tot het 'gevoelige' materiaal, zoals dat bij de Londense akkoorden is afgesproken. Dat is de enige wijziging.

Mijn tweede opmerking is dat ik, zoals gebruikelijk is, ervoor heb gezorgd, dat de griffie de gewijzigde motie vanochtend vroeg heeft gekregen. Uit de wijze waarop de motie is uitgegeven blijkt al, dat zij tijdig bij een ieder terecht is gekomen. Inhoudelijk is er niet zoveel opmerkelijks gebeurd, dat de zorgvuldigheid hiermee ooit zou kunnen zijn geschaad.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, over de motie aanstonds te stemmen.

De heren Van der Hek (PvdA) en Jacobse (VVD) in debat

De heer **Jacobse** (VVD): Wij hebben hier echt wel bezwaar tegen, gezien de bepaald onzorgvuldige wijze waarop wij ons op deze materie hebben kunnen voorbereiden.

De **Voorzitter**: Ik meen, dat de voorkeur van de indiener dan de doorslag moet geven ten aanzien van het tijdstip van de stemming.

De heer **Ter Beek** (PvdA): Ik wou nog iets tegen de heer Jacobse zeggen.

De **Voorzitter**: Ik wens niet, dat het een debat wordt. Het is alleen een beslissing over de orde die hiermee genomen is.

De heer **Ter Beek** (PvdA): Ik wil graag op de laatste opmerking van de heer Jacobse reageren.

De **Voorzitter**: Wij hebben geen debat over de materie, maar alleen een beslissing over de orde.

De heer **Ter Beek** (PvdA): Het gaat niet over de materie. Het gaat erom, dat deze motie al in het decemberdebat is ingediend. De passage waartegen de heer Jacobse bezwaren heeft, namelijk de passage waarin over de volkenrechtelijke aspecten wordt gesproken, is ongewijzigd gebleven in de gewijzigde motie. Dat wilde ik alleen zeggen.

De **Voorzitter**: Misschien kan de heer Jacobse daar iets tegenin brengen. Ik vind het niet zo correct van de heer Ter Beek.

Overeenkomstig het voorstel van de Voorzitter wordt besloten.

De gewijzigde motie-Van der Hek en Ter Beek (16 520, nr. 13) wordt bijzitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de fractie van de BP, alsmede de leden Ploeg, Geurtsen, Kappeyne van de Coppello, Portheine, Nijpels, Bolkestein, Van de Ven, De Beer, Keja, Scherpenhuizen en Blauw tegen deze gewijzigde motie hebben gestemd.

De gewijzigde motie-Brinkhorst (16 520, nr. 12) wordt met 77 tegen 70 stemmen aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden: Kosto, De Kwaadsteniet, Lambers-Hacquebard, Langedijk-de Jong, Lansink, Meijer, Mertens, Mommersteeg, Moor, Müller-van Ast, Niessen, Nypels, Van Ooijen, Patijn, Poppe, Rienks, Roels, Roethof, Salomons, Schaapman, Scholten, Van der Spek, Spieker, Stemerding, Van der Stoel, Stoffelen, Terlouw, Van Thijn, Tousseint, Veldhoen, Voogd, Voortman, K. G. de Vries, Waltmans, Wessel-Tuinstra, Wolff, Wöltgens, Worrell, Wuthrich-van der Vlist, Zijlstra, Van den Anker, M. Bakker, Beckers-de Bruijn, Ter Beek, Beinema, Van den Bergh, Bisschoff van Heemskerck, J. J. P. de Boer, De Boois, Brinkhorst, Buikema, Buurmeijer, Castricum, M. P. A. van Dam, Dankert, Dijkman, Van der Doef, Duinker, Engwirda, Epema-Brugman, Faber, Frinking, De Graaf, Haas-Berger, De Hamer, Hartmeijer, Van der Hek, Jabaaij, Jansen, Van Kemenade, Keuning, Knol, Kolthoff, Kombrink, Konings, Korte-van Hemel en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de leden: De Korte, Krijnen, Lauxtermann, Van Leijenhorst, Van der Linden, Lubbers, Mateman, Van Muiden, Nijhof, Nijpels, Paulis, Ploeg, Portheine, Rempt-Halmans de Jongh, Rietkerk, Van Rossum, Van der Sanden, Schakel, Scherpenhuizen, Tripels, Veerman, Van de Ven, Verbrugh, Verkerk-Terpstra, De Voogd, B. de Vries, Waalkens, Weijers, Wisselink, Van Zeil, Aarts, Andela-Baur, Van Baars, B. Bakker, De Beer, Blauw, H. A. de Boer, Bolkestein, Borgman, Borm-Luijckx, Braams, Bremen, Van den Broek, Van der Burg, G. M. P. Cornelissen, P. A. M. Cornelissen, Couprie, G. C. van Dam, Dees, Deetman, Van Dijk, Van Dis, Van Erp, Evenhuis, Eversdijk, Gerritse, Geurtsen, Ginjaar-Maas, Gualthérie van Weezel, Van Heel-Kasteel, Hennekam, Hermans, Hermsen, Van Houwelingen, Van Iersel, Jacobse, Joekes, Kappeyne van de Coppello, Keja en Koeboek.

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Terlouw, die mij dat heeft gevraagd.

De heer **Terlouw** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Nu de motie van de heer Brinkhorst is aangenomen, zijn wij natuurlijk zeer benieuwd om te weten, op welke wijze de Regering aan die motie uitvoering zal geven. Dit betreft een complexe zaak en het gaat om een moeilijke afweging van belangen. Bij deze zaak zijn nog meer bewindslieden betrokken geweest, ook in het debat in de Kamer.

Ik zou mij daarom kunnen voorstellen en zou daarvoor ook begrip kunnen hebben, dat de Minister-President daarover niet onmiddellijk zijn oordeel zou kunnen geven, doch enige tijd voor beraad binnen het kabinet nodig heeft. Als dat het geval is, is mijn vraag, of de Minister-President ons wel binnenkort, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk wil mededelen, op welke wijze hij de aangenomen motie denkt uit te voeren.

De heer **Van Thijn** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik sluit mij graag bij de zeer verstandig geformuleerde vraagstelling van de heer Terlouw aan.

Mevrouw **Ginjaar-Maas** (VVD): De bewaag van D'66!

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb natuurlijk, zoals ik dat altijd doe, met de grootste aandacht geluisterd.

Fractievoorzitter Terlouw (D'66)

terd, niet alleen naar de vraag, maar ook naar de formulering van de vraag. Het antwoord op hetgeen mij wordt voorgelegd is: Het kabinet zal zich beraden op de thans ontstane situatie en zal de Kamer van de uitkomst van dat beraad, naar ik aanneem, volgende week mededeling kunnen doen. Daarbij laat ik het.

□

De heer **Waltmans** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Gezien het antwoord van de Minister-President op de vraag van de heer Terlouw, denk ik dat het verstandig is, dat ik verzoek stemming over mijn motie van afkeuring aan te houden tot een nadere gelegenheid.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, aan het verzoek van de heer Waltmans, zijn motie (16 520, nr. 11) van de agenda af te voeren, te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, de brief over de RSV-order Taiwan (16 520, nr. 7) aan te houden.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van **stemverklaringen achteraf** over de onderwerpen, waarover zojuist is gestemd.

□

De heer **Van Leijenhorst** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil graag een stemverklaring afleggen naar aanleiding van de motie-Evenhuis met betrekking tot de schoolbegeleidingsdiensten. Als men wat betreft de bekostigingsregeling van de schoolbegeleidingsdiensten nagaat, hoe moeilijk het voor een school is, van de ene schoolbegeleidingsdienst over te gaan naar de andere, kan daaruit worden geconcludeerd dat deze motie volstrekt overbodig is.

Wat de heer Evenhuis via zijn motie vreest, zal zich in de praktijk nauwelijks kunnen voordoen. Natuurlijk zijn wij ook van mening dat door allerlei overgangen geen ontwrichting van schoolbegeleidingsdiensten mag optreden. Wat met deze motie echter wordt gesuggereerd, kan zich niet voordoen, reden waarom wij er geen behoefte aan hebben, onze steun aan deze motie te geven.

□

Mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil namens mijn fractie een stemverklaring afleggen over de moties 16 489, nrs. 7 en 8. Wij hebben niet voor de motie op stuk nr. 7 gestemd, omdat wij menen dat uitbreiding van de overgangsregeling met tenminste drie maanden een wassen neus voor de il-

legalen is en bovendien het grijze zonebeleid in zake van Suriname verlengt.

Wij zijn het echter wel eens met het dictum dat zegt dat tijdens en na deze periode het opsporings- en uitzettingsbeleid niet verscherpt mag worden.

Over motie op stuk nr. 8 (16 489) wil ik zeggen, dat het vreemd zou zijn, vooruitlopend op verder internationaal overleg en voordat de zaak in Suriname geregeld is, nu al aan te dringen op een regeling van Nederlandse zijde inzake de concubines. Wij hebben daarom tegen de motie gestemd.

□

De heer **Van Zeil** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie heeft tegen de motie op stuk nr. 7 (16 489) gestemd omdat de stelling voorbij gaat aan het hoofddoel van de mogelijkheid om mensen uit Suriname de gelegenheid te geven gedurende drie maanden in Nederland te blijven, te weten, ten behoeve van familiebezoek en vakantie. In de tweede plaats heeft mijn fractie tegen deze motie gestemd omdat zij zich niet verdraagt met de verdelende rechtvaardigheid ten opzichte van de gene die na een maximum verblijf van drie maanden terug naar Suriname zijn gegaan respectievelijk moeten gaan.

Wij hebben tegen de motie op stuk nr. 8 (16 489) gestemd allereerst omdat de afspraak is gemaakt dat Suriname een eigen interne regeling met betrekking tot het concubinaat zal opstellen, waarna nieuw overleg tussen Suriname en Nederland zal plaatsvinden. Wij hebben in de tweede plaats tegen deze motie gestemd omdat de onderhavige problematiek zich overigens niet of nauwelijks zal voordoen, aangezien het aantal mensen uit Suriname dat zich na 25 februari 1981 blijft en met achterlating van het gezin in Suriname, in Nederland zal kunnen vestigen, niet alleen uitermate gering is, maar ook omdat men binnen één jaar het Nederlanderschap kan verwerven, pas na één jaar het gezin kan laten overkomen en omdat voor Nederlanders het leven in concubinaat geen belemmering vormt voor gezinshereniging.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van **hoofdstuk XVI (Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk) van de rijksbegroting voor 1981 (16 400-XVI)**
en van:

Voorzitter

de motie-Meijer c.s. over een nota inzake inkomensafhankelijke regelingen en retributies (16 400-XVI, nr. 70);

de motie-Meijer en Worrell over herstructurering van landelijke koepelorganisaties in het welzijnswerk (16 400-XVI, nr. 71);

de motie-Korte-van Hemel en Beinema over de psycho-sociale hulpverlening (16 400-XVI, nr. 73);

de motie-Evenhuis-van Essen c.s. over de opvang van vluchtelingen (16 400-XVI, nr. 74);

de motie-Evenhuis-van Essen c.s. over de Christen-Turkse asielzoekers in de regio Twente (16 400-XVI, nr. 75);

de motie-Beinema c.s. over rapportage over het vrijwilligerswerk (16 400-XVI, nr. 76);

de motie-Beinema c.s. over afstemming van de beroepsopleidingen op het terrein van het welzijnswerk (16 400-XVI, nr. 77);

de motie-Wolff en Van der Spek over de minimumcontributie voor de openbare bibliotheken (16 400-XVI, nr. 78);

de motie-Wolff c.s. over het inrichten van een permanente Nederlandse tentoonstelling op of nabij het vroegere concentratiekamp Westerbork (16 400, XVI, nr. 79);

de motie-Van der Spek over bestrijding van geweld van mannen jegens vrouwen (16 400-XVI, nr. 80);

de motie-Meijer c.s. over het inpassen van het stimuleringsbeleid in een gedecentraliseerd beleid (16 400-XVI, nr. 81);

de motie-Worrell over een geïntegreerd beleid voor de eerstelijnggezondheidszorg en de eerstelijns maatschappelijke diensten (16 400-XVI, nr. 82);

de motie-Worrell en Mertens over het optreden van de Spoints (Stichting technische sportopleiding) als werkgever van het professionele sporttechnisch kader (16 400-XVI, nr. 83);

de motie-Worrell over afbakening van taken tussen de NFWS (Nationale Federatie van Werkers in de Sport) en de bestaande vakverenigingen (16 400-XVI, nr. 84);

de motie-Worrell over het opschorten van bijdragen in de exploitatie-financiering van betaald-voetbalorganisaties (16 400-XVI, nr. 85);

de motie-H. A. de Boer c.s. over de eigen verantwoordelijkheid van sportorganisaties (16 400-XVI, nr. 86);

de motie-H. A. de Boer c.s. over de financiële positie van betaald voetbal (16 400-XVI, nr. 87);

de motie-Korte-van Hemel c.s. over het niet toelaten van schoolinternaten

tot de indirecte financiering (16 400-XVI, nr. 88);

de motie-Bischoff van Heemskerck en Nypels over herziening van de wetgeving over het stelsel van sociale zekerheid (16 400-XVI, nr. 89);

de motie-Mertens over de plaats van de sport in de Nederlandse samenleving (16 400-XVI, nr. 90);

de motie-Mertens c.s. over de werkplaats in het Rijksmuseum Vincent van Gogh (16 400-XVI, nr. 91);

de motie-Krijnen en Evenhuis-van Essen over de opzet van een vrouweninformatiecentrum (16 400-XVI, nr. 92);

De Voorzitter: Door mij zijn nog schriftelijke antwoorden ontvangen van de bewindslieden van CRM op vragen, gesteld in tweede termijn. Ik dank de bewindslieden hiervoor.

Deze antwoorden zullen worden opgenomen in een Bijvoegsel bij de Handelingen van deze vergadering.

[Het Bijvoegsel is opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]¹

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Minister Gardeniers-Berendsen: Mijnheer de Voorzitter! Het deed mij persoonlijk en ook de Staatssecretarissen goed uit de woorden van de heren Beinema en Hermans waardering te horen voor de verantwoording van ons beleid. Ook mevrouw Bischoff had respect voor de ingeslagen weg naar decentralisatie, harmonisatie en democratisering. Ik vertrouw erop, dat de heer Beinema in mijn uiteenzetting van motivatie en beleidsdoelstellingen zijn visie op een welzijnsbeleid verbonden met onze gezamenlijke levensbeschouwing heeft kunnen herkennen. Ik onderschrijf zijn visie dat binnen de financiële mogelijkheden de pluriformiteit van onze samenleving in levens- en wereldbeschouwing zichtbaar moet kunnen blijven als belangrijke activeringsbron voor een werkelijk samen leven. Daarnaast is op zich van groot belang dat een overheid bevordert dat de burger zelf verantwoordelijkheid kan dragen.

Het antwoord van de heer Meijer was bijna te verwachten. Bijna, want zelf verwachtte ik dat hij wellicht voor ogen hield, ook zelf zo'n 4,5 jaar medeverantwoordelijk te zijn geweest voor een beleid op CRM en dat hij en wij dus exact weten wat er lag. Dat was nu juist voor de door hem genoemde zaken niet al te veel.

Om te beginnen noemde de heer Meijer de Kaderwet specifiek welzijn. Daarover hebben wij deze dagen uitvoerig in commissieverband gesproken. Het voorlopig verslag ontvingen wij medio 1978 en ik meen dat, met de medewerking van de Kamer, deze werkelijk interdepartementale wetgeving optimaal snel behandelingsklaar is gekomen. Ik herhaal nogmaals de opmerking uit de UCV, nl. dat met betrekking tot samenhang voor het onderbreik van, maar ook onder de Kaderwet brengen, er geen enkele afspraak was gemaakt met of toezegging was gedaan door andere departementen, terwijl ook intra-departementaal hiervan geen sprake was.

Te gek vond ik het toch om geen enkel woord van lof te horen van iemand die toch zo op de hoogte moet zijn van wat er met exercitie aan beleidsoverdracht in het sociaal-cultureel werk samenhangt. Ik hoorde alleen maar kritiek op het uitstel van de rijksbijdrage-regeling maatschappelijke dienstverlening. Toch wil ik de heer Meijer herinneren aan de motie-Worrell over een gestructureerd overleg, een motie die ik als kamerlid volledig kon ondersteunen en die ik als bewindsvrouw graag wil uitvoeren. Als je dan moet uitstellen op grond van het overleg dat je voert, dan wordt het inderdaad één jaar, maar het is geen uitstel voor de einddatum, want die is onveranderd gebleven.

Ik heb inderdaad het vrijwilligersbeleid een van de hoofdpunten van het beleid van CRM genoemd. Als de heer Meijer dan wat schamper opmerkt dat de oogst daarvan één deelnota is, dan kan ik mij alweer niet aan de indruk onttrekken dat hij simplificeert. Die eerste interdepartementale deelnota vrijwilligersbeleid is werkelijk niet niks. Ik zeg dit tegelijkertijd in antwoord op vragen van de heren Beinema en Jansen.

Zeer velen, ook zij die dachten dat zij toch wel enigszins op de hoogte waren, hebben door die nota een scherp beeld voor ogen gekregen van hoe gecompliceerd, veelvormig en breed het vrijwilligerswerk is. Pas door die inventarisatie in deze nota en de eerste aanduidingen voor een werkelijk regeeringsvrijwilligersbeleid is dat duidelijk geworden. Ik hoop ook aan de heer Meijer! Het verband met sociale wetgeving, rechtspositie, opleidingen, al deze zaken moeten niet sectoraal departementaal, maar in gezamenlijk interdepartementaal opgestelde regeeringsnota's worden opgenomen.

Wat mijn departement betreft, noem ik – overigens onvolledig – het karige

Gardeniers-Berendsen

budget van drie jaar geleden van het speciale artikel ontwikkelingsbeleid vrijwilligerswerk dat nu het vijf- à zesvoudige is; uitbreiding van de faciliteiten voor vrijwilligers en hun activiteiten, autonoom uitgevoerd of in samenwerking met beroepskrachten in het kader van allerlei vormen van sectoraal beleid, zoals sport, maatschappelijke ontwikkeling, natuurbehoud; door mij is gestart gestructureerd overleg binnen het Departement van CRM en dat heeft de ontwikkelingen daar gestimuleerd en de eerste aanzetten tot harmonisatie gegeven.

Het aantal plaatselijke steunpunten voor vrijwilligerswerk, de vrijwilligerscentrales, steeg in de afgelopen drie jaar van 5 tot momenteel ruim 20. In de rijksbijdrageregeling maatschappelijke dienstverlening, eerste fase, heeft het vrijwilligerswerk zeer nadrukkelijk een plaats gekregen. Datzelfde zal gebeuren bij de evaluatie van de rijksbijdrageregeling sociaal-cultureel werk. In het kader van het arbeidsplaatsenplan zijn naast de 43 arbeidsplaatsen expliciet voor het vrijwilligerswerk, nog eens een kleine honderd andere plaatsen aangewend ten behoeve van ondersteuning van vrijwilligers en vrijwilligersgroepen in sport, natuur- en landschapsbeheer en amateuristische kunstbeoefening. In heb bijzonder ten behoeve van de coördinatie van het vrijwilligerswerk is de oprichting van provinciale stichtingen voor het beheer van kleine landschapselementen bevorderd. Aan de bijscholing van sporttechnisch kader, gericht op het werken met vrijwilligers, is veel aandacht besteed. Het voor de betreffende rijkssubsidiereregelingen uitgetrokken bedrag is de afgelopen jaren aanmerkelijk verhoogd. Ten slotte heeft in enkele sectoren van CRM de vergrote aandacht voor vrijwilligerswerk geleid tot de aanstelling van medewerkers, die dit specifiek in hun takenpakket hebben opgenomen. Het heeft tevens geleid tot de instelling van een afdeling sportkader en -opleidingen bij de directie sportzaken. Wat jammer, dat niet eerder een dergelijke lijn is ingezet, toen extra geld en arbeidsplaatsen wat eenvoudiger te krijgen waren!

De heer Jansen heeft nogmaals de vraag aan de orde gesteld, of het subsidiëren van betaalde werkers voor de ondersteuning van vrijwilligers niet eerder een tendens tot professionalisering aangeeft dan tot bevordering van vrijwilligerswerk.

Ik meen, dat juist het tegendeel waar is. Sommigen van deze werkers zijn aangesteld om in geprofessionaliseer-

de instellingen het werken met vrijwilligers juist weer een plaats te doen krijgen. In andere situaties zijn deze werkers als steunfunctionarissen toegevoegd aan vrijwilligersorganisaties of -groeperingen om het functioneren daarvan – met volledig behoud van het vrijwillige element – nog beter mogelijk te maken. Dit onderwerp zal overigens uitvoerig worden behandeld in het tweede deel van het rapport vrijwilligersbeleid, dat ik heb toegezegd.

Vervolgens wil ik de studie financiële decentralisatie bespreken. Alweer staat – ik móet het zeggen – stuurman Meijer aan de kant. Wat typisch en spijtig, dat deze groep niet onmiddellijk werd ingesteld na de discussie over de knelpuntennota. Voor de directe CRM-problemen is de projectgroep financiële gevolgen decentralisatie nu bijna drie jaar werkzaam. De commissie-Van der Dussen pakte inmiddels ook op een veel breder terrein de financiële problematiek aan.

De heer Meijer bracht opnieuw de vermeende verwaarlozing naar voren van achterstandsgroepen.

De heer Meijer (PvdA): Mijnheer de Voorzitter...

Minister Gardeniers-Berendsen: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou het bijzonder op prijs stellen als ik de verdediging van mijn antwoord in eerste termijn tegen de toch kritische reactie daarop kon afmaken. Het is namelijk een geheel.

In het betoog van beide woordvoerders van de PvdA-fractie kwam weinig over het culturele-minderhedenbeleid naar voren. Je zou kunnen zeggen: dank je de koekoek! Inderdaad, daar is veel aan gedaan; daarom wordt het niet genoemd. Maar ik mag hen er toch wel aan herinneren. Waarom is er bij voorbeeld ook niets gezegd over de toespitsing op dat beleid als het gaat om de volwasseneneducatie? Was er geen prioriteit te zien in de verdeling van de arbeidsplaatsen? Over de retributie in het maatschappelijk werk spreekt Staatssecretaris Wallis de Vries nog, maar ik wil nu al zeggen, dat het wat al te gemakkelijk is om in eerste termijn te zeggen dat men niet bij voorbaat een eigen bijdrage van degenen die van voorzieningen gebruik maken, afwijst en vervolgens toch alle voorstellen dienaangaande te verwerpen.

De heer Worrell (PvdA): De Minister kan nu wel selectief verontwaardigd doen, maar heeft zij geen kennis genomen van de motie die wij hebben ingediend? Daar reageert de Minister niet op.

Minister Gardeniers-Berendsen: Ik heb op de moties gereageerd. Ik ga alleen maar in op hetgeen na de beantwoording in eerste termijn – ik ga ervan uit dat niet ieder kamerlid alles kan weten – zeer breedvoerig uiteengezet is over wat er in de afgelopen 3 jaar heeft plaatsgevonden. Van een man die zo deskundig is als de heer Meijer, die de winkel van CRM van binnen en nu dus ook van buiten kent, vind ik dergelijke opmerkingen over deze beleidsterreinen uiterst opmerkelijk. Dat heb ik tot uitdrukking willen brengen.

De heer Meijer (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik neem aan dat de Minister nu gereed is met haar beleidsverdediging.

Minister Gardeniers-Berendsen: Jazeker.

De heer Meijer (PvdA): Ik zal nu niet op alle punten ingaan die door de Minister naar voren zijn gebracht, hoewel dit wel interessant zou zijn. Misschien vinden wij daar nog een ander moment voor. Ik meen overigens dat de begroting voor 1981 aan de orde is en niet de begroting voor 1977 en 1978.

Met mijn opmerkingen heb ik de uitkomsten van het beleid van de Minister getoetst op hoofdpunten van haar memorie van toelichting bij de begroting van 1979. Ik geloof ook dat dit volstrekt aan de orde is. Ik heb aan mijn toetsing conclusies verbonden en daarover wens ik met de Minister te discussiëren.

Minister Gardeniers-Berendsen: Mijnheer de Voorzitter! Dan is het volstrekt duidelijk dat ik de opmerkingen die ik gemaakt heb ook moest maken. Ik kan uit de woorden van de heer Meijer in tweede termijn echter slechts opmaken dat ik een beleid zou verdedigen zonder aan te geven wat er in feite is gebeurd: wat is er gebeurd met de Kaderwet, wat is er eigenlijk gebeurd met de rijksbijdrageregelingen en met het vrijwilligersbeleid, komt dat allemaal door een studie van een financiële beiraadsgroep? Als men echter een samenhang, die zo belangrijk is wanneer men een coördinatie wil brengen in het welzijnsbeleid, binnen en buiten het departement wil aanbrengen kan dit niet van maandag op dinsdag. Ik neem echter geen woord terug van mijn bewering, dat ik van dat grote beleid te weinig aantrof, om niet te zeggen niets.

De heer Meijer (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb niet meer gedaan dan de Minister confronteren met haar eigen beleidsuitgangspunten. Van de vele die ik genoemd heb, noem ik er nog twee: 1. om de Kaderwet in 1979

Gardeniers-Berendsen

te behandelen, zonedig uitlopend in het parlementaire jaar 1979-1980; 2. om de invoeringswet nog aan het einde van deze kabinetsperiode in het parlement te behandelen. De Minister kan toch niets anders constateren dan dat van beide voornemens niets terecht is gekomen!

Minister **Gardeniers-Berendsen**: Ik geef onmiddellijk toe dat ik die woorden heb gesproken bij de eerste begroting van CRM en dat ik toen op vragen van de Kamer heb gemeld.....

De heer **Meijer** (PvdA): Het stond in de memorie van toelichting op de begroting voor 1979, als uw beleidsvoornemens voor de komende vierjarige periode.

Minister **Gardeniers-Berendsen**: Jazeker! Ik ken sommige bladzijden van memories van toelichting uit een vorige periode bijna uit mijn hoofd; dit zou mij bijna verleiden ook die hier te citeren. Laat ik dat niet doen! Maar die zijn inderdaad ook niet terug te vinden in reële voorstellen noch in gerealiseerde zaken. Ik heb mij hier willen verweren tegen het bagatelliseren van wat tot stand is gekomen. Wanneer nu woorden uit de memorie van toelichting 1979 worden aangehaald, die aangeven wat er tot stand moest komen in de komende periode dan wijs ik erop dat op dat moment de samenhang met andere departementen nog niet tot stand was gekomen.

Ik heb dan ook zeer uitdrukkelijk bij het coördineren van de memorie van antwoord op de Kaderwet specifiek welzijn tot uitdrukking gebracht dat het tot stand brengen van die samenhang (die niet vastlag in enige voorbereidende ambtelijke of politieke afspraak uit de vorige periode) inderdaad tot enige vertraging zou leiden, maar dat die vertraging juist datgene wat met deze wet bedoeld was, dichterbij zou kunnen brengen.

Wanneer ik in een memorie van toelichting schrijf wat ik denk dat in het desbetreffende begrotingsjaar zal worden gerealiseerd, dient dit naar mijn mening reëel en eerlijk te zijn. De zaken zijn vertraagd op grond van het element van verbreding van de Kaderwet; ik neem aan dat dit de heer Meijer niet is ontgaan. Na de redelijk kritisch gestelde inbreng van de heer Meijer in eerste termijn heb ik een verdediging en een uitleg gegeven. Daarna zijn door hem in tweede termijn niet meer dan enkele bagatelliserende opmerkingen gemaakt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik vind dan dat deze deskundige spreker ook een

'deskundig' antwoord moet krijgen. Hij kan immers niet zeggen dat hij het niet weet. Hij kan niet zeggen dat hij het alleen weet van enkele krantekoppen. Ik neem dan ook geen woord terug van hetgeen ik heb gezegd.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nu graag ingaan op hetgeen de heer Hermans in tweede termijn heeft gezegd met betrekking tot de dekking van zijn amendement, namelijk uit het artikel voor het departementaal personeelsbestand.

Hij wil daarvoor artikel 2 met een bedrag van f 1 miljoen verlagen. Hij was door mij kennelijk niet overtuigd. Ik heb inmiddels het stenogram van mijn beantwoording in eerste termijn – waarbij ik door de heer Hermans werd geïnterrupteerd – nog eens nagelezen. Interrupties vormen vaak geen verduidelijkende factor. Om die reden probeer ik het nog eens uit te leggen.

Ik grijp terug op de antwoorden die in de schriftelijke voorbereiding aan de Kamer zijn toegezonden. Het betreft de antwoorden 1 tot en met 3. Er werd ingegaan op vragen over de forse personeelsuitbreiding die men kan zien in de begroting voor 1981. In de stukken is opgenomen een uitbreiding met 265 plaatsen, inclusief 100 plaatsen uit het arbeidsplaatsenplan. In de beantwoording van vraag 1 is uiteengezet dat de begrotingstechniek met zich brengt dat deze uitbreiding in de gedrukte stukken telkens een jaar achterloopt. Dat hangt nu eenmaal samen met de late toewijzing van personeel voor het komende jaar. Die toewijzing geschiedt namelijk in de laatste fase van de begrotingsvoorbereiding, zodat de neerslag daarvan nog niet in de gedrukte stukken is te lezen.

De 265 uitbreidingsplaatsen hebben dus geen betrekking op 1981, maar op 1980. Zij zijn ook – enkele vertragingen daargelaten – gerealiseerd. Ook het getal 38 waar de heer Hermans over sprak – dat betrekking heeft op de uitbreiding van de centrale directies van algemene aard – is een onderdeel van het getal 265. Het heeft dus ook betrekking op 1980. Ook in de bezetting van die plaatsen is dus inmiddels voorzien.

In het antwoord op vraag 1 heb ik gezegd dat niet in de gedrukte stukken zijn opgenomen de voor 1981 goedgekeurde 130 nader te verdelen uitbreidingsplaatsen. Die zullen sectorgewijze worden verwerkt in de begroting voor het dienstjaar 1982. Men vindt die plaatsen dus in die begroting terug. Van die 130 plaatsen zijn er 5 bestemd voor het Sociaal-Cultureel planbureau en 125 voor het departement. Dat ik op de verdeling van de 125 plaatsen niet nader ben ingegaan, vindt zijn oorzaak in de vraagstelling door de Kamer. De

Kamer verzocht namelijk specificatie van het overzicht in bijlage IIB bij de memorie van toelichting. Dat is een overzicht dat betrekking had op de uitbreiding voor 1980. De verdeling voor 1981 is wat de zogenaamde centrale directies betreft aldus uitgevallen, dat daaraan 24 plaatsen zijn toegekend. De helft van die 24 plaatsen heeft betrekking op personeel dat noodzakelijkerwijze reeds aangesteld moest worden in het belang van het financieel-administratieve en personele management van het departement. Die plaatsen zijn toegewezen aan de centrale directies financiële en economische zaken en personeelszaken en arbeidsvoorwaardenbeleid.

Een viertal plaatsen is bestemd voor de bewaking van het departement. De bewaking geschiedt momenteel met behulp van een particuliere bewakingsdienst die daarvoor 12 man heeft ingezet. Besloten is, deze 12 in de loop van 3 jaar door eigen personeel te vervangen. Om niet al te specifiek te worden, zwijg ik nu maar over enkele andere plaatsen in deze sectoren. Ik vermeld ten slotte wel dat er twee arbeidsplaatsen zijn toegekend aan de centrale directie planning en coördinatie. Die centrale directie houdt zich in het bijzonder bezig met de behandeling van de decentralisatiezaken. Om die reden voerde ik als bezwaar tegen het amendement aan dat aldus zijn streven naar spoed met de decentralisatie zou worden tegengewerkt.

Wij hebben in deze fase nu eenmaal hier en daar meer personeel nodig dan dan op den duur zal afvloeien. Wanneer de heer Hermans zijn amendement handhaaft – waarmee ongeveer 20 arbeidsplaatsen zijn gemoeid – betekent dit een regelrechte aanslag op een goede voortgang van de decentralisatie, maar ook op het management van het departement. Ik doe dan ook nogmaals een dringend beroep op de heer Hermans, zijn amendement in te trekken. Ik doe dit te meer, omdat zijn toch wat lichtvoetig door het rijksformatiebeleid heenlopen voorbijgaat aan de gedegenheid waarmee de aanspraken van alle departementen worden gewogen in de verdeling van het beschikbare aantal formatieplaatsen door de Minister-President en de vice-Minister-President.

De heer **Hermans** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! In haar beantwoording in eerste termijn zei de Minister dat er meer mensen nodig zijn voor de begeleiding van het decentralisatieproces. Men weet dat wij het vorige jaar en ook dit jaar hebben gezegd dat wij het daarmee niet eens zijn. Om die reden heb ik de volgende vraag aan de Minister.

Gardeniers-Berendsen

Verleden jaar kwamen er 265 arbeidsplaatsen bij. Nu staan er weer 130 op stapel. De Minister sprak van een lijstje. Ik hoop dat ik dat van haar krijg. Ik denk dat een aantal van die plaatsen toch weer betrekking hebben op extra mankracht voor het decentralisatiebeleid. Ik ga overigens helemaal niet lichtvoetig door het formatiebeleid.

De Voorzitter: Ik verzoek de heer Hermans, nu geen betogen meer te houden.

De heer Hermans (VVD): Waar zitten exact de mensen die volgens de Minister speciaal worden ingezet voor het decentralisatieproces?

Minister Gardeniers-Berendsen: Bij het overgaan op de rijksbijdrageregeling sociaal-cultureel werk zijn tijdelijk extra krachten aangesteld. Daarbij gaat het om het toewijzen van tijdelijke arbeidsplaatsen aan de betreffende directie.

De heer Hermans heeft gezegd dat de formatie van de CDPC, waarover nogal wat discussie is, zo sterk is uitgebreid. Deze directie doet echter erg veel interdepartementaal overleg. Twee mensen extra zijn daar dringend noodzakelijk. Wij hebben immers gezegd, dat wij meer samenhang tot stand willen brengen. Ik meen te hebben aangetoond dat verschillende interdepartementale werkgroepen van start zijn gegaan. Het departement verleent ook ondersteuning bij de ontwikkelingsprojecten. Dat is nodig om de decentralisatie vloeiend te laten verlopen.

Ik geef de heer Hermans de verzekering dat over het personeelsbeleid nauw overleg wordt gevoerd met het Departement van Binnenlandse Zaken. Ook in de notitie is ervan uitgegaan, dat het op den duur moet leiden tot een vermindering van het personeelsbestand op rijksniveau. De wereld staat echter niet stil. Zoëven heb ik gesproken over versterking van de personeelsafdeling waar de arbeidsvoorwaarden worden bekeken. Dat heeft te maken met het gestructureerde overleg dat wij afspreken. De toestand van de c.a.o. Welzijn is een belangrijke verzwaaring van het werk.

Ik heb al uiteengezet dat het bij de 265 arbeidsplaatsen voor een belangrijk deel ging om het witten van tijdelijke arbeidsplaatsen, die krachtens de regelingen niet konden worden gehandhaafd. Het is onjuist het toe te spitsen op de plaatsen bij de centrale directies. Daarbij gaat het om de financieel-economische directie, de personeelsafdeling en de voorlichting. De

afdeling voorlichting noem ik heel nadrukkelijk, nl. met name in verband met de wet Openbaarheid van Bestuur.

Men moet niet onderschatten dat het Departement van CRM met zijn vele directies en lijnen naar de samenleving toe steeds meer aan voorlichting moet doen en meer vragen moet beantwoorden. Dit behoeft ambtelijke ondersteuning. Nogmaals, de verdeling in het rijksformatiebeleid wordt gedaan door de Minister-President en de vice Minister-President. Er wordt zeer kritisch en afgewogen geoordeeld. Ik zeg ook niet dat alle verzoeken om uitbreiding die voor CRM in een breed personeelsbeleid gewenst zijn, zijn toegewezen. Dat kon ik misschien ook niet verwachten. In een toch nog steeds qua werkterrein groeiend departement is de ambtelijke ondersteuning echter van uitermate groot belang.

De heer Hermans (VVD): Ik heb nog steeds geen antwoord op mijn vraag waar die mensen precies zitten. Verschillende afdelingen gaan taken afstoten. Dat betekent dat daarvoor een beleid moet worden gevoerd. Vorig jaar heeft de Centrale Directie 38 personen erbij gekregen. Er zal ongetwijfeld een zekere onderverdeling zijn. Dit jaar komen er weer wat mensen bij.

Minister Gardeniers-Berendsen: Er zijn geen 38 personen bij gekomen. Het is mij niet bekend waar U dat gegeven vandaan hebt. Is er misschien een 's' weggevallen? Het zijn namelijk de Centrale Directies.

De heer Hermans (VVD): Centrale Diensten van algemene aard.

Minister Gardeniers-Berendsen: Ja.

De heer Hermans (VVD): Hier vallen natuurlijk ook een aantal andere diensten onder. U hebt er al enkele genoemd. Hoewel het welzijnsveld zijn bestedingen moet terugdringen, vindt een forse personeelsuitbreiding plaats op het departement. Ik kan mij voorstellen dat de Minister vindt dat het moet maar ik wil dan wel volstrekte duidelijkheid hebben over de vraag welke mensen nu exact worden belast en hoeveel personen er nu meer dan vroeger worden belast met het decentralisatiebeleid.

Dit kabinet heeft daarmee forse zaak gemaakt maar het is natuurlijk niet iets van vandaag of morgen. Het is al veel langer aan de gang.

Minister Gardeniers-Berendsen: Mijnheer de Voorzitter! Ten aanzien van de eisen van de Kamer voor de bewaking van de musea en voor de archieven, kan ik alleen maar zeggen dat in

de afgelopen tijd als antwoord is gegeven dat gebruik moet worden gemaakt van tijdelijke krachten, die door het departement van Sociale Zaken werden betaald. Dat was eenvoudigweg niet langer mogelijk. Ondersteund door het beleid van Staatssecretaris Wallis de Vries is daarover uitdrukkelijk met de Minister-President en de Vice-Minister-President gesproken. Dat heeft geleid tot een uitermate groot aandeel in het totaal van 265 arbeidsplaatsen.

Degenen die bij het werk in de bijzondere jeugdinternaten betrokken zijn, zal de actie bekend zijn – ik meen dat de Kamer daarover aan mevrouw Kraaijeveld-Wouters vragen heeft gesteld – om een vierde groepsleider te laten functioneren. Daarmee zouden 80 arbeidsplaatsen kunnen worden vervuld. Deze 80 en de 100 arbeidsplaatsen bij de musea stellen mij natuurlijk wel voor het probleem dat het formatieplaatsen moeten worden. Daarmee is nog niet beantwoord aan de uitbreiding van bepaalde werkzaamheden op het departement. Dit probleem is nog veel groter bij de centrale directies en de centrale diensten. Wij waren genooddaakt, de bewaking uit te besteden. Wij kunnen niet om die feiten heen. De Directie Emancipatie is met een ambtenaar tot anderhalf ambtenaar uitgebreid, hetgeen een brede uitbreiding betekent. De centrale directies hebben in totaal een uitbreiding met 38 ambtenaren gekregen.

Wij zijn met een groot aantal ambtenaren bezig de achterstand op financieel gebied in de voorschottenregelingen in te halen. De voorschottenregelingen liepen vanaf de jaren vijftig. Vele ambtenaren zijn hiermee bezig, zowel dit jaar als het volgende. De achterstand in het formatiebeleid was zodanig dat ik het beleid niet voor mijn verantwoordelijkheid zou kunnen nemen wanneer er niet meer mankracht kwam. Er zijn wat dat betreft duidelijke besluiten genomen. Ik bestrijd nogmaals dat deze formatieplaatsen niet dringend noodzakelijk waren. Ik ben van mening dat binnen het totale Rijksformatiebeleid de toewijzing, vooral in 1980, aan CRM om één keer het grote tekort enerzijds in het jeugdwerk en anderzijds bij de musea op te vangen, uitermate noodzakelijk was.

Een ander knelpunt vormt het vluchtelingenbeleid. CRM is er verantwoordelijk voor maar heeft er in feite maar een paar mensen voor. Dat kan gewoon niet. Het vluchtelingenbeleid vraagt veel meer. Ik heb echter wel eens gehoord dat het uitermate moeilijk is iemand van gedachten te doen veranderen als hij eenmaal een standpunt heeft ingenomen. Ik heb mijn

Gardeniers-Berendsen

uiterste best gedaan. Ik kan niet anders zeggen dan dat ik dit amendement als kritiek beschouw op het verdelingsbeleid van MP en vice-MP.

De heer **Meijer** (PvdA): Ik wil de Minister meedelen dat wij overtuigd zijn door haar toelichting op de personele verdeling en toedeling in haar departement. Wij hebben ons amendement op stuk nr. 58 ingetrokken en vervangen door een nieuw, waarin ook een andere dekking wordt voorgesteld. Wij houden namelijk de bestemming wel aan. Wij komen hierop echter bij de behandeling van de amendementen terug. De Minister ziet daaraan dat twee deskundigen het eens worden als zij maar goed naar elkaar luisteren.

Minister **Gardeniers-Berendsen**: Dat is zo!

Mevrouw **Kappeyne van de Coppello** (VVD): Ik begrijp de opmerking van de Minister dat de vraagstelling van de heer Hermans kritiek zou beduiden op de MP en de vice-MP, niet helemaal. Ik neem aan dat de Minister hiermee de Ministers Van Agt en Wiegel bedoelt.

Minister **Gardeniers-Berendsen**: Ja, die heb ik ermee bedoeld.

Mevrouw **Kappeyne van de Coppello** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Dat dacht ik al. Het is voor de politieke beoordeling volstrekt irrelevant omdat het hier eenheid van regeringsbeleid betreft. Dat betekent dat de Minister namens de Regering spreekt en het er niet toe doet of andere Ministers het al of niet met haar eens zijn.

Minister **Gardeniers-Berendsen**: Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Kappeyne van de Coppello heeft volstrekt gelijk dat ik de volle verantwoordelijkheid voor de door mij uitgesproken woorden draag.

Ik heb de redenering van de heer Hermans, namelijk het onterecht aanstellen van mensen bij het departement van CRM, getracht te weerleggen. Ik zeg: getracht, omdat het mij duidelijk werd dat ik de heer Hermans in eerste termijn niet heb kunnen overtuigen. Ik heb dit in mijn dupliek weer geprobeerd. Hierbij heb ik mij beroepen op het rijksformatiebeleid dat wordt gevoerd met de Minister-President Van Agt en de Vice-Minister-President Wiegel en op het feit dat de verzoeken van de verschillende departementen worden gewogen, waarbij spanningen worden meegewogen.

Ten aanzien van de decentralisatie heb ik verzekerd dat juist hierbij het departement van Binnenlandse Zaken nauw betrokken is. Wat betreft het departement van CRM bestaat er geen

geslotenheid over het personeelsbeleid.

In de notitie, die aan de Kamer is gezonden, is hierover alle duidelijkheid gegeven. Ik heb al gewezen op de begeleiding van de decentralisatie. Wij hebben enige ervaring opgedaan ter zake van de omzetting van rijkssubsidie naar een rijksbijdrageregeling. Tijdelijk moet het apparaat worden versterkt; daarna heeft men minder mensen nodig. De heer Hermans is hierop niet teruggekomen. In een tijdsbestek van ongeveer drie jaar leidde het tot vermindering van het aantal ambtenaren met vijf. Decentralisatie en het naar voren brengen van de samenhang betekenen een aanslag op de werkmogelijkheden binnen het departement.

Ik kan op dit moment niet zeggen, dat zijn redenering, op grond waarvan de heer Hermans meent dat het personeelsartikel verlaagd kan worden, juist is. Ik heb die redenering wel willen weerleggen, omdat zij het tegengestelde inhoudt van hetgeen de heer Hermans bedoelt. Mevrouw Kappeyne – zij was ietwat geïrriteerd – moet weten dat het kabinet een gezamenlijk beleid voert. Ik beroep mij hierop niet als verdediging. Waarom zou ik? Ik heb op de evenwichtigheid willen wijzen. Decentralisatie zal te zijner tijd leiden tot vermindering van het aantal ambtenaren.

Mevrouw **Kappeyne van de Coppello** (VVD): Het is niet gebruikelijk – en ook niet in overeenstemming met het Reglement van Orde betreffende de Ministerraad – dat inhoudelijk mededeling wordt gedaan over besluitvorming binnen de Ministerraad.

Minister **Gardeniers-Berendsen**: Ik ben dit niet eens met mevrouw Kappeyne. Ik heb geen enkele mededeling vanuit een kabinetsberaad gedaan. Ik sprak over bekende zaken. Haar kritische opmerkingen moet ik toch weerleggen. Ik heb uitsluitend aan de heer Hermans duidelijk willen maken, dat van een vrijblijvend majoreren door bewindslieden geen sprake is. Ik wijs erop, dat ik niet in staat ben via interne verschuiving meer ambtenaren aan te stellen.

Het tegengestelde van dit amendement zou ik niet kunnen uitvoeren. Het is mij niet toegestaan uit deze werksorten meer geld weg te halen om meer ambtenaren te kunnen aanstellen. Er zijn inderdaad afspraken gemaakt over een formatiebeleid. Het is een volkomen bekende procedure. Ik blijf stellen, mijnheer de Voorzitter, dat ik geen centimeter kan terugnemen van de afgewogenheid waarop de toewijzing van het aantal ambtenaren

voor het departement van CRM, ook naar de toekomst toe, heeft plaatsgevonden. Ik doe dan ook een dringend beroep op de heer Hermans deze dekking van het amendement niet te gebruiken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog graag spreken over de herstructurering van de landelijke organisaties. Naar aanleiding van de discussie over de motie-Meijer kan ik zeggen, dat ik de mening van de heer Meijer deel, dat een spoedige herstructurering op gang gebracht moet worden. Het is echter ook noodzakelijk het bestuur van de Nationale Raad voor Maatschappelijk Welzijn de kans te geven een definitief standpunt kenbaar te maken. Wij moeten de nationale raad de tijd gunnen de congresbevindingen van eind oktober 1980 deze maanden met de aangesloten organisaties te bespreken.

Ik neem aan dat eind februari–begin maart de standpunten bepaald zullen zijn; daarna wil ik mij beslist inzetten, in overleg met mijn collega's, de zaak zo snel mogelijk aan de Welzijnsraad voor te leggen. Het zal duidelijk zijn dat niet alleen de nationale raad maar bij voorbeeld ook de Gezinsraad en de Federatie Bejaardenbeleid eveneens met andere departementen samenwerken.

Het is mijns inziens onjuist op dit moment reeds een visie te geven, zoals door de heer Meijer wordt gevraagd. Op het departement van CRM wordt uiteraard gewerkt aan de voorbereiding van de interdepartementale discussie.

Het aanvaarden van de motie zou ik de Kamer willen ontraden, daar de overwegingen in deze motie vooruitlopen op het standpunt dat nog moet worden ingenomen. Op dit moment wil ik deze overwegingen niet tot de mijne maken; tevens vind ik het dictum van de motie overbodig, daar ik bereid ben alle spoed te betrachten die enigszins mogelijk is binnen het gebruikelijke democratische overleg.

□

Staatssecretaris **Kraaijeveld-Wouters**: Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Bischoff van Heemskerck heeft haar bezorgdheid uitgesproken over dat onderdeel van het emancipatiebeleid dat is gericht op het integreren van het emancipatiebeleid in het brede regeringsbeleid. Zij is teleurgesteld over wat wij tot nu toe hebben bereikt en zij is wat pessimistisch over de toekomst. Ik moet zeggen dat ik haar mening niet deel.

Naar mijn mening is er in de afgelopen jaren sterk sprake geweest van in-

Kraaijeveld-Wouters

tegratie – penetratie zou ik haast zeggen – van hetgeen wij emancipatie noemen in het bredere regeringsbeleid. Ik kan geen beleidsonderwerp verzinnen waarvoor zo snel aandacht is gekomen in het brede regeringsbeleid dan dit beleidsonderwerp. Wij zijn ongeveer vijf jaar bezig, gerekend vanaf het zeer prille begin, en ik meen dat wij al ver zijn gekomen. Er is sprake van werkelijke beleidsaandacht en beleidsvoornemens op vele departementen, waar dat ook noodzakelijk is.

Daarbij moet worden bedacht dat wij met het emancipatiebeleid als een nieuw gegeven moesten binnenkomen in bestaande structuren en procedures; terwijl het ook grote inspanning vergt om algemeen omschreven beleidsdoelstellingen en nieuwe beleidsdoelstellingen in het kader van het algemene regeringsbeleid te vertalen in concrete formuleringen, gericht op beleidsgebieden, waarna concrete uitwerking kan volgen. Ik meen dat wij goed op weg zijn.

Dat wil niet zeggen dat wij er al zijn. Het pessimisme van de geachte afgevaardigde deel ik echter niet. De suggestie is gedaan, te komen tot een interdepartementaal beleidsplan. Naar mijn mening kan zo'n plan een middel zijn om handen en voeten te geven aan de door de Regering vastgestelde uitgangspunten voor het emancipatiebeleid.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): Ik heb enkele concrete voorbeelden genoemd van de integratie van het emancipatiebeleid. U zegt nu, dat er op dit terrein wel degelijk resultaten zijn bereikt. Zou u dat kunnen illustreren met voorbeelden op het terrein van het arbeidsmarktbeleid, de individualisering van de sociale uitkeringen en de belastingen en het onderwijs. Misschien kunt u op die manier mijn argumenten weerleggen. Kunt u ook ingaan op mijn concrete voorbeelden, die een grond vormde om pessimistisch gestemd te zijn?

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Dat zal ik graag doen. Mijnheer de Voorzitter! Wat betreft de sociale zekerheid hebben wij de derde richtlijn van de EG aanvaard. Toen wij aantraden, was er op dit terrein niets te bekenen. Wij hebben een aanvang gemaakt met de AAW, die zeer gecompliceerd is. Zoals men weet is wat deze wet betreft de gelijkberechtiging generaliseerd. Wij hebben onszelf verplicht de operatie met betrekking tot de sociale zekerheid in zes jaar af te ronden.

Wij zijn voorts ook op andere beleids-terreinen bezig. Zo wordt ook nage-

gaan hoe ten aanzien van de AOW de gelijkberechtiging kan worden doorgevoerd. Op het eigen beleidsterrein ben ik doende met de Wet uitkeringen vervolgingslachtoffers; er moeten nieuwe wettelijke regels worden opgesteld voor de burger-oorlogslachtoffers, zodat ook daar de gelijkberechtiging kan worden ingebracht.

Als het gaat om een geringe voortgang van de gelijkberechtiging, wil ik ter illustratie zeggen, dat de inventarisatie betreffende niet-gelijkberechtiging het werkstuk 'Anders geregeld' het bezien van de wetten, waar gelijkberechtiging niet concreet is, in het eerste jaar reeds ter tafel is gebracht. Wij zijn thans bezig met een geregelde voortgang van het kuisen van onze wetgeving op de punten waar het schort aan gelijke behandeling en gelijkberechtiging. Naar mijn mening gaat dit kuisen voort op een degelijke en goede wijze.

Mevrouw Bischoff haalde ook de belastingwetgeving aan. Bij de aanvang van deze kabinetsperiode bestond er op dit gebied niets. Thans ligt er een nota-Nooteboom 'Op weg'. Wij hopen deze nota nog in deze kabinetsperiode te behandelen. De nota handelt over principiële gelijkberechtiging en stappen 'op weg' daar naar toe in een zeer ingewikkeld beleidsgebied, wat de belastingwetgeving is.

De voortgang van twee jaar emancipatiebeleid heb ik de Kamer doen toekomen. Daaruit kan de conclusie worden getrokken dat er in deze jaren wel degelijk iets aan het emancipatiebeleid is gedaan.

Toen wij aantraden, troffen wij slechts een regeringsnota met uitgangspunten aan, maar de invulling daarvan is reeds twee jaar gaande. In dit verband doel ik niet alleen op de wetten, die aangepakt zijn, maar ook bij voorbeeld op de Wet op de emancipatieraad die nu ook door de Eerste Kamer is aangenomen. De aanmerking van deze wet leidt tot een heel goed instrument om de verdere integratie te bevorderen. Een voorbeeld is de wijziging van artikel 3, lid 1, waarover wij uitvoerig gediscussieerd hebben. Ik heb goede hoop dat deze wet voor de toekomst concreet ook verdere integratie bevordert op de diverse beleids-terreinen en op de juiste momenten.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): De Staatssecretaris heeft in haar eerste antwoord drie terreinen genoemd, waarop vooruitgang was geboekt. Op twee van de drie terreinen ben ik het met haar eens. Over het derde terrein, namelijk de integratie in het regeringsbeleid, maak ik mij zorgen. De

Staatssecretaris noemt nu een heel klein stukje, zoals sociale verzekeringen, maar juist zaken als het arbeidsmarktbeleid, het onderwijs enzovoort, zijn van belang voor de integratie in het regeringsbeleid.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Wij hebben al in het tweede jaar hier een schets voor een beleid van onderwijs en emancipatie ingediend. Wij hebben nu een vervolgschets, waarin vele beleidsmaatregelen op het brede gebied van het onderwijs aan de Kamer worden voorgesteld. Deze vervolgschets is al deels besproken en in uitvoering.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): De Staatssecretaris zegt dat het kleine onderdeel, namelijk sociale zekerheid en een paar schetsen waaraan nog de concrete uitvoering moet gebeuren, bij voorbeeld op het gebied van beroeps onderwijs voor vrouwen en van centra voor de vakopleiding, integratie in het regeringsbeleid is. Zij maakt zich geen zorgen, in tegenstelling met mij, over het gezinsinkomen en over het niet teruggeven van de AOW-premies. Ik begrijp dit niet.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Wij kunnen niet meteen alles klaar hebben. Momenteel hebben wij wel een aparte werkgroep van de interdepartementale Commissie Emancipatiebeleid aan het werk die zich richt op het totale inkomensbeleid, wat onder andere inhoudt het gezinsinkomen met daarbij alle factoren van de sociale zekerheid, belastingen etcetera. Deze speciale werkgroep werkt eraan om op termijn in het algemeen aan de Regering te adviseren hoe wij op alle gebieden waar inkomensbeleid wordt gevoerd juist vanuit het emancipatiebeleid gezien op een goede wijze maatregelen kunnen nemen.

Wij willen een emancipatiebeleid voeren, dat geïntegreerd wordt in het totale inkomensbeleid. Deze commissie is nog niet klaar met de advisering. Wij zijn echter tegelijkertijd bezig met dezelfde materie op aparte beleidsgebieden. Ik ben niet zo pessimistisch als mevrouw Bischoff wat betreft de toekomst. Ik denk dat er, ook in de komende jaren, veel gedaan kan worden. Wel zeg ik met haar dat wij er nog lang niet zijn. Als mevrouw Bischoff dat bedoelt, ben ik de eerste die zal zeggen dat zij daarin gelijk heeft. Er zal nog veel moeten gebeuren.

Mevrouw Evenhuis-Van Essen sprak over een interdepartementaal beleidsplan. Zij heeft de suggestie van het CNV nog eens onder mijn aandacht gebracht. Ik denk, dat een dergelijk

Kraaijeveld-Wouters

plan een goed beleidsinstrument kan zijn. Ik stel mij voor, dat het nationaal actieplan dat wij aan het ontwerpen zijn naar aanleiding van de conferentie in Kopenhagen, een vertaling is van de ideeën die mevrouw Evenhuis aandroeg, namelijk een beleidsplan met een interdepartementaal karakter waarin een aantal concrete beleidsvoornemens op de diverse beleidsterreinen worden opgenomen. Zo vertaalt ik de suggestie van het CNV.

De heer Worrell sprak over de relatie tussen deze begrotingswet en de wijziging van de Wet op het openbare bibliotheekwerk, die bij de Kamer aanhangig is. Ik heb gesuggereerd, dat als die wijziging niet doorgaat de nieuwe formatieplaatsen in het bibliotheekwerk op de tocht komen te staan. Dat is ook zo. Er zijn diverse onderdelen op de bibliotheekpost. Zou de ene beleidsmaatregel die in het wetsontwerp is opgenomen, het niet verhogen van het percentage van de rijksbijdrage in de overige kosten van het bibliotheekwerk van 10 naar 15, niet doorgaan, dan scheidt dat een bedrag van zo'n f 8 mln.

De heer Worrell zei dat dit neerkwam op zo'n 170 arbeidsplaatsen. In het betreffende begrotingsartikel zijn echter zo'n 150 extra formatieplaatsen opgenomen. Die zijn officieel nog niet uitgezet. Dat voornemen kan niet doorgaan als er een gat ontstaat doordat het wetsontwerp niet wordt aangenomen. Dat zou mij bijzonder spijten. Ik ben er dan ook zeer voor geporteerd dat de Kamer het wetsontwerp wel aanneemt.

Aan de extra uitbreiding van het aantal formatieplaatsen heb ik zelf hoge prioriteit gegeven. In het totaal van de uitbreidingen zijn wij de laatste jaren goed gevaren, mede doordat een deel van het arbeidsplaatsenplan in de bibliotheekwereld kon worden gerealiseerd. Als ik zie hoe men daar zit te springen om formatieplaatsen, vind ik het zeer belangrijk aan mijn beleid vast te houden.

De heer **Worrell** (PvdA): Dat begrijp ik. Mijn bezwaar is, dat u een wetsvoorstel indient tot wijziging van de Bibliotheekwet en dat u dit wetsvoorstel te laat in de Kamer laat verschijnen waardoor de Kamer niet vóór de behandeling van de begroting erover kan spreken. U haalt zo uit de losse pols 170 arbeidsplaatsen weg bij de bibliotheken, terwijl de Regering voortdurend zegt dat bij bezuinigingen speciaal gelet zal worden op de werkgelegenheidsaspecten. Ik had het dus bepaald juister

gevonden, als de Regering met een nota van wijzigingen bij deze begroting was gekomen, opdat de Kamer in alle vrijheid optimaal en breedvoerig over het door de Regering gewijzigde wetsvoorstel kan discussiëren. U legt hiermee een zware last op het wetsvoorstel, door tegen de Kamer te zeggen op te letten, omdat 170 arbeidsplaatsen zullen verdwijnen als de Kamer het wetsvoorstel verwerpt. Dat vind ik geen manier om met de Kamer te discussiëren.

Staatssecretaris **Kraaijeveld-Wouters**: Mijnheer de Voorzitter! Ik neem geen enkele arbeidsplaats weg. Ik zal dan echter niet kunnen overgaan tot het creëren van ongeveer 150 nieuwe arbeidsplaatsen. Dat is dan een gegeven. Het gat zal toch gevuld moeten worden. Dat heeft tot gevolg dat elders in de bibliotheekpost een oplossing moet worden gevonden. Als de wetswijziging niet doorgaat, zal ik wel op dat moment de bijdragen aan de gemeenten moeten verstrekken. Het geld zal dan elders vandaan moeten komen. Er wordt nergens een arbeidsplaats weggehaald. Het gaat nu nog over fictieve arbeidsplaatsen waarop ik nog graag wil rekenen.

De heer Worrell heeft gevraagd naar de consequenties van de bestedingenstop voor de ontwikkeling van de nieuwe alfabetiseringsprojecten. Hij heeft er terecht op gewezen dat de Regering een algemene verplichtingenstop heeft ingesteld. Het is op dit moment niet mogelijk nieuwe verplichtingen aan te gaan. Dat is een algemeen besluit, dus het geldt ook voor dit gebied. Het gaat er om dat wij op dit moment ten aanzien van geheel nieuwe projecten niet de financiële verplichting kunnen aangaan.

Intussen bereid ik wel de mogelijkheid voor dat de verplichting kan worden aangegaan op hetzelfde moment dat de middelen vrijkomen. Alle voorbereidingen voor de alfabetiseringsprojecten vinden op de normale wijze plaats. Deze alfabetiseringsprojecten zijn op gang gebracht, nadat wij de circulaire hebben uitgebracht waarop men kon reageren. Ik hoop dat ik hierover een duidelijk besluit kan nemen zodra de verplichtingenstop is opgeheven.

Diverse geachte afgevaardigden hebben gesproken over de verbreding van de rijksbijdrageregeling sociaal-cultureel werk en over de procedures die gevolgd worden bij het overleg over voorstellen tot wijziging van onder meer de rijksbijdrageregeling sociaal-cultureel werk. Ik wil de motie in zekere zin wel graag positief benade-

ren en de procedure aangeven die ik in het algemeen volg. Wanneer ik belangrijke beleidsvoorstellen formuleer leg ik die ter bespreking voor aan het gestructureerd overleg sociaal-cultureel werk. Met die bedoeling is dat overleg ingesteld; vooral de heer Worrell zal zich dat ongetwijfeld nog herinneren. Na afloop van het overleg bepaal ik mijn definitieve standpunt. Het overleg vindt op een reële wijze plaats, er worden argumenten over en weer gegeven. In de motie wordt gesproken van 'nadere afspraken'. De normale gang van zaken is dat het overleg reëel wordt gevoerd en dat ik ten slotte tot een standpunt kom.

De procedure die ik tot nu toe heb gevolgd houdt in, dat ik in een vroegtijdig stadium, namelijk op het moment dat de concept-stukken – mijn concept-standpunt – naar het gestructureerd overleg worden gezonden, meestal ook de Kamer de stukken stuur, zodat de Kamer er eventueel op kan reageren, op het moment dat zij dat wenst.

Deze gang van zaken wil ik ook graag ten aanzien van dit belangrijke onderwerp volgen. Ik ben bereid de stukken aan de Kamer te sturen op het moment dat de voorstellen zijn geformuleerd, op hetzelfde moment dat de stukken naar het gestructureerd overleg worden gezonden en ik o.a. met de Vereniging Nederlandse Gemeenten, één van de gesprekspartners, in overleg tred over de door mij ontwikkelde ideeën.

Ik begrijp, dat de Kamer deze stukken ook graag wil bekijken en aan de hand daarvan met mij wil discussiëren. Dat neem ik althans aan, gezien hetgeen de geachte afgevaardigde verleden week heeft gezegd. Ik ben graag bereid met hem deze discussie over de stukken aan te gaan. Daarna zal ik komen tot een definitieve standpuntbepaling.

De heer **Meijer** (PvdA): Het staat de Staatssecretaris vrij, te overleggen met wie zij wil. De strekking van de motie is echter dat de Kamer een zelfstandige beoordeling wil maken van de vraag, of er sturingsmethoden moeten komen en zo ja welke. In dit bijzondere geval, waarin een principiële wijziging van het stramien van de rijksbijdrageregeling aan de orde zou kunnen zijn, verdient het aanbeveling veel nadruk te blijven leggen op dat zelfstandige gesprek met de Kamer, los van welk ander overleg, dat gaande is.

Staatssecretaris **Kraaijeveld-Wouters**: Ik heb de motie zo geïnterpreteerd dat

Kraaijeveld-Wouters

alvorens tot nadere definitieve afspraken met de partners te komen ik de Kamer zal informeren over mijn voornemens ter zake, waarbij ik ervan uitga dat de motie doelt op het voornemen te komen tot het op een andere wijze formuleren van de rijksbijdrageregeling, waardoor binnen die regeling ter reinen en/of projecten op een andere wijze worden benaderd. Ik ben graag bereid, daarover met de Kamer te spreken, als de Kamer dat wenst.

Ik zal de Kamer de stukken vroegtijdig doen toekomen, opdat er alle mogelijkheden zijn met mij hierover van gedachten te wisselen. Tegelijkertijd denk ik echter aan de overlegpartners. Daarbij denk ik ook aan de instellingsbeschikking van het gestructureerd overleg. Ik zie daar overigens altijd nog de heer Worrell achter vanwege de belangrijke motie-Worrell, die wij graag hebben uitgevoerd. Tegen die achtergrond lijkt het mij juist, de overlegpartners serieus te nemen, aangezien zij er in de praktijk alles mee te maken krijgen, als de regeling iets anders wordt geformuleerd.

De heer **Worrell** (PvdA): Ik word vaak bij die motie genoemd. Dat streekt mij natuurlijk genoevend. In eerste en tweede termijn heb ik ook aangegeven, op welke wijze de Regering af en toe met de motie omgaat. Dat is bepaald niet de bedoeling van de indiening van deze motie geweest.

Staatssecretaris **Kraaijeveld-Wouters**: Dat is een nieuw gegeven voor mij. Ik ben nu zeer geïnteresseerd in de vraag, wat de indiener dan wel met de motie bedoelde. Ik meende dat hij bedoelde een gestructureerd overleg met de betrokkenen aan te gaan. Dat waren de maatschappelijke organisaties in het sociaal-cultureel veld, de VNG en het provinciaal overleg, het IPO.

De **Voorzitter**: Er zijn zo'n 30 moties aan de orde. Als wij moties van jaren geleden erbij gaan betrekken, kost dat extra tijd. Ik wil zowel de leden als de Regering vragen, de afronding van het debat te willen bevorderen.

De heer **Beinema** (CDA): Dan wil ik terugkomen op de motie die wel aan de orde is. Ik moet constateren dat de Staatssecretaris met een wat bredere formulering precies datgene zegt wat in de motie wordt gevraagd.

Staatssecretaris **Kraaijeveld-Wouters**: Mijnheer de Voorzitter. De heer Worrell heeft in het kader van de rijkssubsidierегeling jeugd- en jongerenwerk identiteitsorganisaties een suggestie

gedaan over het laten ontstaan van een wachttijd waar het gaat over het invoeringsmoment. Op die suggestie wil ik wel positief reageren.

In de eerste ronde heb ik een kleine vergissing begaan, welke ik graag wil rechtzetten. Het besluit democratiseringsregeling Sociaal-cultureelwerk zou naar ik in eerste termijn heb gezegd ingaan op 1 januari 1982. In de Staatscourant staat dat de regeling op 1 januari 1981 is ingegaan. Dit behoeft echter bij de instellingen pas op 1 januari 1983 gerealiseerd te zijn. Dat was de teneur van mijn antwoord, al heb ik daarbij de fout gemaakt een jaartal te verwisselen.

Ik kom vervolgens aan de motie betreffende de schoolinternaten, waarover zowel mevrouw Korte als de heer Worrell hebben gesproken.

De motie vraagt om nog geen besluit te nemen over de toelating van de schoolinternaten tot de indirecte financiering Algemene Bijstandswet, zolang de Kamer zich daarover nog niet heeft uitgesproken. De Kamer heeft al gediscussieerd over het eerste interim-rapport van de interdepartementale werkgroep Residentiële Voorzieningen voor Jeugdigen. Daarin werden het algemene beleid aangegeven en een aantal beleidslijnen die ten slotte ter discussie zijn geweest en aanvaard. In het totaal van toelaten van nieuwe voorzieningen op het gebied van jeugdhulpverleningsbeleid is toen een bepaalde lijn uitgezet.

Daarna hebben de bewindslieden die verantwoordelijk zijn voor het jeugdhulpverleningsbeleid, bekeken of binnen de uitgangsstellingen het aantal schoolinternaten waarin ook bijstandskinderen aanwezig zijn en waarvan een verzoek tot toelating was gekomen, ook inderdaad toegelaten zouden moeten worden. Binnen de regels die wij gezamenlijk ontwikkeld hebben, is door deze bewindslieden ten slotte besloten, dat deze instellingen niet in het brede pakket van de jeugdhulpverlening op dit moment toegelaten zouden moeten worden als nieuwe instellingen in dit brede gebied. Ik heb hiervoor in eerste termijn de argumentatie gegeven.

Los van de principiële benadering of er nieuwe instellingen op dit gebied in het beleid toegelaten zouden moeten worden – daarvoor zou een voorzieningenminister zich garant moeten stellen in de zin zoals de wet bedoelt – ik kan slechts in de Bijstandswet nieuwe instellingen toelaten als een voorzieningenminister het daarmee eens is en als hij in de toekomst deze instellingen ook in het beleid wil opnemen – is

het nog de vraag, zoals ik ook in eerste termijn heb gezegd, wat dit financieel betekent.

Wanneer wij de instellingen op dit moment zouden toelaten – er moet een besluit genomen worden over het wel of niet toelaten van die instellingen, want de wet dwingt mij daartoe – en wij zouden er inderdaad mee aan het werk gaan zoals de instellingen dat zelf graag zouden willen, dan valt er een financieel gat van zo'n 32 miljoen.

Ik ben op het ogenblik bezig met het gereedmaken van de afwijzende beschikking per instelling. Dat moet per instelling geschieden. Ik ben per instelling aan het bezien, hoe het beste geopereerd kan worden met de instelling die deels wel met door de Bijstandswet gefinancierde kinderen werkt. Ik heb reeds gezegd, dat de kinderen die door de Bijstandswet gefinancierd worden, er op geen enkele wijze iets van zullen merken omdat zij in de Bijstandswet kunnen blijven tot dat zij uit het internaat zijn vertrokken. Wat dat betreft voel ik wel voor de teneur van een bepaald onderdeel van de motie.

Daarnaast blijft het ook voor de toekomst mogelijk – ook dat staat in de motie, maar ik moet het toch wat anders interpreteren dan aangegeven in de motie – om ook voor noodgevallen artikel 1b van de Bijstandswet te gebruiken. Voor het individuele kind, dat op een bepaald moment beslist daar terecht zou moeten, is dus nog artikel 1b bruikbaar. Verder moet ik, vanwege de andere suggesties de motie ontraden.

Mevrouw **Korte-van Hemel** (CDA): Als ik de Staatssecretaris goed beluister, dan zegt zij dat nieuwe instellingen – verondersteld dat het een nieuwe instelling zou zijn – niet kunnen worden toegelaten, want daarvoor moet zich tegelijkertijd een voorzieningenminister aandienen en dat zij die niet heeft kunnen vinden. Ik meen echter, dat in de memorie van toelichting staat dat er een afspraak is tussen de verschillende bewindslieden dat zo lang er geen voorzieningenminister is, de Staatssecretaris van Justitie namens hen allen als voorzieningenminister zal opereren. Ik zou hierover graag opheldering krijgen. Het is immers niet zo, dat als er nu geen voorzieningenminister is, de zaak niet geregeld kan worden.

De Staatssecretaris zegt, dat zij volgens de wet haar beslissing heeft moeten nemen. Zij heeft daarover gesproken, maar deze zaak is als zodanig bij ons niet aan de orde geweest. Wij

Kraaijeveld-Wouters

kunnen pas wanneer wij over het geheel van de jeugdhulpvoorzieningen in een breed verband met elkaar praten, tot een juiste afweging komen.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters:

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb geen voorzieningenminister kunnen vinden voor deze cluster van voorzieningen die binnen het IWRV-beleid behoren. Dat IRVV staat voor Interdepartementale Werkgroep Residentiële Voorzieningen. Wij hebben de diverse instellingen bekeken en het zal bekend zijn, dat wij de Boddaert-centra wel hebben toegelaten en dat wij nu bezig zijn om daarvoor een juiste vorm te vinden.

Voorzieningen die wij voor het beleid wel degelijk op den duur van belang vinden, althans voor zover wij thans kunnen overzien, maar waarvan wij thans niet precies kunnen zeggen of die het beste in de justitiële sfeer thuishoren of bij voorbeeld in het bijzonder jeugdwerk of onder een staatssecretaris die belast is met de maatschappelijke dienstverlening of – in het tussengebied volksgezondheid/maatschappelijke dienstverlening komt dat voor – een staatssecretaris van Volksgezondheid, die voorzieningen moeten onder bepaalde voorwaarden wel worden toegelaten. Daar zijn wij echter nog lang niet mee klaar, want wij moeten zeer vaak tegelijkertijd doen.

Voor die instellingen is de Staatssecretaris van Justitie, als voorzitter van die IWRV, voorlopig aangewezen als voorzieningenminister. Voorlopig, want daarvoor is een bepaalde tijd gesteld. De cluster schoolinternaten hebben wij uitputtend bestudeerd en bekeken. Wij hebben bij voorbeeld bezien of de Staatssecretaris van Onderwijs hiervoor de voorzieningenminister zou willen worden en hem daarbij gevraagd, te bezien, of ze straks dan ook op de een of andere manier in zijn beleid kunnen worden opgenomen.

Mevrouw Korte-van Hemel (CDA):
Mijnheer de Voorzitter! ...

De Voorzitter: Ik moet nu toch werkelijk op korthed aandringen! Wij moeten vandaag nog drie onderwerpen afhandelen. Bovendien zijn wij nu bezig met de tweede termijn.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Mijnheer de Voorzitter! De Kamer kan natuurlijk altijd reageren op wat bewindslieden doen of zouden behoren te doen. De wet verplicht mij in ieder geval om deze instellingen – wij zijn daarmee al over de daarvoor gestelde termijn heen – toe te laten of niet toe te

laten of onder voorwaarden toe te laten. Wat deze cluster betreft, hebben wij besloten, deze niet toe te laten. De Kamer kan het daarmee oneens zijn en proberen om dat besluit te veranderen. Dat is echter een andere zaak.

De heer Meijer (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil twee vragen stellen over de door ons ontvangen schriftelijke antwoorden. Ik zou graag zien dat wij over de subsidiëring van Youth for Christ nog een apart overleg met de Staatssecretaris kregen, want daaraan zitten ons inziens zulke principiële kantten dat wij er graag op terug willen komen.

Naar aanleiding van het schriftelijk gegeven antwoord op de motie van mevrouw Evenhuis en de daarover ontstane discussie over de kosten voor de christen-Turkse asylozoekers in Twente, vraag ik de Staatssecretaris of ik goed begrijp dat het laatste antwoord dat de Regering hierop heeft gegeven zo moet worden geïnterpreteerd dat er materieel niets buiten de normale procedure van de Algemene Bijstandswet extra gebeurt. Met andere woorden, de extra kosten van opvang komen niet voor vergoeding in aanmerking.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Het is geen indirect gefinancierde instelling en dat was de vraag. Een bijstandsccliënt kan een beroep op de bijstandswet doen voor noodzakelijke kosten van bestaan. Soms komen ook wel eens extra kosten voor vergoeding in aanmerking, maar ik zie wat de christen-Turkse asylozoekers betreft niet voor mij wat die zouden kunnen zijn. De bijstandswet wordt dus op normale wijze toegepast.

Wat de eerste vraag van de heer Meijer betreft, merk ik op, dat ik bereid ben hierover geen besluit te nemen voordat de Kamer daarover met mij heeft gesproken.

□

Staatssecretaris Wallis de Vries: Mijnheer de Voorzitter! In de Miljoenennota en tijdens de algemene beschouwingen is het profijtbeginsel en de daarbij behorende retributies ook voor de maatschappelijke dienstverlening uitvoerig aan de orde geweest. Daarbij heb ik net als in de eerste termijn van de zijde van de Kamer kunnen constateren dat hierover verschillend wordt gedacht. Als bewindsman in deze Regering heb ik met de tegenstanders wel wat moeite.

Immers, het is op zichzelf niet verwerpelijk dat men voor de gebruikmaking van diensten een prijs betaalt.

Daaraan is niets verkeerd, dat is alleen maar billijk. Bovendien, met een niveau van bijna 70% van een collectieve lastendruk, zijn de grenzen van het budgetmechanisme – dat is maar al te zeer bekend – van de overheid overschreden.

De noodzaak tot een andere wijze van financieren dringt zich daarom steeds meer op. In de komende jaren zal de stagnerende welvaart op dit punt een maximale inzet vergen van iedereen bij de overheid, bedrijven en instellingen. Mag dan niet van cliënten die van collectieve of semi-collectieve voorzieningen gebruik maken, een blijvende bijdrage worden verwacht? Het argument, dat deze vraag voor het algemeen maatschappelijk werk niet legitiem is, omdat het hier gaat om een noodzakelijke voorziening, die van overheidswege beschikbaar wordt gesteld, acht ik niet doorslaggevend. Ook in andere sectoren zijn immers talloze zeer noodzakelijke goederen en eerste levensbehoeften, waarvoor een prijs moet worden betaald.

Door de Minister-President is al tijdens de algemene beschouwingen gesteld, dat het profijtbeginsel de doelmatigheid van het functioneren van de overheid aanmerkelijk zou kunnen bevorderen. Het meten van de behoefte, zo voegde hij hieraan toe, kan zonder prijsmechanisme nauwelijks gestalte krijgen. Naar mijn stellige overtuiging gaat deze uitspraak ook op voor welzijnsvoorzieningen. Welzijn is immers een strikt persoonlijke ervaring, waarover de overheid geen oordeel vermag te hebben. Als reële waarderingsmaatstaf voor welzijnsvoorzieningen speelt ook de prijs, die de burger voor zijn voorzieningen wenst te betalen, een rol.

Ook daarmee heeft hij een stem in het collectieve gebeuren; een stem die hem in staat stelt zijn verantwoordelijkheid voor zich zelf, maar ook voor de ander tot uitdrukking te brengen. Ik wil er overigens op wijzen, mijnheer de Voorzitter, dat het geenszins in mijn voornemen ligt, het zogenaamde outreaching werk, waarbij het initiatief voor de hulpverlening van de maatschappelijk werker uitgaat en niet van de andere partij, tegen betaling beschikbaar te stellen. Het is mijn bedoeling, alleen van de cliënten, die uit eigen beweging op de spreukuren komen, een bescheiden bijdrage te vragen.

Mevrouw Langedijk-de Jong (PvdA): De vorige keer heb ik ook reeds bij interruptie een vraag gesteld, die de Staatssecretaris niet kon beantwoorden. Hij houdt een prachtig verhaal

Wallis de Vries

over welzijn en zegt dat mensen, die op het spreekuur komen hiervoor wat moeten betalen. Weet de Staatssecretaris wel wat algemeen maatschappelijke werk is? Zeer veel speelt zich af buiten de spreekuren om. Begrijp ik nu goed, dat alleen het spreekuurconsult moet worden betaald? Wat verstaat de Staatssecretaris onder 'outreaching'? Als hij het veld kent, weet hij, dat het algemeen maatschappelijk werk

De Voorzitter: Mevrouw Langedijk, terwijl u niet eens op de sprekerlijst staat, gaat u een heel betoog houden! Het woord is nu aan de Staatssecretaris.

Staatssecretaris Wallis de Vries: Mijnheer de Voorzitter! Wij moeten op dit moment niet gaan discussiëren over hetgeen 'outreaching' zou kunnen betekenen, op dat gedeelte van het algemeen maatschappelijk werk is de eigen bijdrage namelijk niet van toepassing.

Mevrouw Korte-van Hemel (CDA): Mijnheer de Voorzitter, volgens het sociaal-Cultureel Planbureau komt 44% van de cliënten uit zich zelf, terwijl 29% van de mensen, die bij het algemeen maatschappelijk werk komen, worden verwezen door andere instanties.

Staatssecretaris Wallis de Vries: Het is volstrekt duidelijk dat de retributie opgeld doet als men op het spreekuur komt en een consult verlangt en als dit wordt geregistreerd. In alle andere situaties geldt geen retributieregeling. Waarom zou ik dan met alle geweld over die situatie moeten praten?

Alles overwegende zie ik er dan ook volstrekt geen heil in, af te stappen van mijn voornemen van een bescheiden bijdrage op dit onderdeel van het algemeen maatschappelijk werk. Te meer daar veel andere werkvormen binnen de maatschappelijke dienstverlening ook een retributieregeling kennen, zoals de gezinsverzorging, de kinderdagverblijven en de bureaus voor levens- en gezinsvragen. Dit heb ik al in eerste termijn gezegd. Ik ben mij ervan bewust, dat het tarief van f 3 per halfuur, tot een maximum van f 9 per maand of f 108 per jaar, een aanspraak op het gezinsbudget betekent. Met deze bijdrage blijf ik echter ruimschoots beneden de ouderbijdrage van f 44, die ik uit een oogpunt van draagkracht en behoefte aan de kinderdagverblijven voor de laagste inkomensgroepen de maximale bijdrage vind die aanvaardbaar is.

De heer Worrell (PvdA): Wij hebben in eerste termijn gevraagd, een staatje als noot bij de Handelingen te doen opnemen. Het heeft de Regering tot nu toe niet behaagd, enige tekst en uitleg te geven op dat punt. Wij hebben daarmee geprobeerd om aan te tonen, hoe diep dit soort retributieregelingen insnijden in het budget van een gezin met bij voorbeeld f 1800 netto per maand.

Staatssecretaris Wallis de Vries: Ik kan het de heer Worrell niet kwalijk nemen dat hij op een gegeven moment misschien niet goed heeft opgelet, maar mijn collega mevrouw Kraaijeveld heeft daarover wel degelijk gesproken, met name in verband met de cumulatiebepaling van de Algemene Bijstandswet.

De heer Worrell (PvdA): U mag niet jokken! Dat is niet gebeurd.

Mevrouw Langedijk-de Jong (PvdA): Jokken mag in het outreaching werk ook niet.

De heer Worrell (PvdA): Daar mag het zeker niet, met of zonder retributie.

Staatssecretaris Wallis de Vries: De wel geuite vrees, dat hiermee desondanks bij de laagst betaalden een drempel wordt gelegd, deel ik niet. Ook de sociale minima kennen een marge, die vrije verschuivingen binnen bestedingsposten toelaat. Gezien deze marge zal ook een niet geheel kosteloos algemeen maatschappelijk werk zich naar deze groepen toe ongetwijfeld blijven bewijzen.

De motie op stuk nr. 73 van mevrouw Korte spreekt mij niet aan. Men zal dit begrijpen. Bovendien wijs ik erop dat bij uitvoering van deze motie op zichzelf in de begroting een financieel gat ontstaat. Ik zal de aanneming ervan dus moeten ontraden.

Een retributieregeling in het algemeen maatschappelijk werk kan overigens op de wat langere termijn ook naar mijn mening inderdaad niet los gezien worden van retributieregelingen binnen het geheel van de sector zorg. Ik acht het echter niet noodzakelijk invoering van het algemeen maatschappelijk werk nu op te schorten in afwachting van een samenhangende benadering. Dit is in andere sectoren ook niet gebeurd.

Mijnheer de Voorzitter! Met name de heer Worrell heeft gereageerd op mijn cijfermatige benadering omtrent de toename in de extramuraal zorg bij de gezinsverzorging: 7 miljoen uren die tijdens deze kabinetsperiode aan deze werksoort zijn toegevoegd. De heer Worrell heeft de cijfers weerspro-

ken door op een wat mystieke manier met het jaar 1972 te spelen. Dat begraep ik niet, want het leek mij juist relevant in dit gesprek met de Kamer de huidige kabinetsperiode naast de vorige kabinetsperiode te leggen.

De enige reden van de heer Worrell kan zijn dat in de door mij bijgevoegde staatjes het jaar 1973 als beginjaar is genoemd. Welnu, dit is gebeurd omdat wij pas in 1973 zijn begonnen met formatie-uren en niet omdat er misschien in een overzicht van 1972 iets zou schuil gaan. Over de jaren voorafgaand aan 1973 zal er dus met schattingen gewerkt moeten worden en het leek mij weinig relevant de Kamer met deze toch wat altmodische cijfers te trakteren.

Bovendien werkten wij in 1972 nog met weken van 42,5 uur. Thans werken wij met weken van 40 uur. Ook dat zou een vergelijkingsbeeld aanmerkelijk gecompliceerder maken. Ik blijf er dan ook bij dat de door mij genoemde cijfers volstrekt duidelijk zijn en niet het beeld dekken dat er werksoorten ineen gestort zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Het is inderdaad zo dat de financiering van bejaardenoorden, gekoppeld aan de nota 'welzijnsbeleid voor ouderen', vertraagd is. Mevrouw Korte-Van Hemel heeft hierover zorgelijke woorden gesproken. Ik heb reeds eerder naar voren gebracht dat het grondmateriaal voor de deelanalyses, die noodzakelijk waren om tot een goed onderbouwde studie te komen, niet tijdig is binnen gekomen. Ook is de indirecte financieringsoperatie, met name voor wat betreft de nevenvoorzieningen van de bejaardenoorden, nog niet afgerond. De nota zou ook op dit punt een groot handicap vertonen indien zij hierover geen beleidsoordeel zou geven.

In verband met het uitgebreide overleg is vertraging gekomen in de oprichting van de voorlopige raad voor ouderen. Mede op wens van de Kamer moet namelijk aan deze raad een wijdere strekking gegeven worden dan alleen onderwerpen die onder het departement van CRM ressorteren. Ik hecht eraan te zeggen dat ook naar mijn mening deze wijdere strekking aan deze raad gegeven moet worden. De daarbij behorende adviesraden, zoals de SER en vele andere raden, zullen dus hierover gehoord moeten worden. Dit geeft nu eenmaal in onze gecompliceerde samenleving de nodige vertraging. Conform het verzoek van de Kamer is de wettelijke procedure over democratisering van bejaardenoorden op gang gebracht en zullen de hierbij behorende wettelijke organen door de Regering gehoord moeten worden.

Wallis de Vries

Ik wijs de heer Worrell erop dat dit inderdaad het verschil is met het recht dat de Kamer heeft om een initiatief-wetsontwerp in te dienen. Ik moet een andere weg volgen, voordat ik met een wetsontwerp bij de Kamer kan komen. Desalniettemin zal ik die weg volgen. Deze weg is zelfs minder gecompliceerd, als ik de reeds aangehaalde motie-Worrell op een andere wijze mag uitleggen.

De heer Worrell heeft ook een motie ingediend over de samenhang tussen de eerstelijnsgezondheidszorg en de eerstelijnszorg in de maatschappelijke dienstverlening. Hij wenst op dit punt een geïntegreerde nota. Ik kan geen gehoor geven aan hetgeen in de motie wordt gevraagd. In het vervolg op de door mijn collega van Volksgezondheid en Milieuhygiëne uitgebrachte nota over de eerstelijnsgezondheidszorg ben ik in samenhangende zin bezig, een programmeernota op te zetten. Wanneer hieraan de nota van de heer Worrell wordt toegevoegd, dan zijn wij voorlopig weliswaar erg zoet met het opstellen en behandelen van nota's, maar dan kunnen wij niet in deze regeerperiode een beleid zichtbaar maken aan de Kamer. Ik acht mij op dit punt dan ook verschoond van de plicht, met een nota te komen.

De heer **Worrell** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp van de Staatssecretaris dat de samenhang tussen de eerstelijnszorg van CRM en die van Volksgezondheid en Milieuhygiëne een essentieel onderdeel is van de programmeernota?

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: Die samenhang is er onder andere een onderdeel van. Ook andere eerstelijnszaken spelen natuurlijk een rol.

De heer **Worrell** (PvdA): Hetgeen in mijn motie wordt gevraagd, staat dus in de programmeernota?

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: De heer Worrell vraagt een aparte nota. De programmeernota moet tevens dienen als instrument om te komen tot invulling van de rijksbijdrageregeling maatschappelijke dienstverlening in de verschillende faseringen. Daarbij zal hetgeen de heer Worrell vraagt, nader worden betrokken, zoals ook in de begeleidende brief van mijn collega van Volksgezondheid en Milieuhygiëne bij de aanbieding van de nota over de eerstelijnsgezondheidszorg is gezegd. Nu de heer Worrell van mij een soort overkoepelende nota wil hebben, moet ik zeggen dat de Kamer te

veel hooi op de vork neemt. Dat komt een goede voortgang en besluitvorming niet ten goede.

De heer **Worrell** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Bij de behandeling van de begroting voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne is een overeenkomstige motie ingediend op het terrein van de volksgezondheid. Op zich zelf is het dan toch niet zo gek dat beide departementen proberen, in het geheel tot zo'n nota te komen? Toen de Staatssecretaris sprak over de programmeeringsnota, kreeg ik het idee dat hij zo veel mogelijk van het in de motie gevraagde in de nota wilde opnemen.

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: De programmeernota zal datgene bevatten wat is vermeld bij de behandeling van de nota over de eerstelijnsgezondheidszorg. Ik hecht er waarde aan, eerst dat proces af te wachten en de samenhang te bekijken tegen de achtergrond van de decentralisatie en de procesgang van de maatschappelijke dienstverlening. Daarna kan wellicht de conclusie worden getrokken dat de zaak op bepaalde punten verder moet worden uitgediept. Ik acht het niet zinrijk, op dit moment verder te gaan dan ik op de schop heb genomen. Wanneer de Kamer tegemoet komt aan de motie, verstrikt zij zich te veel in de notamachine.

Thans ben ik gekomen tot de retributietabel voor de kinderdagverblijven. Daarover hebben vooral de heer Jansen en mevrouw Bischoff van Heemskerck gesproken. Naar mijn mening is de angst niet gerechtvaardigd dat nu de hogere inkomensgroepen zullen uitwijken naar andere voorzieningen dan deze kinderdagverblijven. Ik wijs erop dat de retributie nog steeds is gebaseerd op het draagkrachtbeginsel en dat alternatieven meestal duurder zijn, wanneer alleen de prijszetting en niet de kwaliteit een rol speelt.

Verder wijs ik erop dat in het geheel van het retributiemechanisme voor het een of het ander moet worden gekozen. Ik heb gekozen voor de doortrekking naar de hogere inkomensgroepen. In het advies dat aan mij is uitgebracht — de WKN kon zich niet in in het advies vinden — was een voorstel opgenomen om de minimumbijdrage van elf naar tweeëntwintig gulden te brengen. Ik heb dat niet gedaan. Ook hier zal het echter uit de lengte of de breedte moeten komen.

Mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! In juni 1979 is er een overleg geweest met de vaste Commissie voor CRM. Toen is aan de Staatssecretaris gevraagd, of

hij eens een onderzoek wilde laten doen naar de anti-emanipatoire effecten van een verhoging. De Staatssecretaris heeft toen gezegd, dat te zullen doen. Waar is dat onderzoek?

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: Ik heb de Kamer de resultaten van het onderzoek doen toekomen. Naar ik meen is het begin december met de Kamer besproken.

Mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66): Noemt u dat het onderzoek?

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: Dat is het onderzoek dat ik aan de Kamer heb aangeboden en waarover ik met de Kamer heb gesproken.

Aan het adres van de heer Verbrugh merk ik op, dat de stichting 'Dit Koningskind' dit jaar in aanmerking zal komen voor subsidie. Dat kon niet eerder, omdat de daarvoor noodzakelijke financiële herschikking niet mogelijk bleek. Met ingang van 1 juli 1981 zal op gebruikelijke wijze het subsidie voor één medewerker worden verleend.

De zorg aan vrouwen die ongewenst zwanger zijn maar hun zwangerschap wensen uit te dragen acht ik in de huidige situatie in de hulpverleningstaken voldoende gewaarborgd. Ik streef niet het stellen van een apart netwerk hiervoor na. De hulpverleningsethiek binnen de maatschappelijke dienstverlening biedt hiervoor voldoende waarborgen.

Ik kom te spreken over de moties betreffende de sport. De heer De Boer heeft op stuk nr. 87 een motie voorgesteld betreffende het stringenter hanteren van het instrumentarium van het BBI. Zoals ik al heb gezegd ben ik bezig, mij in die richting te beraden. Ik maak de motie graag tot de mijne. Een uitspraak van de Kamer op dit punt acht ik een duidelijke ondersteuning van hetgeen ik als wenselijkheid zie.

Over de motie van de heer Worrell op stuk nr. 85 met betrekking tot het blokkeren of opschorten van exploitatiesubsidies merk ik het volgende op.

In de eerste plaats zijn de exploitatiesubsidies voor het seizoen waarin nu wordt gespeeld reeds gegeven. Het zonder meer blokkeren van die exploitatiesubsidies zou de zaak voor het betaalde voetbal vreselijk moeilijk maken. Ik wijs de Kamer erop dat een goede voortgang van hetgeen wel tot stand is gekomen en waartoe reeds contracten zijn gesloten toch te zeer wordt doorbroken.

Wat betreft exploitatiesubsidies voor het komende seizoen, dat medio 1981 ingaat, ben ik zeer duidelijk geweest. Ik merk op dat de KNVB, die ik als gesprekspartner blijf zien en niet de

Wallis de Vries

37 afzonderlijke clubs, zich op verzoek van de drie externe geldgevers in de richting van afzonderlijke clubs heeft uitgesproken voor een verplichtingenstop. Naar aanleiding van een nader rapport van de KNVB zal binnenkort met mij en externe geldgevers worden besproken, of de exploitatiesubsidies voor het seizoen 1981 volledig moeten worden stopgezet dan wel aan andere beleidsmaatregelen moet worden gedacht. Tegen de achtergrond van mijn beleid is de motie niet geheel onoverkomenlijk, maar gezien hetgeen ik te zamen met drie externe geldgevers steeds verricht gaat de hand van de Kamer toch wel onmatig op dit proces van overwegingen drukken wanneer deze motie zal worden aangenomen.

De heer **Worrell** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De Staatssecretaris zegt dat de exploitatiefinanciering voor het seizoen 1980/1981 reeds is uitgegeven. Dit lijkt mij twijfelachtig. Het bestedingsplan van de SNS over 1981 moet toch nog door u worden goedgekeurd? Er zou dus al geld uitgegeven zijn voor een plan dat door u nog niet is goedgekeurd.

Het gaat om de exploitatie van de eerste tranche. Aan het einde van het seizoen komt er nog een afrekening. Het is dus een voorlopige situatie. In onze motie vragen wij niets anders dan in de periode tot het overleg met de KNVB van half februari en tot het gesprek met de Kamer niet verder te gaan met het financieren van exploitatiesubsidie. Het lijkt mij een heel logische vraag. Doet de Staatssecretaris dat niet, dan heeft het gesprek met de KNVB in februari niet zo veel zin.

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: Ik heb duidelijk naar voren gebracht dat ik op dit punt mijn tanden aan de KNVB heb laten zien. Ik heb dat samen met de gebitten van de SNS en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten gedaan. Wij hebben gezegd dat wij half februari opnieuw onze tanden zullen laten en dan waarschijnlijk in de zin zoals de heer **Worrell** bedoelt. Op dit moment vind ik een motie hierover te onmatig. De klemmende hand van de overheid is op dit punt reeds zeer nadrukkelijk aanwezig.

Ik wil er geen enkel misverstand over laten bestaan dat ik natuurlijk niet in het c.a.o.-overleg kan treden van partners. Indien dat uit mijn woorden is begrepen, is dit een foute conclusie. Ik kan wel met de KNVB – die een overkoepelende organisatie is waarin ook c.a.o.-partners herkenbaar hun eigen plaats hebben – praten over de totstandkoming van de c.a.o.

In het eerste gesprek heeft de KNVB op dit punt een bemiddelende rol aangeboden. In het gesprek van februari zal men hierop terugkomen. Het nu ook van mijn kant in dit proces onmatig reageren betekent, afgezien van het feit dat ik daar toch geen voorstander van ben, dat de verantwoordelijkheid van de overheid dan ook in financiële zin zal moeten worden vertaald. Ik heb van het begin af aan gezegd dat de onderhandelingspartners moeten weten dat c.a.o. binnen de daartoe gestelde financiële grenzen moet blijven.

De heer **Worrell** (PvdA): De Staatssecretaris spreekt voortdurend over 'onmatig reageren'. Hij moet gewoon de motie-De Boer uitvoeren! De Staatssecretaris heeft toegezegd die motie uit te voeren. Door één partij worden afspraken geschonden. Dat geeft geen pas. De Staatssecretaris moet daarop reageren. Het lijkt mij heel goed dat wij op dat gesprek wachten.

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: Ik probeer steeds duidelijk te maken dat ik uiterst zorgvuldig met de motie-De Boer opereer. Ik wil alleen niet ieder ogenblik in de situatie terecht komen dat ook mijn vrijheid van handelen beleidsmatig onmogelijk is. Ik heb mij steeds bereid verklaard over alle stappen die ik op dit punt neem, in alle openheid met de Kamer te communiceren. Ik blijf dat ook doen. Ik vind in dat verband de vraag van de heer **Worrell** zeer onmatig. Als hij het er niet mee eens is, moet hij keihard zeggen dat geen cent meer mag worden gegeven aan het betaalde voetbal in Nederland en daarmee basta! Dan is de zaak ook stuk!

De heer **Worrell** (PvdA): Dat zou onmatig zijn!

De heer **H.A. de Boer** (CDA): De Staatssecretaris heeft gezegd dat het mogelijk is dat de KNVB bemiddelt in de totstandkoming van een c.a.o.. Het overleg is al verschillende keren mislukt. Ziet de Staatssecretaris voor zich zelf initiatieven weggelegd wanneer de bemiddelingsrol op 16 februari niets oplevert?

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: Ik wil eerst precies weten waar wij het zakelijk en inhoudelijk over hebben wanneer er een geschil is. Ik heb daar op dit moment nog niet alle zicht op. Het zal natuurlijk bij die bemiddelingspoging ingecalculereerd moeten worden. Ik ga ervan uit – dat heb ik ook al in de eerste termijn gezegd – dat de goede trouw aanwezig is. Men heeft de wil getoond een c.a.o. tot stand te brengen. Dat in de onderhandelingen nu

een verlenging van de c.a.o. niet tot resultaat leidt, wil voor mij nog niet zeggen dat de goede trouw niet meer aanwezig is.

In dit verband wil ik een bemiddelingspoging doen. Dat zal overigens niet door mij persoonlijk geschieden. Ik wil wel proberen uit het conflict te komen in het belang van goede arbeidsverhoudingen in het betaalde voetbal. Dat is nog steeds het uitgangspunt van het beleid van deze Kamer en in ieder geval van dat van mijzelf.

Wat betreft de motie-De Boer, ben ik het met de heer De Boer eens dat de huidige regeling voor de landelijke sportorganisaties zou moeten worden uitgebouwd en meer het karakter van een raamregeling zou moeten krijgen. De inventarisatie van de financieringsstromen, buiten hetgeen de rijksoverheid op dit punt doet, is een interessante zaak die in deze besluitvorming zou moeten worden betrokken. Deze inventarisatie is nodig om de gewenste doorzichtigheid, ook van mijn kant gewenst, van een dergelijke regeling te verkrijgen. Ik ben met deze zaak bezig, maar ik zal deze zaak ook moeten bezien in het kader van een door mij op sportgebied gewenste decentralisatie van beleid. Deze elementen zullen goed tegen elkaar afgewogen moeten worden, waarbij ook de evaluatie van de bestaande subsidieregeling betrokken moet worden. Bij aanneming van deze motie zal men erop moeten rekenen dat niet op korte termijn tot een dergelijk raamregeling besloten kan worden.

Ik kom thans te spreken over motie nr. 83 van de heer **Worrell** inzake de SPOINTS. Ik heb hierover al een beleidsmatig oordeel gegeven. Sociale Zaken is van mening, dat een dergelijk optreden van de SPOINTS niet in overeenstemming is met de arbeidswetgeving of althans met de geest daarvan. Nader onderzoek zal hiernaar worden verricht. Er zal ook nog een gesprek plaatsvinden met de VNG. Het zou toch vreemd zijn als de medewetgever zich hiertegen zou uitspreken.

De heer **Worrell** (PvdA): Wanneer zal het onderzoek kunnen worden afgerond?

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: Ik heb daarover mijn beleidsoordeel gegeven. Er is overleg gaande met de VNG en het IPO. Sociale Zaken heeft geen bezwaar tegen het werkgeverschap van de SPOINTS gedurende de – tijdelijke – duur van het experiment. In het geheel van de onderhandelingen zal dit een rol blijven spelen.

De heer **Worrell** (PvdA): Ik wijs erop, dat betrokkenen zich eventueel tot de

Wallis de Vries

rechter kunnen wenden om het oordeel van Sociale Zaken te bestrijden. Het zou erg goed zijn als de Staatssecretaris ons een inzicht in de termijn gaf. De Kamer kan eventueel op een later tijdstip over de motie beslissen.

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: Ik kan helaas geen termijn noemen. Nogmaals, onderhandelingen over de SPOINTS zijn gaande. Ik hecht eraan, die op zo kort mogelijke termijn af te ronden. Duidelijkheid wordt door mij zeer gewenst.

De heer **Worrell** (PvdA): Ik zal de motie dan aanhouden.

De **Voorzitter**: Op verzoek van de heer Worrell stel ik voor, de motie-Worrell en Mertens op stuk nr. 83 van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: Mijnheer de Voorzitter! Wat de motie nr. 84 van de heer Worrell betreft, merk ik op, dat de enige reden, waarom ik hierin financieel ben geïnteresseerd, op scholing, vorming en maatschappelijke begeleiding slaat, niet de belangenbehartiging van vakbondsactiviteiten. Juist op dit gebied is stimulering van de kant van de overheid gewenst. In de motie wordt om een scheiding gevraagd. Ik leef die ook na.

Ik vind, dat de heer Worrell de belangenbehartiging van vakbondsactiviteiten te zeer naar voren haalt. Natuurlijk dient voor deze activiteiten de financiële drempel zo laag mogelijk te zijn. De motie gaat in een richting, waarin ik mijn beleid niet wil voeren. Overigens gaat het hier om een uitermate belangwekkend en door mij steeds positief gewaardeerd initiatief.

De heer Mertens heeft gesproken over de creatieve werkplaats van het Van Gogh Museum. Naar mijn gevoelen zou deze zaak in deze begrotingsbehandeling niet zo'n nadrukkelijke plaats moeten innemen, doch Amsterdamse zaken kunnen hier nu eenmaal wel eens in den brede worden besproken. In afwachting van een beleidsnotitie van de nieuwe directie van het Van Gogh Museum voor de toekomstige richting van dit museum, vind ik dat ik thans hierin niet beleidsmatig moet treden.

Wanneer deze beleidsnotitie komt, zal ik daar een oordeel naast leggen en, indien de Kamer dat wil, kan dat met mij besproken worden. Wanneer ik op dit moment de motie van de heer Mertens zou moeten volgen, word ik,

naar mijn gevoelen, nog erger gebonden dan een wethouder van Amsterdam die in een monistisch systeem door zijn raad gebonden is. Daartegen heb ik dan ook bezwaar. Met betrekking tot de belangen van het huidige personeel en de werkplaats zal er niets geschieden waardoor een weg in de richting van opheffing definitief zal worden ingeslagen voordat deze beleidsnotitie op tafel ligt.

De heer **Mertens** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! De Staatssecretaris gaat in op een vraag die niet gesteld is in onze motie. Er wordt letterlijk gevraagd de werkplaats open te houden, dat wil zeggen te laten functioneren op de wijze zoals dat tot nu toe gebeurt. De onduidelijkheid is ontstaan betreffende het punt of de directie van het betrokken museum of u als Staatssecretaris de doorslaggevende beslissing neemt. Wanneer u zegt dat er tot het verschijnen van de beleidsnotitie niets veranderen zal, ben ik tevreden.

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de heer Worrell nog een antwoord schuldig. Door een ongelukkige samenloop van omstandigheden is het antwoord over de cumulatie van de retributies niet in de schriftelijke beantwoording gekomen. De heer Worrell vraagt aandacht voor cumulatie van retributies. Dit kan voorkomen, zoals ook retributies kunnen samenvallen met andere bijzondere kosten. In de gevallen dat het totaal van de op te brengen bijzondere kosten de draagkracht van de betrokkenen overschrijdt, kan aanvullende bijstand worden verleend. Hiervoor gelden de regels van het bijstandsbesluit landelijke draagkrachtcriteria.

In het laatste voorbeeld zal het gezin waarvan de bijzondere kosten maandelijks f 270 bedragen voor het ontvangen van bijstand in aanmerking komen.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

In behandeling komt wetsontwerp 16 400-XVI, nr. 44.

De **Voorzitter**: Het is mij gebleken, dat alle voorgestelde amendementen voldoende worden ondersteund.

Ik merk op, dat het lid Worrell mij heeft meegedeeld dat de door hem en het lid Meijer voorgestelde amendementen op stuk nr. 58 zijn vervangen door gewijzigde amendementen op stuk nr. 94.

Over de aanhef en de artikelen 1, 2 en het daarop voorgestelde amendement, 2A, 3 en het daarop voorgestel-

de amendement, 4 t/m 9, 10 en het daarop voorgestelde amendement, 11 en 12 van artikel I wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over artikel 13, waarop zijn voorgesteld: een amendement-H. A. de Boer c.s. (stuk nr. 41, I); een gewijzigd amendement-Verkerk-Terpstra en Hermans (stuk nr. 72, I).

□

De heer **H. A. de Boer** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil bij mijn amendement op stuk nr. 41, I nog opmerken, dat de uitgebreide voorbehandeling die plaatsgevonden heeft over de zaak van de ombudsman ons heeft geleerd, dat alles wat met omroepen te maken heeft meer tijd vraagt dan eertijds in de motie was voorzien. Het is volgens ons de laatste kans het werk van de ombudsman van de VARA naar de breedheid van de omroepen te brengen. De derde reden van het amendement is het werk van de ombudsman zelf.

Ten einde het werk van de ombudsman voor de komende jaren mogelijk te maken en tot een verandering van beleid te kunnen komen, houden wij vast aan dit amendement.

□

Mevrouw **Verkerk-Terpstra** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de bewindslieden voor hun schriftelijk gegeven antwoord betreffende mijn amendement nr. 72. De Minister heeft drie argumenten genoemd, op grond waarvan zij zich tegen dit amendement verzet. Zij noemt de huidige knelpunten in de beleidsvoorbereiding, zegt dat ons argument dat door het uitstellen van de invoering van de rijksbijdrageregeling maatschappelijke dienstverlening in feite de voorbereiding door provincies en gemeenten wordt vertraagd maar zeer gedeeltelijk opgaat en houdt een warm pleidooi om initiatieven, door provincies en gemeenten opgevat, 'niet onmogelijk te maken'.

Ik stel daar het volgende tegenover. Voor de democratische planning stond in 1979 f 15,6 miljoen op de begroting, voor 1980 werd f 17,3 miljoen goeteerd en voor 1981 zou het om f 20,3 miljoen gaam. Zou mijn amendement worden aangenomen, dan zou nog altijd een kleine f 18,9 miljoen beschikbaar zijn, hetgeen neerkomt op een stijging van bijna 10%. Men kan dus niet stellen dat het aanvaarden van mijn amendement tot gevolg heeft dat 'alle initiatieven onmogelijk worden gemaakt'.

Verkerk-Terpstra

De Minister wijst natuurlijk op de huidige knelpunten, die verband houden met de beleidsvoorbereiding van de democratische planning. Ik stel daar tegenover dat er óók geweldige knelpunten zijn ten aanzien van het bejaardenwerk. Juist een kleine tegemoetkoming ad f 1,4 miljoen ten behoeve van het gecoördineerde bejaardenwerk is buitengewoon belangrijk om een van de huidige knelpunten in die sector wat te verzachten. Ik zou daarom de Minister willen vragen, in deze afweging prioriteit te geven aan het bejaardenwerk. Ik hoop dat men mijn amendement zal willen ondersteunen.

□

De heer **Meijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Wat betreft amendement nr. 41 erken ik dat verlaging van het bedrag voor de democratische planning enige vertraging in de uitvoering van activiteiten met zich brengt. Ik denk, dat er best goede argumenten door de Regering aan te voeren zijn om daartegen te zijn. Wij wegen dat echter af tegen het beëindigen van de subsidiëring van de Stichting de Ombudsman. Ter verduidelijking verwijs ik naar de stukken naar aanleiding van het mondeling overleg in dezen. Mijn fractie vindt dat bij deze begroting een voortzetting van de functie van het werk van de Stichting de Ombudsman moet worden bereikt via deze verschuiving in de begroting. Ik sluit mij in verband hiermede aan bij de amendementen, die de heer H. de Boer heeft ingediend. Wij vinden, dat er van de kant van de Kamer een initiatief is geboden om te voorkomen dat het werk van de Stichting de Ombudsman zou moeten worden afgebroken.

□

Minister **Gardeniers-Berendsen**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben blij uit de woorden van mevrouw Verkerk te mogen opmaken dat zij toch ook begrip heeft voor het feit dat de democratische planning zeer belangrijk is. Deze post is nogal gestegen. Uit de toelichting blijkt, dat hier ook van andere artikelen gelden naartoe gegaan zijn. Het gaat duidelijk om het bijeenbrengen van andere subsidiemogelijkheden, dan die ten behoeve van de ROA's.

Ik kan niets toevoegen aan hetgeen ik mevrouw Verkerk gezegd heb ten aanzien van het belang van de democratische planning. Vooral voor het ondersteunen van mensen bij hun functies wanneer zo'n plan tot stand komt, is deskundigheid noodzakelijk.

Minister Gardeniers-Berendsen geflankeerd door haar beide Staatssecretarissen

Wellicht kan ik mevrouw Verkerk toch nog een argument aan de hand doen ten aanzien van haar voorkeur voor het gecoördineerd bejaardenwerk.

In de huidige begrotingscijfers komt niet tot uitdrukking, dat hierbij nogal wat arbeidsplaatsen gecreëerd worden. Wat er aan arbeidsplaatsen toegevoegd kan worden aan de posten, vindt men – althans wat betreft een gedeelte van het bedrag – ondergebracht in artikel 4. Omdat wij de arbeidsplaatsen per 1 januari 1981 alle hebben ingevuld, zal het aanvullende bedrag, ook naar artikelen ingedeeld, in de voorjaarsnota duidelijk worden aangegeven.

Het gecoördineerd bejaardenwerk krijgt nu juist, voor de eerste keer, een handreiking om wat meer te kunnen doen. Dat heeft te maken met de prioriteit die wij hebben gesteld bij het arbeidsplaatsenplan. Ik doe er niets aan af, dat ik het bijzonder op prijs stel als het amendement opnieuw wordt overwogen, omdat de democratische voorbereiding, het inschakelen van alle betrokkenen, uitermate belangrijk is. De Staatssecretaris heeft al heel sterk uitdrukking willen geven aan de zorg voor het bejaardenwerk, in het gesprek over het toewijzen van arbeidsplaatsen.

□

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de discussie over de ombudsman niet herhalen, omdat die naar mijn mening uitgebreid genoeg is geweest. Het lijkt mij duidelijk, dat ik met het amendement

bijzonder veel moeite heb. Ik ontraad aanneming ervan met zeer veel klem.

□

Mevrouw **Verkerk-Terpstra** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Minister voor haar antwoord. Wij zijn natuurlijk erg dankbaar voor de extra formatieplaatsen voor het gecoördineerd bejaardenwerk, maar juist als zich meer mensen aan dat werk kunnen wijden, is er te weinig financiële ruimte voor de uitvoerende werkzaamheden, zoals ondersteuning van vrijwilligers en het uitbouwen van de wijkfunctie. Ik heb waardering voor hetgeen al is gebeurd, maar wil toch wat meer ruimte scheppen voor het gecoördineerd bejaardenwerk.

□

De heer **Meijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil even reageren op hetgeen de Staatssecretaris heeft gezegd. Dat is volstrekt juist, ook wat betreft zijn persoonlijke positie. Aanvaardt de Kamer echter het amendement, dan ga ik ervan uit dat de Staatssecretaris de gegeven machtiging op een loyale wijze uitvoert.

□

Minister **Gardeniers-Berendsen**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou het met spijt constateren als de Kamer mij de middelen voor de democratische planning ontnam. Zowel de VVD- als de PvdA-fractie benadrukken telkens als wij spreken over de ondersteuning van de gemeenten, dat de burgers moeten kunnen participeren in de voorbereiding. Dáárop berust de besluitvorming om de post te verhogen. De democra-

Gardeniers-Berendsen

tische beleidsvoorbereiding is in goed overleg met VNG en IPO aangepakt. Ik kan dus niet anders zeggen, dan dat ik het amendement zeer bezwaarlijk vind en met klem ontraad.

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb er behoefte aan, te reageren op de expliciete vraag van de heer Meijer, niet omdat ik niet loyaal zou zijn, maar omdat ik erg veel moeite heb met het amendement. Mocht de Kamer niet ingaan op mijn klemmend beroep, dan zal ik mij over het al dan niet gebruik maken van de machtiging nader beraden en ook nog enige consultaties willen plegen, alvorens ik vaststel óf c.q. onder welke voorwaarden het amendement moet worden uitgevoerd. Dat is namelijk voor mij nog volstrekt onduidelijk.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over de artikelen 14 tot en met 20, 21A t/m 21K en 22 wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over artikel 23, waarop is voorgesteld een amendement-Hermans en Korte-Van Hemel (stuk nr. 68, I).

De heer **Hermans** (VVD): De Minister geeft aan, dat de gelden al zijn uitgegeven. Mag ik van haar zo snel mogelijk een overzicht hebben van de gevoerde gelden en de verplichtingen voor 1981 en 1982? Tevens vraag ik om de hardheid van de toezeggingen daarbij.

De heer **Worrell** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De heer Hermans wil 5 miljoen gulden van deze post af halen. Wij hebben uit de beantwoording van de Regering begrepen, dat er onderdelen als PNL, oude kernen, groeimeentes onder deze post vallen.

Kan de heer Hermans aangeven, bij welk onderdeel van deze post hij die 5 miljoen denkt weg te halen? Bij PNL?

Minister **Gardeniers**: Mijnheer de Voorzitter! De heer Hermans heeft mij gevraagd of ik bereid ben duidelijkheid te geven over de uitwerking van het vorige vierjarenplan, waarop dit artikel betrekking heeft. Ik ben daartoe bereid.

De heer **Hermans** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp dat de heer Wor-

rell deze ingreep van 5 miljoen gulden in dit bijzondere regionale welzijn erg pijnlijk vindt. Ik wacht in ieder geval het antwoord van de Regering af over de concrete verplichting voor 1981 en 1982. Op grond daarvan zal ik de heer Worrell nader antwoorden.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over de artikelen 23A, 24 t/m 26, 27 en de daarop voorgestelde amendementen, 28 t/m 34, 35 en het daarop voorgestelde gewijzigde amendement, 36 t/m 43, 44 en de daarop voorgestelde (gewijzigde) amendementen, 45, 46 en het daarop voorgestelde amendement, 47 t/m 56, 57 en het daarop voorgestelde amendement, 58 t/m 112, 113 en de daarop voorgestelde amendementen, 114 en het daarop voorgestelde amendement en 115 t/m 126 wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over artikel 127, waarop is voorgesteld een amendement-Worrell c.s. (stuk nr. 62, I).

De heer **Mertens** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil enkele nadere vragen stellen naar aanleiding van de brieven die wij van de Minister hebben ontvangen met nadere aanduidingen over de financiering van de Radio Wereldomroep. Wat is de hoogte van het te veel gereserveerde bedrag onder NOZEMA voor 1980? In de betrokken brief staan namelijk de jaartallen 1978 en 1979 genoemd. Een en ander resulteert in een teveel van 2,8 miljoen. Als je dat extra-poleert, kom je gemakkelijk op een teveel totaal van 5 miljoen terecht, hetgeen een van de belangrijke redenen zou zijn om het hierop ingediende amendement te endosseren.

Er is meegedeeld dat de uitgaven van de wereldomroep van dit jaar in vergelijking tot het vorige jaar nog niet zijn voorzien van een prijsaanpassing. Daardoor wordt het niveau in de exploitatiesfeer wel flatteus laag. Als dat zo is, kan de Minister dan alvast aanduiden tot welke hoogte een en ander komt? Anders wordt een vergelijking van de bedragen van dit jaar en het vorige jaar, die trouwens in de brief toch al slecht te vergelijken zijn, helemaal moeilijk.

In het vorige jaar was een belangrijk punt van overweging dat de Wereldomroep nader zou bezien of bepaalde leveringen aan het Caraïbisch gebied niet meer om niet kunnen worden gedaan en of haar televisiefilmproducties kunnen worden afgestoten. Wat is hierover te melden?

Minister **Gardeniers-Berendsen**: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan de detailvragen van de heer Mertens niet uit het blote hoofd beantwoorden. Ik vind het een compliment voor mijn intelligentie, maar ik moet hem in dat opzicht teleurstellen. Ik zal hem de informatie schriftelijk doen toekomen. Het flatteuze beeld, dat ontstaat doordat de prijscompensatie nog niet is gegeven, geeft geen ruimte. Ik kan de heer Mertens wel medelen dat juist de normale, algemene prijscompensatie voor een bedrijf als de wereldomroep altijd te weinig is. Dit is een organisatie, die uitermate veel te maken heeft met de stijging van energieprijzen en cetera. De werkelijke prijsstijging kan dus nooit worden opgevangen. Het verstreken van de normale prijscompensatie houdt in feite een bezuiniging in. Wat dat betreft is er niets flatteus aan het beeld. In dat opzicht kan ik de heer Mertens wel duidelijkheid geven.

Ook zal ik het meest actuele feitenmateriaal over de andere activiteiten in een brief aan de Kamer doen toekomen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over de artikelen 128 tot en met 130, 131 en het daarop voorgestelde gewijzigde amendement, 132 tot en met 138, 138A en 139 tot en met 149 wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over artikel 150, waarop zijn voorgesteld twee amendementen-Korte-van Hemel c.s. (stukken nr. 64, I en 65, I).

Mevrouw **Korte-van Hemel** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben kennisgenomen van het antwoord van de Minister op ons amendement. Wij begrijpen haar moeilijkheid wel. Zij stelt dat door aanneming van dit amendement een stuk primair beleid wordt getroffen. Wij van onze kant wensen het amendement echter te handhaven. Wij vinden de hulp aan de FION ook hulp die is gericht op mensen in achterstandsituaties.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over de artikelen 151, 152 en de daarop voorgestelde (gewijzigde) amendementen, 153 t/m 174, 175 en de daarop voorgestelde amendementen, 177 t/m 182, 183 en het daarop voorgestelde amendement, 184 t/m 187, 188 en het daarop voorgestelde gewijzigde amendement, 189, 190, 191 en het daarop voorgestelde gewijzigde amendement, 192 en het daarop voorgestelde amendement, en 193 t/m 210 wordt geen beraadslaging gevoerd.

Voorzitter

Over artikel II en de beweegreden wordt geen beraadslaging gevoerd.

Het wetsontwerp 16 400-XVI, nr. 4 komt niet afzonderlijk in behandeling.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, de stemmingen in verband met de wetsontwerpen en over de daarbij voorgestelde moties te houden op dinsdag aanstaande.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van de ontwerpen van (rijks)wet:

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake het koningschap (16 034, R 1138);

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van bepalingen inzake de Koning en de ministers alsmede de staatssecretarissen (16 035);

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet strekkende tot opnemng van een bepaling inzake de ministerraad alsmede tot wijziging van de bepaling inzake het contraseign (16 036, R 1139);

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake de Raad van State, de Algemene Rekenkamer en vaste colleges van advies en bijstand (16 040, R 1141).

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Minister Van Agt: Mijnheer de Voorzitter! De interventies in tweede termijn van de zijde van de Kamer zijn kort en bondig geweest. Dat kunnen de onze in beantwoording daarvan dan ook blijven. Aan mij is ter beantwoording hetgeen nader is gezegd over het voorstel van de geachte afgevaardigde de heer Patijn om de erfopvolging in de Grondwet te beperken tot de tweede graad. Na hetgeen daarover al te berde is gebracht in de schriftelijke voorbereiding voor dit debat en in dit debat zelf is er eigenlijk geen nieuw argument meer toe te voegen aan de opvattingen die al zijn gewisseld.

Wij verdedigen de handhaving van de regeling van de erfopvolging, zoals deze nu in de Grondwet voorkomt,

vooral op grond van de overtuiging dat het hoogst gewenst is te voorkomen dat te gemakkelijk een situatie ontstaat, waarin moet worden gegrepen naar artikel 2.1.7, het artikel dat een regeling biedt voor het geval een erfopvolger mocht ontbreken. Artikel 2.1.7 is een uiterste redmiddel, maar dat worde zo weinig mogelijk in toepassing gebracht.

De regeling van de erfopvolging weze zo, dat het daartoe niet gemakkelijk kan komen. Bij de grondwetsherziening van 1922 en ook bij de grondwetsherziening van 1963 is de regeling van de erfopvolging onaangeroerd gebleven. Wij bepleiten dit ook voor vandaag. Ik heb al gezegd, dat wij tegen amendering van ons voorstel, zoals door de geachte afgevaardigde is bepleit, te weten de beperking tot de tweede graad, onoverkomelijke bezwaren hebben.

In de tweede termijn van deze gedachtenwisseling is voorts nader gesproken over het vaststellen van een minimumleeftijd waarop de Koning het koninklijk gezag gaat uitoefenen. Ook hier zijn geen nieuwe argumenten meer bij te brengen. Het gaat nu om de weging van elkaars argumenten. Ik roep nog in herinnering, dat ons met name voor ogen staat bij het verdedigen van de grens van 21 jaar, het bieden van de mogelijkheid aan de jonge koning of koningin om nog enkele jaren in betrekkelijke rust en afzondering tertiair onderwijs te kunnen volgen. Dat is een belangrijk punt van overweging geweest.

De geachte afgevaardigde de heer Patijn heeft gevraagd, of de Regering ook aan andere minimumgrenzen heeft gedacht dan 21 jaar. Wij hebben daar inderdaad aan gedacht. Ik geef toe, dat de grens van 21 jaar, waarvoor wij het pleit voeren, arbitrair is maar elke leeftijdsgrens is uit zijn aard arbitrair. Dat is en blijft zo, welke keuze men ook maakt. Overigens is hetgeen wij hier bepleiten de uitkomst van een afweging tussen enerzijds het bieden van een redelijke mogelijkheid aan de jonge koning of koningin zich nader te vormen tot het uitoefenen van het hoge ambt en anderzijds het voorkomen van een te lange duur van een eventueel regentschap.

Ik wil er in dit verband op wijzen dat men in dit land op achttienjarige leeftijd geen burgemeester, geen Commissaris der Koningin en geen lid van de Raad van State kan worden. Is het dan niet redelijk, dat degene die krachtens erfopvolging wordt geroepen Koning te zijn, de mogelijkheid krijgt om althans tot zijn of haar 21ste jaar zich nader op die taak voor te bereiden?

De heer **Patijn** (PvdA): Kan de Minister-President ook meedelen aan welke leeftijd aanvankelijk was gedacht? Was dat 23 jaar of was dat 25 jaar? Is die gedachte uitsluitend verlaten vanwege het element van de zo kort mogelijke duur van het regentschap?

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! In de overtuiging dat 18 jaar wel erg jong is, hebben wij ons beraden op de vraag waar de grens dan wel zou moeten worden gelegd. Daarbij hebben wij natuurlijk meer mogelijkheden voor ogen gehad dan de grens van 21 jaar die wij thans verdedigen. Uiteindelijk – ik zei het al – verdedigen wij het voorstel 'de grens komen te liggen op 21 jaar', omdat men in de beschouwingen ook moet betrekken het belang dat een eventueel regentschap niet te langdurig worde.

De heer **Patijn** (PvdA): Bij de vorige gelegenheid hebt u laten doorschemeren dat aan een hogere leeftijd dan 21 jaar was gedacht. Mijn vraag is, waar de Regering aanvankelijk aan had gedacht.

Minister **Van Agt**: Wij hebben ook gedacht aan de mogelijkheid de Kamer voor te stellen, de leeftijdsgrens nog hoger te leggen.

De heer **Patijn** (PvdA): Hoeveel hoger?

Minister **Van Agt**: Dat weet ik niet meer precies: er is zoveel over gesproken. Het doet er trouwens niet veel toe hoeveel tijd wij besteed hebben aan het overwegen van grenzen van 22, 23, of meer jaar. Het gaat erom welk ons patroon van denken is geweest en ik heb geprobeerd u dat te schetsen.

Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer De Kwaadsteniet heeft in zijn repliek nadere woorden gewijd aan het onderwerp Koning en kabinetsformatie. Hij heeft daarover in eerste termijn al een boeiende beschouwing gehouden en daaraan een aantal vragen verbonden. Ik heb geprobeerd die vragen ook van regeeringswege te plaatsen in een staatsrechtelijke context.

Uitgangspunt daarbij was en is dat de Koning tijdens de kabinetsformaties evenzeer als onder andere omstandigheden onschendbaar is. Daarover hebben wij stellig geen verschil van mening. In sobere bewoordingen heb ik mij uitgedrukt toen ik aanduidde op welke wijze de onschendbaarheid in die omstandigheden kan worden gehandhaafd.

Ik heb gezegd en zal daarin geen tegenspraak ontmoeten, dat terughou-

Van Agt

dendheid ware te betrachten bij het activeren van de ministeriële verantwoordelijkheid tijdens een kabinetsformatie en ter zake van die formatie door het demissionaire kabinet. Het is ongewenst dat een demissionair kabinet invloed uitoefent op de gang van zaken bij de formatie van een nieuw kabinet. Ik denk ook, dat het nieuw gekozen parlement het weinig op prijs zou stellen wanneer het demissionaire kabinet een actieve bemoeienis zou hebben met het verloop van de formatie.

Het nieuw optredende kabinet draagt verantwoordelijkheid voor zijn optreden en waarborgt aldus de onschendbaarheid van de Koning. Over de procedure van de kabinetsformatie – welke adviseurs worden gehoord en in welke volgorde, zijn er mogelijkheden om het overschrijden van zijn opdracht door een formateur te corrigeren – heb ik mij behoedzaam en op een gedistantieerde wijze uitgedrukt. Alhoewel het systeem van kabinetsformatie in ons land zeker niet aan te merken is als ideaal, moeten wij constateren dat er in ons veel-partijland kennelijk geen meerderheid is voor een ander, wellicht op papier beter systeem.

Ik zou het niet wijs vinden – wellicht zelfs onzorgvuldig – wanneer ik de suggesties van de heer De Kwaadsteniet over de tijdens kabinetsformaties te volgen procedures, hetzij tot de mijne zou maken, hetzij van de hand zou wijzen. Ik beschouw zijn interventie als een belangwekkende bijdrage aan verdere oordeelsvorming, eventueel in en door het parlement, en zeker ook door beoefenaren van de wetenschap.

Bij zijn vraag of er mogelijkheden zijn, het overschrijden van een opdracht door een formateur te corrigeren, wil ik aantekenen, dat het oordeel of de opdracht wordt overschreden en hoe daarover te oordelen, in een parlementair stelsel als het onze in het algemeen thuishoort bij het nieuw-gekozen parlement. Het parlement kan correcties aanbrenghen. Het parlement kan het resultaat van de formatie – dat is het kabinet dat als uitkomst daarvan zich presenteert – afwijzen. De correctie kan ook worden aangebracht tijdens de formatie door een meerderheidsuitspraak van dat nieuwe parlement, waarmee duidelijk kan worden gemaakt dat een kabinet, tot stand komen op basis van die uitvoering van de opdracht, straks niet zal worden aanvaard.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog een enkele opmerking maken over het reglement van orde. De discussie

daarover betreft de vraag of het reglement van orde al dan niet een louter interne werking heeft. Wij hebben in de schriftelijke voorbereiding tot dit debat gesteld, dat het reglement van orde – hoe belangwekkend ook voor het functioneren van de ministerraad – toch naar aard en wezen een richtlijn is voor de ministers bij de voorbereiding van het regeringsbeleid, alvorens daaromtrent besluiten met een extern karakter worden genomen.

Het reglement van orde geeft in zijn ontwikkeling inzicht in de betekenis van de ministerraad als zelfstandig orgaan tegenover de ministers en als orgaan van samenwerking tussen de ministers. Het heeft echter een intern karakter. Men wordt dat ook gewaar uit een aantal formuleringen die dat reglement bevat. Zo is daarin geen omschrijving of limitatieve opsomming te vinden, welke aangelegenheden behoren tot het algemeen regeringsbeleid.

Laten wij trachten de indruk te vermijden dat alleen het reglement van orde bepalend is voor wat individuele ministers zich ten opzichte van de ministerraad kunnen veroorloven. Er moet in de praktijk ruimte blijven – die is er altijd geweest – voor de ontwikkeling van nieuwe regels of gebruiken waaraan ministers zich, krachtens daartoe gemaakte afspraken, houden. Deze regels kunnen ad hoc gelden, dus worden afgesproken voor het kabinet dat aan het bewind is. Het kunnen ook regels zijn die de pretentie hebben ook voor de toekomst te gelden. In het laatste geval zullen deze in het reglement van orde kunnen worden opgenomen.

Opneming van het reglement van orde in de Grondwet, overeenkomstig het voorstel van de geachte afgevaardigde de heer De Kwaadsteniet, zou minstens de indruk wekken dat het reglement van orde een exclusief karakter heeft. De mogelijkheid blijve open dat de Ministerraad nieuwe ontwikkelingen doormaakt – zie de commissie-Vonhoff – en daarbij niet zijn eigen reglement als obstakel ontmoet.

Mijnheer de Voorzitter! Over de taakomschrijving van de Ministerraad is al zeer veel te doen geweest. Ik wil er nu mee volstaan te zeggen dat wij in het voetspoor van de Raad van State en in overeenstemming met het beoogde van de geachte afgevaardigde mevrouw Kappeyne van de Coppello ons voorstel met overtuiging blijven verdedigen. Men kan natuurlijk zeggen dat het geenszins de bedoeling van de betreffende bepaling is, ook niet in de formuleringen pleit door de heren De Kwaadsteniet en Van Thijn, te raken

aan de verhouding van de Ministerraad met andere staatsorganen, dus aan de verhouding tussen Koning en ministers of aan de verhouding tussen parlement en kabinet.

Een bepaling van de Grondwet moet evenwel uit zich zelf begrepen kunnen worden en mag op zich zelf beschouwd en gelezen geen aanleiding zijn voor het ontstaan van het misverstand dat er toch een heerschappij van de Ministerraad is en dat deze door de Grondwet wordt bezegeld.

Mijnheer de Voorzitter! Er is in deze discussie enige malen gesproken over de wenselijkheid of onwenselijkheid het woord 'te zamen' op te nemen in artikel 2.2.4, eerste lid. Dat woord brengt tot uitdrukking dat in de Ministerraad de individuele verantwoordelijkheid de collectieve verantwoordelijkheid ontmoet. Het maakt ook duidelijk dat de ministers, daartoe gezamenlijk bijeengeroepen, de Ministerraad vormen. Een vergadering van een aantal ministers is geen Ministerraad.

De geachte afgevaardigde de heer Brinkhorst heeft op wat speelse wijze geopperd dat de recente wijziging van de vlaginstructie de facto wellicht een beperking van het lidmaatschap van het Koninklijk Huis inhoudt. Mijn collega heeft daarop al een kloek antwoord gegeven van negatieve strekking en dat antwoord is natuurlijk juist.

Bij de vaststelling van de vlaginstructie heeft de idee voorgezeten om het voorgeschreven vlaggen op rijksgebouwen in aanzienlijke mate te beperken. Voor zover in de nieuwe instructie nog verzocht wordt op de verjaardagen van leden van de koninklijke familie te vlaggen, treft men in de vlaginstructie alleen nog maar aan de verjaardagen van het staatshoofd, de echtgenoot van het staatshoofd en de vermoedelijke troonopvolger.

Zelfs de ouders van het staatshoofd komen in de vlaginstructie niet meer voor, laat staan prinses Margriet en haar echtgenoot. Daaruit moge blijken dat geenszins de bedoeling kan hebben voorgezeten te geraken tot een beperking van het aantal leden van het Koninklijk Huis. Het aantal leden van de koninklijke familie wier verjaardag in de gewijzigde vlaginstructie voorkomt, is immers nog kleiner dan het meest beperkende amendement dat destijds ter tafel heeft gelegen, te weten het amendement van de heer Patijn.

De heer **Brinkhorst** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik moet nog even de volgende speelse vraag stellen, die echter een zekere ondergrond van ernst heeft. Wat is bij de Regering dan de

Van Agt

achtergrond geweest, de vlaginstructie op de voorgestelde manier te beperken? Dat was toch niet de arbeidsbesparing bij die ambtenaren die de vlaggen moeten uitsteken?

Minister Van Agt: Mijnheer de Voorzitter! De achtergrond was, het voorgeschreven vlaggen zo veel mogelijk te beperken. Wanneer men soberheid in het voorgeschreven vlaggen tot uitgangspunt neemt en dat tot het minimum wil beperken, dan komt men allicht tot de zeer beperkte kring van drie personen die wij in de vlaginstructie hebben opgenomen, te weten het staatshoofd, de echtgenoot daarvan en de vermoedelijke troonopvolger.

Over het rapport van de commissie-Vonhoff kan ik tonslotte nog het volgende opmerken. De geachte afgevaardigde de heer De Kwaadsteniet heeft zich afgevraagd, of het niet zinrijk zou zijn wanneer het kabinet nog vóór de uitgebreide commissievergadering van 9 maart a.s. over de Mitaco-problematiek nog schriftelijke reacties op dit rapport zou verschaffen. Ik kan dat niet in het vooruitzicht stellen. Daartoe ontbreekt ons de tijd. Wij hebben het voortnemen – zoals ik enige weken geleden in de Eerste Kamer heb gezegd – ten behoeve van het dossier van de kabinetsformateur onze ervaringen, opgedaan in de afgelopen jaren en getoetst aan de voorstellen van de commissie-Vonhoff, op schrift te stellen.

□

Minister Wiegels: Mijnheer de Voorzitter! Allereerst zal ik enige opmerkingen maken over de grondwettelijke terminologie en de daarmee samenhangende problematiek. Daarover heeft in het bijzonder de geachte afgevaardigde de heer Van der Sanden gesproken. Het valt niet te ontkennen dat in het Statuut de termen 'Koning' en 'Regering' door elkaar worden gebruikt. Dat het op dit punt inconsistente Statuut toch gedurende 26 jaar op de bekende wijze heeft gefunctioneerd, vloeit naar mijn opvatting voort uit de omstandigheid dat het voor het overige een voortreffelijk stuk wetgeving is en dat dit punt niet de inhoud raakt, doch een terminologische kwestie is. Daarmee wil ik niet betogen dat deze algehele grondwetsherziening niet de juiste gelegenheid is, de Grondwet in terminologisch opzicht in overeenstemming met de staatkundige werkelijkheid te brengen. Dat is ook de achtergrond van de lijn die de Regering heeft gekozen.

De heer Van der Sanden vraagt of aanpassing van het statuut aan de grondwettelijke terminologie wordt overwogen. Waarschijnlijk weet hij zelf het antwoord wel, namelijk dat wij een zodanige aanpassing niet overwegen. Wij achten haar op het ogenblik niet nodig, omdat het weinig opportuun is thans om louter technische redenen een grootscheepse statuutwijziging op touw te zetten. Wij zijn nu bezig met de herziening van de Grondwet. In de herziening van de Grondwet paste naar onze mening ook een meer juiste keuze van terminologie.

De heer Van der Sanden en ik kunnen elkaar met citaten uit de rapportages om de oren blijven slaan. Ik wijs er echter op dat men in de staatscommissie duidelijk heeft aangekoerst op het sluiten van een compromis over de terminologie. Het is begrijpelijk dat de Regering zich bij dat compromis en de gevonden bewoordingen wenst aan te sluiten.

De heer Van der Sanden (CDA): Die vraag beantwoord ik bevestigend. De Minister zal echter begrijpen dat ik het wat vreemd vind dat hij, terwijl hij het compromissoir karakter van de discussies in de commissie Cals-Donner heeft benadrukt, zo nadrukkelijk spreekt van Jeukens I en Jeukens II.

Minister Wiegels: Ik weet niet of dat zo merkwaardig is. De heer Jeukens heeft zich in dat compromis kunnen vinden. Later heeft hij in een breed uitgesponnen college gezegd, dat hij van een andere opvatting was.

De heer Van der Sanden (CDA): Meer wilde ik van de Minister niet horen.

Minister Wiegels: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de heer Patijn nog een antwoord schuldig op zijn opmerkingen over het in enkele artikelen uitsluiten van het recht van initiatief van de Staten-Generaal, waarover de geachte afgevaardigde ook een amendement, stuk nr. 16, heeft ingediend. In de huidige situatie is het initiatiefrecht van de Staten-Generaal al uitgesloten in de artikelen 18 en 43 van de Grondwet. Met genoemde artikelen corresponderen de voorgestelde artikelen 2.1.7, eerste lid en 2.1.13. Een met artikel 2.1.6. corresponderende bepaling komt in de huidige Grondwet niet voor. Het lag echter voor de hand ook daarin te voorzien in uitsluiting van het initiatiefrecht van de Staten-Generaal, omdat het in dit artikel gaat om een aangelegenheid die verwant is aan hetgeen wordt gesteld in artikel 2.1.7, eerste lid. In beide gevallen gaat het om besluitvorming omtrent de opvolging van de koning en het spreekt

voor zich dat aan het indienen van een wetsontwerp over dit soort zaken overleg tussen koning en ministers vooraf gaat en dat het nemen van het initiatief van de zijde van de Staten-Generaal daarvoor minder aangewezen is.

De geachte afgevaardigde heeft ook een amendement ingediend op stuk nr. 15, met betrekking tot het beperken van de Verenigde Vergadering. In zijn toelichting wees hij erop dat hij de normale wetgevingsprocedure wil volgen als het om wetgeving gaat en dat hij slechts ruimte ziet voor behandeling in de Verenigde Vergadering indien het niet gaat om wetgeving maar om bijvoorbeeld het geven van een verklaring als bedoeld in artikel 2.1.12, tweede lid.

Ik vraag mij af of de geachte afgevaardigde daarbij een bruikbaar criterium hanteert. Dat blijkt direct al uit het feit dat het hem er niet toe brengt het consequent toe te passen. Hij noemt zelf artikel 2.1.7 als uitzondering. Ik wil daar de artikelen 2.1.12, derde en vierde lid, en 2.1.13 aan toevoegen. Van artikel 2.1.7 heeft de heer Patijn erkend dat besluitvorming in verenigde vergadering daar de enige oplossing biedt. Als hij bij zich zelf te rade gaat waarom dat zo is, zal hij toch moeten erkennen dat de reden daarvoor moet worden gezocht in de aard en strekking van de daar aan de orde zijnde besluiten. Die zijn van belang en niet de vorm waarin de besluiten zijn gegoten.

De heer Patijn (PvdA): Wat is de reden waarom u met betrekking tot het goedkeuren van huwelijken bent afgestapt van iets wat in de huidige Grondwet goed functioneert, waarbij een wet door elk van beide kamers wordt aangenomen? Daarvoor is onvoldoende reden. U hebt het meegenomen in de serie gevallen waarin de Verenigde Vergadering bevoegd is. Dat is niet consequent.

Minister Wiegels: De bedoeling van de voorstellen van de Regering is juist om ten aanzien van al deze aangelegenheden dezelfde procedure te kiezen. Als ik de voorstellen van de Regering vergelijk met de voorstellen van de heer Patijn, constateer ik dat zijn voorstellen minder consequent zijn dan de onze. Wij hebben consequent dezelfde techniek en methode in onze voorstellen neergelegd.

Mevrouw Kappeyne heeft ook in tweede termijn gesproken over de mogelijkheid van afstand doen door potentiële troonopvolgers. Zij heeft erbij gezegd ervan af te zien op dat punt een amendement in te dienen. Naar mijn

Wiegel

mening speelde in haar besluitvorming mee dat de Regering verstandig zal handelen en ook de eigen belangen van de potentiële troonopvolgers wil afwegen als zich de vraag voordoet of een toestemmingswet voor een huwelijk moet worden ingediend. Uiteraard zullen de eigen belangen van de potentiële troonopvolgers worden gewogen, maar in beginsel – dat wil ik toch staande houden – mag toch niet de enkele wens van de betrokkene doorslaggevend zijn.

De heren Van der Sanden en Patijn hebben van gedachten gewisseld over het voorgestelde artikel 2.1.7 Zij hebben daarover in tweede termijn nog een paar opmerkingen gemaakt. Het gaat om de regeling ingeval van het ontbreken van een opvolger. In mijn eerste termijn ben ik met opzet uitvoerig ingegaan op de zienswijze van de Regering. Ik wil daar het volgende aan toevoegen.

Ik ben het met de heer Van der Sanden eens dat het mogelijk is in bepaalde situaties waarschijnlijk is dat reeds bij het leven van de Koning voor wie geen erfopvolger beschikbaar is de politieke discussie zal plaatsvinden over de vraag wat er moet gebeuren bij overlijden of afstand doen door de Koning. De Staten-Generaal kunnen bij deze politieke discussie betrokken zijn, ongeacht of al dan niet een wetsontwerp tot benoeming van een opvolger is ingediend.

Ik ben het met de geachte afgevaardigde eens, dat de politieke beslissing of de monarchie zal worden voortgezet in feite al bij het leven van de Koning kan worden genomen, maar ook is het mogelijk, dat die beslissing dan nog niet wordt genomen. Wanneer de Koning overlijdt of afstand doet, zonder dat er reeds bij wet een opvolger is aangewezen, dan is het wenselijk, dat de Staten-Generaal, ongeacht of er in de voorafgaande tijd al een feitelijke politieke beslissing is gevallen, op korte termijn na gehouden verkiezingen bijeen komen en een uitspraak doen over al dan niet benoemen van een opvolger.

Dat dit beslist zou moeten gebeuren op basis van een voorstel van de Regering, kan ik niet inzien. Het is best mogelijk, dat de Regering zich geroepen voelt een bepaald voorstel aan de Verenigde Vergadering voor te leggen. Die mogelijkheid wordt niet uitgesloten. Ik heb er echter geen behoefte aan om de thans in de Grondwet bestaande ruimte om het debat in de Verenigde Vergadering te laten plaatsvinden op basis van een voorstel vanuit de

Vergadering zelf – of ook zonder dat er sprake is van een formeel voorstel – te elimineren.

Ik wil nog een enkel woord wijden aan de vraag van de geachte afgevaardigde de heer Patijn over het woord 'kan' in het eerste lid en het woord 'omtrent' in het tweede lid. Bedoeld wordt, dat de discussie in de Staten-Generaal zich niet behoeft te beperken tot de benoeming van een bepaalde persoon.

Uit hetgeen ik zoëven zei, moge duidelijk zijn, dat de geachte afgevaardigde en ik het op dit punt eens zijn en dat zowel voor als na de afstand of het overlijden van de Koning het parlement de vraag, of de monarchie moet worden voortgezet, ter discussie kan stellen. Ik teken daarbij aan, dat een wetsontwerp, als bedoeld in artikel 2.1.7, eerste lid, alleen tot inhoud kan hebben de aanwijzing van een opvolger. Niets verhindert de volksvertegenwoordiging of de Regering in die situatie een debat uit te lokken over een ruimere vraagstelling dan die, waarop de geachte afgevaardigde doelde.

Ik kom thans te spreken over de ministeriële verantwoordelijkheid en mogelijke ambtelijke verantwoordings- en informatieplicht. Ik heb tot mijn genoegen geconstateerd, dat de geachte afgevaardigde de heer De Kwaadsteniet zich in belangrijke mate vinden in datgene, wat van de kant van de regering in eerste termijn is betoogd. Ik ben overigens met hem van oordeel – het zal hem niet verwonderen – dat bij de toepassing van de desbetreffende brief van de Minister-President soepelheid in acht kan worden genomen. Tot de geachte afgevaardigde de heer Van Thijn kan ik zeggen: Daar ging het in de opstelling van de fractie van de heer Brinkhorst niet om.

De heer Van Thijn is – hij citeerde niet op de juiste wijze – teruggekomen op hetgeen van de kant van de fractie van de heer Brinkhorst is gezegd. Wat wil de fractie van D'66? Zij wil een ambtelijke verantwoordings- en informatieplicht en de mogelijkheid voor het parlement tot rechtstreekse contacten, dat wil zeggen: contacten, zonder tussenkomst van de verantwoordelijke Minister, tussen kamercommissies en ambtenaren. Dat is toch wat anders dan hetgeen de heer Van Thijn in tweede termijn naar voren bracht. Bij hem ging het erom, dat het mogelijk moet zijn, dat een kamercommissie aan een ambtenaar feitelijke informatie kan vragen buiten aanwezigheid van de Minister. Het laatste is overigens mogelijk, maar het is de Minis-

ter, die beoordeelt, of het wenselijk is en of hij al of niet zelf aanwezig is. Hij is en blijft immers de verantwoordelijke bewindsman. Buiten en in aanwezigheid van de Minister kunnen door ambtenaren vragen van kamerleden in een commissievergadering worden beantwoord.

Vorige week had ik nog het genoegen in een vergadering te zijn van de vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken. Het ging toen over een zeer ingewikkelde wijziging van het wetsontwerp strekkende tot gemeentelijke herindeling van Zuid-Limburg. Er waren een paar eenvoudige vragen, die ik heb beantwoord en een paar moeilijke, die ik gaarne door mijn ambtenaren heb laten beantwoorden. Dat functioneerde prima.

De Minister is en blijft de verantwoordelijke man. Buiten hem om opereren, ondergraaft zijn verantwoordelijkheid. Datgene wat de geachte afgevaardigde, de heer Brinkhorst, wil, gaat in die richting. Ik heb dus niet, zoals de geachte afgevaardigde de heer Van Thijn dacht, geschoten op een mug met een kanon, ik heb getracht een olifant uit de porseleinkast van de ministeriële verantwoordelijkheid te verwijderen.

De heer **Brinkhorst** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Door omstandigheden die de Minister kent, heb ik helaas niet het genoegen gehad dit interessante debat tussen hem en de heer Van Thijn bij te wonen. Het was niet mijn bedoeling een olifant te zijn, laat staan een porseleinkast omver te werpen.

Uit hetgeen de Minister nu zegt, krijg ik de indruk dat hij een grote tegenstelling construeert tussen hetgeen de heer Van Thijn heeft gezegd en datgene dat ik heb gezegd. Deze indruk kreeg ik niet in eerste termijn. Laat ik van mijn kant nogmaals heel duidelijk stellen, dat het mij gaat om het uitgangspunt dat nu in de ministeriële richtlijnen over contacten tussen kamercommissies en bewindslieden staat, namelijk dat contacten met ambtenaren uitzonderingen zijn: ik wil dat die regel wordt omgekeerd, dat het een normaal gebruik is, dat dat wel het geval is. Ik heb in mijn eerste termijn uitdrukkelijk gezegd: uiteraard onverminderd de ministeriële verantwoordelijkheid. Ik wil de ministeriële verantwoordelijkheid niet uithollen, ik wil haar een reële inhoud geven door daarnaast de mogelijkheid te hebben van rechtstreekse contacten met ambtenaren; dit is voor mijn gevoel geen uithollen, maar eerder versterken en reële inhoud geven.

Wiegel

Minister **Wiegel**: Mijnheer de Voorzitter! Ik had helemaal niet de bedoeling een tegenstelling tussen de geachte afgevaardigde de heer Brinkhorst en de geachte afgevaardigde de heer Van Thijn te creëren. Ik wilde alleen de onafhankelijke opstelling van de groep van de heer Brinkhorst accentueren. Als de heer Brinkhorst de verschillen tussen zijn groep en die van de heer Van Thijn niet ziet, is het zijn zaak. Als zijn stelling wordt uitgevoerd, leidt dat linea recta naar de opvatting van de Regering tot een uitholling van de ministeriële verantwoordelijkheid en tot een grotere macht van het ambtenaren-apparaat. Ik ben tegen beide.

De heer **Brinkhorst** (D'66): Zou ik....

De **Voorzitter**: Ik zou graag zien dat de algemene dupliek werd afgehandeld voor de avondpauze en dat dan na de avondpauze de artikelen werden behandeld. Ik denk dat de Minister en de regeringscommissaris nog wel twintig à dertig minuten bezig zijn met de algemene dupliek. Ik zeg dit, opdat de avondpauze niet te laat valle.

Minister **Wiegel**: Zou de artikelsgewijze behandeling lang duren? Het zou mij een genoegen zijn, als wij die snel zouden kunnen afhandelen.

De **Voorzitter**: Hoeveel tijd hebt u nog nodig?

Minister **Wiegel**: Korte tijd.

De **Voorzitter**: Laten wij dan in ieder geval niet interrumpen en zien wat ervan komt.

Minister **Wiegel**: Heel goed.

Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer De Kwaadste-niet heeft in tweede termijn geconstateerd dat met betrekking tot de titel van hoofdstuk II wij tegenover elkaar staan. Hij heeft een nuance in mijn betoog ongetwijfeld geproefd waar het ging om het verschil van mening tussen ministerie en ministerieel departement. Ten aanzien van het laatste punt laat ik gaarne het oordeel aan de Kamer over.

Ik heb nog eens het antwoord bestudeerd op de vraag van de heer Van Thijn of het mogelijk is dat de Staatssecretaris, die als vervangend minister optreedt, stemrecht in de Ministerraad heeft. De Grondwet laat die opening. Het reglement van orde voor de Ministerraad laat die opening niet. Overigens heeft een minister ad interim, als hij in de Ministerraad functioneert, geen extra stem. De minister van Justitie, die functioneert als minister van Binnenlandse Zaken ad interim, heeft

toch maar één stem. Dat komt omdat ministers in de Ministerraad stemmen als lid van de raad.

Mijnheer de Voorzitter! Over de benaming 'onderminister' behoef ik niet uitvoerig meer te spreken in deze algemene dupliek. De term 'staatssecretaris' is volledig ingeburgerd. Een andere benaming nu zou ten onrechte de indruk wekken, dat eveneens veranderingen in de taak en de positie van deze bewindsman zijn aangebracht. Het belangrijkste is toch dat ook onder de handhaving van de naam 'staatssecretaris' het goed mogelijk is dat het ambt zich verder ontwikkelt. De nieuwe Grondwet laat daar alle ruimte toe.

De heer G. Van Dam is teruggekomen op de kwestie van de gevolgen van de eventuele instelling van een zelfstandig adviserende afdeling wetgeving voor de eenheid van optreden van de Raad van State. Ik geloof toch, dat die vrees van de geachte afgevaardigde niet behoef te bestaan. De aan gelegenheid, waar het hier om gaat, zal door de wetgever moeten worden geregeld en ik denk dat het voorstel dat de Regering heeft ingediend, niet op problemen behoef te stuiten.

Zie ik naar het amendement van de heren Brinkhorst en Van Dam, moet ik constateren dat het formeel dezelfde mogelijkheden aan de wetgever bij de regeling van de adviserende functie van de Raad van State biedt als in de door ons voorgestelde tekst gebeurt. Als men echt naar de letter ziet, moet men concluderen dat het amendement geen extra waarborg biedt voor de eenheid van de Raad van State. De zorg van de geachte afgevaardigde voor die eenheid kan ik mij wel voorstellen maar ik denk toch dat de gewone wetgever, de zorg die hier is uitgesproken kennend, daaraan aandacht kan besteden als aan de nieuwe wetgeving moet worden gewerkt.

Ons voorstel is dus inhoudelijk niet anders. Het voorstel van de geachte afgevaardigden biedt geen extra waarborg, terwijl ons voorstel wat eenvoudiger van redactie is.

Van het amendement-Patijn wil ik niet zeggen dat het in een andere richting gaat dan het amendement van de heren Van Dam en Brinkhorst. Echter, het amendement-Patijn vermeldt de afdelingen nadrukkelijk naast de volle Raad. Daardoor heeft het de mogelijkheid in zich dat gelezen kan worden, dat afbreuk wordt gedaan aan de eenheid van de Raad van State. Ik vind dit niet zo verschrikkelijk dienstig.

Over amendement op stuk nr. 22 ter vervanging van amendement op stuk nr. 16 van de geachte afgevaardigde de heer Patijn, wil ik zeggen – en dat

zal de heer Patijn ook van mij verwachten – dat ik met het amendement geen moeite heb en ik het oordeel erover gaarne aan de Kamer overlaat.

Ik heb reeds gesproken over het amendement van de heer Brinkhorst op stuk nr. 20, inzake de operationeel-marginale toetsing door de Tweede Kamer van de benoeming van staatsraden. Als wij kijken naar de inhoud van dat amendement en wij vergelijken het met het hele beleid, zoals het wordt gevoerd met betrekking tot de vereenvoudiging en de verheldering van de Grondwet, dan is dit amendement toch volstrekt in strijd met de opzet van de beknoptheid en de beperking die wij nastreven.

Ook al zou men een inhoudelijke bepaling willen, dan zou een dergelijke bepaling zoals de geachte afgevaardigde zich dat voorstelt, wellicht passen in de Wet op de Raad van State en zeker niet in de Grondwet.

Ik ken het grondwettelijk geweten van de heer Brinkhorst voldoende om te beseffen dat hij zich nog eens zal beraden en zal bezien, of het hem past dit amendement nog in deze vorm te handhaven.

Wat artikel 12 van de Instellingswet WRR betreft, wil ik het volgende opmerken.

Mevrouw Kappeyne van de Coppello is daarop teruggekomen. Ik dacht, dat het artikel 12 duidelijk was. Er wordt precies bedoeld wat er staat. De WRR brengt zijn rapporten uit aan de Regering door tussenkomst van de Minister-President. In het artikel staat niet, dat de WRR zijn rapporten aan anderen dan de Regering uitbrengt.

Ik heb ten slotte nog enkele opmerkingen over het amendement-Van Dam en Brinkhorst op stuk nr. 18 betreffende de wens van de geachte afgevaardigden om de SER in de Grondwet afzonderlijk te noemen. Zij stellen zich met die wens op tegenover de fracties van de Partij van de Arbeid en de VVD, die met de Regering van mening zijn, dat de SER niet apert in de Grondwet moet worden genoemd. De kern van het argument van de geachte afgevaardigde de heer Van Dam is, dat er een verschil tussen de SER en andere adviesorganen is, omdat het bij de SER om een combinatie van deskundigheid en representativiteit gaat.

Mijnheer de Voorzitter, ik ontken niet, dat er een verschil is tussen de SER en andere adviesorganen. De vraag waar het om gaat is, of het verschil zo fundamenteel is, dat het afzonderlijke vermelding van de SER in de Grondwet rechtvaardigt. Naar onze mening is dat niet het geval. Als wij

Wiegel

zien naar andere belangrijke colleges, de WRR, de Academische Raad, de Onderwijsraad etcetera, dan zijn de adviezen die zij uitbrengen toch ook geen aanbevelingen van deskundigen die, nadat zij die adviezen hebben uitgebracht, weer overgaan tot de orde van de dag! Ook deze adviezen bevatten toch de beleidsvisie, de beleidsuitspraken, van, zoals het in een afschuwelijk jargon heet, 'betrokken georganiseerde en gerepresenteerde velden'.

Ik geloof, mijnheer de Voorzitter, dat het dan toch niet juist is om apart, naast de Raad van State en de Algemene Rekenkamer, vaste colleges die van een geheel andere aard zijn, zoals de SER, in de Grondwet te vermelden.

De **Voorzitter**: Ingekomen is een petitie van het Veteranenlegioen Nederland inzake de positie van de Koning in de Grondwet. De petitie is inmiddels rondgedeeld.

□

Regeringscommissaris **Simons**: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde mevrouw Kappeyne van de Coppello heeft beschouwingen gehouden over de ministeriële verantwoordelijkheid. Ik wil volstaan met op te merken, dat ik in geen enkel opzicht afbreuk wil doen aan de gedachte, dat de politieke verantwoordelijkheid van de bewindslieden en het door de geachte afgevaardigde geciteerde artikel in 'Liberaal Reveil' en hetgeen ik in eerste instantie heb gezegd strijdig zijn.

Ik heb er slechts de nadruk op laten vallen, dat de Minister zeker ten volle verantwoording moet afleggen voor beweerde tekortkomingen van zijn ambtenaren. Dit behoeft echter niet altijd met zich te brengen, dat hij daarvoor politiek verantwoordelijk wordt gesteld. In dit opzicht kan ik mij heel goed vinden in hetgeen de geachte afgevaardigde daarover heeft gezegd.

Het deed mij genoeg, dat de geachte afgevaardigden Van Dam en Patijn thans ervan overtuigd zijn – het is mij nog nader gebleken uit iets dat de heer Patijn mij zojuist liet zien – dat de bezwaren die de Algemene Rekenkamer in haar brief van 30 december naar voren heeft gebracht niet tot wijziging van het wetsontwerp 16 040 moeten leiden.

De geachte afgevaardigde de heer De Kwaadsteniet heeft nader gesproken over het contraseign voor de benoeming van de Minister-President. Hij vernam nog graag een reactie op de door hem genoemde mogelijkheid,

dat in de Grondwet wordt bepaald, dat de aftredende Minister-President het besluit tot benoeming van zijn opvolger tekent. Ik erken, dat ik over dit denkbeeld niet met zoveel woorden heb gesproken in eerste instantie. Indien in de Grondwet werkelijk een bepaling wordt opgenomen, dat de aftredende Minister-President het besluit tot benoeming van zijn opvolger moet tekenen, dan verkrijgt dat contraseign een toch veel meer dan formele betekenis.

De aftredende minister-president zou zich dan moeten afvragen of hij werkelijk verantwoordelijkheid zou kunnen dragen voor de benoeming van zijn opvolger. Zulk een grondwettelijke bepaling zou hij, dunkt mij, niet als een formaliteit mogen beschouwen. Het lijkt mij dat daarmee in politieke zin wel een heel zware eis aan de aftredende minister-president zou worden gesteld. Zijn functie is beëindigd. De verdediging in de Tweede Kamer van het optreden van de nieuwe minister-president behoort tot diens eerste taken. Daarom is het naar mijn mening juist te achten dat de verantwoordelijkheid voor het optreden van de nieuwe minister-president tot uitdrukking komt in zijn eigen contraseign van zijn benoemingsbesluit. In dit opzicht vond ik tot mijn genoegen de geachte afgevaardigde de heer Van Thijn aan mijn zijde. Hij heeft met name nog stilgestaan bij de mogelijkheid dat de aftredende minister-president het benoemingsbesluit van zijn opvolger niet zou willen tekenen, omdat hij dat niet in het landsbelang zou achten. De heer Van Thijn stelde de vraag wat dan zou moeten gebeuren. Daarom bleef hij, en ik met hem, de voorkeur geven aan de voorgestelde procedure voor het eigen contraseign van de nieuw optredende minister-president, een procedure die ik, ik zei het reeds, de meest juiste blijf achten.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De behandeling wordt geschorst.

De vergadering wordt van 18.20 uur tot 20.00 uur geschorst.

Voorzitter: Schakel

Aan de orde is de behandeling van de **brieven inzake de 5e mei (16 005, nrs. 6 en 7)**.

De beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Meijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben met waardering kennisgenomen van het besluit van de Regering om de vijfde mei uit te roepen tot jaarlijkse nationale feest- en bevrijdingsdag. Dat besluit is onvoorwaardelijk en niet aan een termijn gebonden, zo lezen wij in de brief van 22 december 1980 van de Minister-President. Wij verheugen ons in het feit dat de Regering daarmee terugkomt op het onheilmee besluit van 1954. De toenmalige regering besloot om de vijfde mei niet meer ieder jaar te vieren en vanaf dat moment kennen wij één keer in de vijf jaar een nationale feestdag. Instemming met dit deel van het besluit van de Regering is er aan onze kant.

Onze problemen komen echter, als wij zien hoe de Regering dat besluit wil uitvoeren. Als ik de strekking van de brief van de Minister-President goed volg, staat er: Vijf mei is een nationale feestdag, iedereen is op vijf mei vrij, maar moet het wel zelf betalen door een beroep te doen op het inleveren van een vakantiedag. Door deze strekking aan het besluit te geven loopt het kabinet-Van Agt opnieuw het risico de fout te herhalen van het toenmalige kabinet-Drees. Uit die tijd stamt het begrip 'nationale snipperdag'. Door te verwijzen naar de ernst van de economische situatie gebruikt het kabinet-Van Agt ongeveer dezelfde argumenten als in de tijd van Drees werden gebruikt. De geschiedenis herhaalt zich. Dat zou in deze zaak nu eigenlijk net niet mogen gebeuren.

De Kamer heeft verleden jaar mei met grote meerderheid een motie aangevaard, waarin de wens werd vastgelegd, de vijfde mei uit te roepen tot een nationale feest- en bevrijdingsdag. Een tweetal redenen hebben deze besluitvorming overwegend bepaald. In de eerste plaats was dat de wil om tot een bijzondere erkenning te komen van de positie van de getroffen en uit de Tweede Wereldoorlog. Wij stelden in dat debat vast, dat het aan erkenning zozeer heeft ontbroken.

Bij de behandeling van het zogenoemde advies van het werk- en adviescollege voor de hulpverlening aan oorlogsgetroffenen, verleden jaar in deze Kamer, heb ik gezegd, dat de solidariteit van onze samenleving met oorlogsgetroffenen zich pas uit, wanneer verzetsmensen of vervolgd hulpbehoevend of inkomensafhankelijk zijn geworden. Dit land wilde na de Tweede Wereldoorlog snel vergeten. Verzetshelden, vervolgd moesten

Meijer

zich er niet al te zeer op voorstaan, meer gedaan te hebben of te willen opvallen.

Afwezigheid van erkenning heeft geleid tot teleurstelling en verbittering in die groepen en als gevolg daarvan juist tot grote identiteitsproblemen. Met de verwerking van de vijfde mei als nationale bevrijdingsdag zou het Nederlandse volk tenminste een daad van erkenning stellen naar de in ons midden nog levenden uit verzet en vervolging.

Op de tweede plaats zagen wij een jaarlijkse viering van de bevrijding ook als een moment van hoop en kracht en een wezenlijke bijdrage voor het verdedigen en verder uitbouwen van onze democratie en een solidarisering van democratische krachten elders in de wereld. Dit is uit een brief van de Anne Frank-stichting, die handelt over het onderwerp, waarover wij nu spreken. Ik zou het niet beter hebben kunnen verwoorden dan deze brief van 17 september van verleden jaar.

Mijnheer de Voorzitter! Het gaat ons niet zomaar om een nationale feestdag en nog minder om een vrije dag, maar om de instelling van een nationale bevrijdingsdag, waarvoor een absolute voorwaarde is dat de bevolking daaraan zonder enig bezwaar kan deelnemen, ook niet het bezwaar van derving van loon of vakantie.

Wij zien dat als een minimale voorwaarde van gemeenschappelijke inzet voor zo'n nationale bevrijdingsdag. Natuurlijk, wij kennen ook de economische moeilijkheden die de Minister-President in zijn brief vermeldt. Wij onderschatten die problemen niet. Wij hebben ons uiteraard in mei van het vorige jaar ook de vraag gesteld – dat geldt naar ik aanneem net zo zeer voor de fracties die de motie toen ondertekend hebben – of het verantwoord zou zijn onder de huidige omstandigheden, een nationale feestdag in het leven te roepen. Wij hebben uiteindelijk de principiële kant de doorslag laten geven en wij zijn daartoe ook vandaag bereid de consequenties ervan te dragen. Nederland heeft geen overdreven traditie in nationale feestdagen, zeker ook niet in vergelijking met andere EG-landen. Wij kennen geen nationale bevrijdingsdag.

De Regering heeft vorig jaar besloten om 30 april voortaan als nationale feestdag te handhaven als de dag waarop de verjaardag des Konings wordt gevierd. Ik meen dat het zo in de wet staat. Onze fractie heeft dat besluit gerespecteerd, evenals het feit dat – ik zou bijna zeggen uiteraard – economi-

sche overwegingen geen enkele rol bij dat besluit hebben gespeeld.

In dit verband zou ik de Regering willen vragen of ten gevolge van haar besluit met betrekking tot de 5e mei een wijziging van de algemene termijnenwet van 25 juli 1965 in voorbereiding is waarin onze nationale feestdagen worden genoemd. Het besluit van de Regering laat grote vragen open. Hoe wil de Regering als werkgeefster dit besluit uitvoeren? Zijn de departementen, de provincie- en gemeentehuizen op 5 mei gesloten? Zo ja, hoe kunnen ambtenaren dan in vrijwilligheid beslissen over het opnemen van een vrije dag?

Welke ruimte hebben de werknemersbonden wanneer zij negatief op het beroep van de Regering zouden willen beschikken? Wat gaat er gebeuren als werkgevers en werknemers in bepaalde bedrijfstakken of in grote ondernemingen – daar wordt immers geadviseerd over de collectieve snipperdagen – daarover geen overeenstemming bereiken? Wat gebeurt er als de collectieve snipperdagen al een andere bestemming in bepaalde bedrijfstakken hebben gekregen? De Regering moet deze vragen toch onder ogen hebben gezien en zij moet zich hebben afgevraagd welke verwarrende situaties haar besluit kan oproepen?

Wij komen tot de conclusie – met de waardering die ik in het begin van mijn opmerkingen aan het adres van de Regering heb uitgesproken – dat hoe goed bedoeld ook, de Regering een weinig praktische aanpak heeft gekozen. Zij wekt daarmee de indruk, dat met deze manier van aanduiding van nationale feestdagen en in de uitwerking daarvan, er sprake is van eerste- en tweede-rangfeestdagen. Dat zal niet zo bedoeld zijn maar de indruk is gevestigd.

De 5e mei wordt een nationale feestdag maar de betekenis wordt tegelijkertijd weer gerelativeerd. Dat is jammer en het schiet volstrekt voorbij aan het doel van de door de Kamer aangevraagde motie. Ik heb mij in mei van het vorige jaar dan ook geen moment gerealiseerd dat de Regering er deze uitwerking aan ten grondslag zou kunnen leggen. Wij verzoeken de Regering dan ook dringend, het besluit bij te stellen. Zo nodig zullen wij in tweede termijn hierover een uitspraak van de Kamer vragen.

Ten slotte zou ik de Regering willen vragen naar de voorbereiding van de komende 5e mei. Kan de Minister-President ons enige inlichtingen geven over het vermoedelijke karakter van de dag zoals die nu wordt voorbereid?

Wie worden betrokken bij de voorbereiding van het programma? Waar komt de nadruk op te liggen? Welke groepen in de samenleving wordt gevraagd, initiatieven te ontwikkelen?

Het is onze opvatting, dat de nationale bevrijdingsdag vanuit twee gezichtspunten moet worden voorbereid en ingevuld. Enerzijds is het het moment waarop het Nederlandse volk erkenning en waardering uitdraagt naar alle getroffen en uit de Tweede Wereldoorlog en anderzijds moet het een dag worden van hoop in de toekomst, van hoop in een nieuwe generatie en van hoop in democratische idealen. Wij zouden zo graag zien, dat dit uitgangspunt de leidraad is bij de verdere voorbereiding van de 5e mei als nationale bevrijdingsdag.

Mevrouw **Kappelyne van de Coppello** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Voor het vieren van een feest of zelfs van een hele feestdag pleegt men tijd en energie vrij te maken. Is het een persoonlijke feestdag, dan treft de betrokkene zelf daarvoor een regeling. Een persoonlijke feestdag kan soms zo belangrijk worden geacht dat de wetgever de viering daarvan garandeert met behoud van loon. Het in het huwelijk treden, wordt, zo is zijn waarneming, als zo'n feestdag beschouwd. Daarnaast kunnen plaatselijke feestdagen worden gevierd; Prinsjesdag is voor Den Haag een gedeeltelijke feestdag, de Haagse schoolkinderen krijgen dan vrij.

In de plaats waar ik nu 24,5 jaar woon, is de viering van de derde oktober een beroemde manifestatie waar iedere normale bezigheid voor moet wijken. Op landelijke schaal zijn er religieuze feestdagen, voornamelijk christelijke feestdagen. Joodse en mohammedaanse religie hebben niet dezelfde feestdagen. Ondanks dat niet iedereen die religie aanhangt, worden die christelijke feestdagen toch in acht genomen. Daarnaast zijn er nog nationale feestdagen.

Toen ik namens de VVD-fractie de motie van de heer Meijer mede ondertekende, was mijn bedoeling gelijk aan die van overige ondertekenaars; wij dachten allen aan een viering van de 5e mei in oude stijl, van 1955 en van de jaren daarvoor, een nationale feestdag waarop vrijwel iedereen vrijgesteld is van arbeid met behoud van loon.

De Regering heeft ruim de tijd genomen zich te laten adviseren en zich te beraden. Haar uitkomst is niet of niet geheel gelijk aan die van de ondertekenaars van de motie. Dat is het goede

Kappeyne van de Coppello

recht van de Regering in ons dualistische stelsel. Als VVD-fractie zijn wij bereid, de gedachtengang van de Regering constructief te benaderen en eventueel tot de erkenning te komen dat de situatie zoals die zich in mei 1980 heeft voorgedaan niet helemaal juist is beoordeeld, maar dan moet wel duidelijk zijn welke de consequenties van het regeringsstandpunt zijn en hoe de Regering de verschillende belangen tegen elkaar heeft afgewogen. De tienregelige tekst op blz. 2 van de brief van de Minister-President van 22 december 1980 aan de Kamer gericht, is, ondanks later gepubliceerde al dan niet begrepen mondelinge toelichting lapidair gebleven. Vandaar dat ik enige nadere vragen aan de Regering heb.

De Regering vindt dat 5 mei moet worden uitgeroepen tot een jaarlijkse nationale feestdag, onvoorwaardelijk, zonder binding aan een termijn. Naar de vorm lijkt de motie-Meijer hiermee uitgevoerd, maar naar de inhoud en de intentie ervan lijkt dat niet geheel het geval te zijn. De Regering stelt namelijk tevens dat zij op de daarvoor in aanmerking komende groepen uit onze bevolking een beroep zal doen om in vrijwilligheid een van de vakantiedagen waarop betrokkenen aanspraak hebben te situeren op 5 mei.

Mijn eerste vraag is welke groepen de Regering voor deze aandranguitoefening in aanmerking acht te komen. Laat ik voor alle volledigheid voorstellen dat niemand tot enige viering kan worden verplicht; dat is in het jongste verleden ook al gebleken. Enerzijds zijn er een aantal zogenaamde vrije onafhankelijke beroepen waarvan de werkverdeling geheel is overgelaten aan de personen zelf en die leent zich niet tot beïnvloeding door de overheid.

Anderzijds zijn er werkzaamheden die, onder meer in het belang van het openbare leven, gewoon doorgang moeten vinden, zij het wellicht in verminderde intensiteit. Ik noem als voorbeeld openbaar vervoer, andere nutsbedrijven, medische behandeling, verzorging en verpleging en dergelijke. Daartussen beweegt zich een grote schare van mensen, die werken in dienst van de overheid, privaatrechtelijke rechtspersonen of natuurlijke personen. Wat gaat er met hen gebeuren?

Mijn tweede vraag luidt: Geeft de overheid zelf het voorbeeld door haar eigen diensten te sluiten, haar dienaars daarmee dwingend op 5 mei een snipperdag te nemen, of laat zij het doordraaien van haar diensten afhangen van de mate waarin eventueel aan de aandrang gehoor wordt gegeven?

Eén van de redenen voor mijn fractie om de motie-Meijer te ondersteunen, was de gedachte dat vooral ook jongere generaties extra gelegenheid moesten krijgen zich te bezinnen op de gebeurtenissen in de periode 1940-1945 en de lessen voor het behoud van de vrijheid en ons democratisch stelsel te trekken. In dat licht luidt mijn derde vraag: Is het de bedoeling, dat de onderwijsinstellingen in het algemeen worden gesloten of wordt dat aan de bevoegde gezagen overgelaten? Wat zijn de rechtspositionele consequenties hiervan voor de docenten?

Mijn vierde vraag is: Heeft de Regering enig idee, hoe het bedrijfsleven op haar oplossing zal reageren? Wordt de aandrang om vrijwillig op 5 mei een snipperdag op te nemen, omgezet in c.a.o.'s? Zo ja, in hoeverre kan dat nog in februari? Verwacht de Regering misschien, dat de situatie per bedrijf verschillend zal zijn?

Mijn vijfde vraag is: Overweegt de Regering een apart regime met betrekking tot de winkelsluiting? Of is het zo, dat zij dat aan de betrokken organisaties ter nadere regeling overlaat?

De Regering voert als argument voor haar aandrang om vrijwillig een snipperdag op te nemen aan, de ernst van de economische situatie waarin ons land is komen te verkeren.

Mijn fractie is wel gevoelig voor een dergelijke argumentatie, maar zij zou die graag nader geadstrueerd willen zien met gegevens. Wat zijn de financiële gevolgen voor de collectieve sector als 5 mei een vrije dag met behoud van loon wordt en welke gevolgen zijn er dan voor de rijksbegroting in het bijzonder? En wat gaat dat het bedrijfsleven kosten, naar een globale schatting? Dit was mijn zesde vraag.

Mijn zevende en laatste vraag is: Wat is nu eigenlijk de bedoeling van de Regering? Komt de jaarlijkse viering met aandrang tot een vrijwillige snipperdag in plaats van de viering, één keer in de vijf jaar, op een vrije dag, met behoud van loon? Of geldt de aandrang tot een vrijwillige snipperdag slechts voor de vier tussenliggende jaren? Het verwijzen naar de ernst van de economische situatie laat ruimte vrij voor de interpretatie, dat per jaar een andere beslissing kan worden genomen in de keuze tussen aandrang tot een vrijwillige snipperdag en een dag vrij met behoud van loon.

Die gedachte volgend zou ik mij kunnen voorstellen dat de viering dit jaar als een soort experiment wordt beschouwd. Daar zal het in de praktijk vermoedelijk ook wel op uitdraaien, want de tijd van voorbereiding is erg kort geworden. Ik ben met de heer Meij-

er erg benieuwd naar de concrete gedachten die over de viering van de vijfde mei bij de Regering zijn ontstaan. Maar de Regering kapt dat experimenteren, die keuzemogelijkheid eigenlijk af in de laatste zin van haar brief, luidende: Van een positief antwoord op dit beroep stelt zij (de Regering) de jaarlijkse viering van de bevrijding op 5 mei als vrije dag niet afhankelijk. Ik zou graag een toelichting op deze volzin ontvangen.

□

De heer **Wolff** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Op één punt is de voor ons liggende brief van de Minister-President volstrekt duidelijk: onze bevrijdingsdag, 5 mei, zal worden uitgeroepen tot nationale feestdag. In deze zin voert de Regering de wens van de Kamer, uitgesproken in de motie-Meijer, uit en komt zij tegemoet aan de aandrang die door de organisaties van verzet en vervolging is uitgeoefend. Het besluit van de Regering kwam mij niet zo vreemd voor omdat dit alleszins logisch is als vervolg op de lijn die het kabinet getrokken heeft bij de zeer groots opgezette viering van de 35e verjaardag van onze bevrijding, waarvoor de Regering ten volle onze waardering verdient. Voor wie van ons is de viering van de 35e verjaardag van onze bevrijdingsdag geen hartverwarmende en overweldigende gebeurtenis geweest?

Eindelijk verbrak de 5e mei haar boeien met een ongelooflijke inzet en toewijding van de voormalige verzetsdeelnemers en oorlogsvervolgden. Zij namen tal van initiatieven en de nieuwe generaties voegden daaraan het hunne toe. De 5e mei heeft getoond in alle feestelijkheid een ontmoeting der generaties te kunnen zijn.

Daarvoor is zeker geen andere dag op onze hele feestdagenkalender beschikbaar. De 5e mei vormt als nationale feestdag zeker een volledige erkenning van de verdiensten van hen die het in de moeilijkste tijden van fascistische onderdrukking opnamen voor de vrijheid en die vervolging en ontbering zo intens doorstonden dat het hun leven tot aan het einde zal kenmerken.

Het vormt een erkenning van de zaak waarvoor zij streden en die naar inhoud en geest samenvloeit met het optreden van de jongeren die zich eveneens teweerstellen tegen rassenwaan, anti-semitisme, vreemdelingenhaat, onderdrukking en discriminatie waar ook ter wereld. De 5e mei is eindelijk vanonder het stof van koude oorlog en Menten-tijd weggehaald.

Wolff

Het is symptomatisch dat de bestuurlijke stand van zaken op de verschillende niveaus geen gelijke tred houdt met de toegenomen belangstelling voor oorlog, bezetting, onderdrukking en verzet. Is het niet wrang te moeten constateren dat de namen en biografische gegevens van 800 verzetsstrijders, die in 1948 aan de gemeente Amsterdam werden voorgedragen voor straatbenaming, thans op de gemeentesecretarie, bij publieke werken en in het gemeentearchief spoorloos blijken te zijn? Wie de 4e mei wil gedenken en de 5e mei wil vieren, moet kunnen rekenen op assistentie van de overheid bij het reconstrueren van de werkelijkheid waarin onze beste nationale tradities hecht zijn verankerd. Licht hier geen taak voor het RIOD?

Is het geen dorre en routineuze gang van zaken dat in talloze plaatsen oude gebouwen, zonder monumentale waarde op zich zelf, verdwijnen en tegelijk daarmee de gedenksteden met de namen van de geëxecuteerden in de magazijnen van publieke werken terecht komen? Wil de Minister-President in overleg met zijn ambtgenoot van Binnenlandse Zaken een circulaire aan de gemeentes doen uitgaan ten einde dit probleem aan de orde te stellen en aan te dringen op een waardige en zinvolle herplaatsing van deze gedenksteden waarbij wij op de 4e mei onze bloemen willen leggen? Op deze mogelijkheid hebben wij recht.

Mijnheer de Voorzitter! Wij zijn het er allen over eens dat de vijfde mei een nationale feestdag is en moet zijn. Die overeenstemming bestaat kamerbreed en dat stemt ons tot vreugde. Wij zijn van mening dat dit nooit een kwestie mag zijn van polarisatie tussen links en rechts in deze Kamer.

De Minister-President schrijft aan het einde van zijn brief het volgende: 'Met het oog op de ernst van de economische situatie waarin ons land is komen te verkeren zal de Regering op de daarvoor in aanmerking komende groepen uit onze bevolking een beroep doen om in vrijwilligheid één van de vakantiedagen waarop betrokkenen aanspraak hebben te situeren op 5 mei. De Regering vertrouwt erop dat dit beroep gehoor zal vinden. Van een positief antwoord op dit beroep stelt zij de jaarlijkse viering van de bevrijding op 5 mei als vrije dag niet afhankelijk.'

Hoe moeten wij ons dit voorstellen? Wie zijn de in aanmerking komende groepen? Ik heb mij even afgevraagd wie hier aan het woord is: de Minis-

ter-President of de voorzitter van het werkgeversverbond? Wij laten de adviezen van het Icoode en van de talloze andere maatschappelijke organisaties veel zwaarder wegen dan het advies van het ondernemersverbond.

Wij moeten natuurlijk heel nuchter zien waarover het gaat. Over zeven jaren gerekend gaat het op zijn hoogst om een halve extra vrije dag in kosten. Bij Koninklijk Besluit van 24 april 1980 is bepaald dat koninginnedag, indien deze dag op zondag valt, voortaan de dag tevoren, dus zaterdag, in plaats van op maandag zal worden gevierd. Dan is er de lustrumdag, die reeds vrij is. Op zijn tijd valt de vijfde mei natuurlijk op zaterdag of zondag. Op zondag kan volgens de bestaande vlaginstruc-tie vanwege de vijfde mei worden gevlagd. Dan kan ook met inachtneming van de naar mijn gevoel antieke Zondagswet feest worden gevierd. Het punt van de Zondagswet breng ik echter nu niet ter discussie. Afhankelijk van de regio kan dan ook een zinvolle aanpassing aan het karakter van de zondag plaatsvinden. Het vieren en herdenken blijven hoe dan ook verstrengeld; men kan niet vieren zonder tegelijkertijd te herdenken. Ik geloof althans niet in het tegendeel.

De economische conjunctuur is wisselend. Daar hebben wij oog voor. De vijfde mei is echter waardevast gebleven. Wij willen dat een ieder aan de viering van deze nationale feestdag kan deelnemen, zonder er een 'eigen geldje' van te maken. De Regering en de vakbeweging dienen daarop naar onze mening toe te zien.

Ten slotte zal ik enkele zeer precieze vragen stellen. Verdient het geen aanbeveling dat de viering van de vijfde mei bij Koninklijk Besluit wordt geregeld, evenals koninginnedag, ten einde polarisatie tussen de beleving en viering van deze twee dagen te voorkomen? Krijgt het overheidspersoneel vrijaf? Draagt de Regering er zorg voor dat behalve het feit dat er geen eindexamens zullen worden afgenomen, de scholen en universiteiten gesloten zullen zijn, opdat leerlingen, studenten en leerkrachten zich met volle overgave aan de viering van de vijfde mei kunnen wijden?

Is de Minister-President bereid, het nationaal comité viering vijfde mei 1980 in overeenstemming met de zienswijze van dit comité te doen voortbestaan en derhalve bij ministeriële beschikking de naam te wijzigen in Nationaal Comité Viering Vijf Mei? Zou het niet gunstig zijn, jaarlijks de nadruk te leggen op de plaatselijke vieringen en de vieringen in de regio en

in het lustrumjaar speciale aandacht te wijden aan centrale viering en aan de grote inspanning die dat noodzakelijk maakt en die het nodig maakt, te beschikken over een rijkdom aan ideeën?

Ik wil de Regering niet vragen wat haar idee is en of zij een programma heeft. Als zij werkelijk in de viering van 5 mei geëngageerd zijn is het de plicht van alle groeperingen in deze Kamer, van alle levensbeschouwelijke richtingen, hun ideeën op tafel te brengen bij het Nationaal Comité, de Ministerraad en de Staatssecretaris. Ik vind het overigens een gunstig teken dat de Staatssecretaris hier aanwezig is. Staatssecretarissen zijn praktische mensen! De heer Wallis de Vries en ik hebben de afgelopen dagen een robbertje gevochten, maar het gaat om de zaken.

Hoe kunnen wij impulsen geven aan een viering van 5 mei? Bij een vorig debat, waarbij ikzelf niet aanwezig kon zijn vanwege een reis met een parlementaire delegatie, is gesproken over het gevaar dat deze dag wat zinledig zou kunnen worden. Dit gevaar bestaat. Een dag die zich zo door de tijd heen gevochten heeft biedt op zichzelf al een garantie voor een originele beleving daarvan. Laten wij ook kijken naar onze algemeen erkende christelijke feestdagen.

Die staan niet ter discussie. Zij gaan velen in dit huis ter harte. Het zijn dagen die door een deel der Natie op kousevoeten worden beleefd, in kerken, en door een ander deel omgezet zijn in een soort nationale caravanden. Dit is niet de bedoeling van 5 mei. Deze dag kan levend zijn mits wij daar allemaal achterstaan. Wij zijn bereid in dialoog met alle anderen van verschillende groepering in de Kamer, die stimulators te geven.

Wij kennen zo weinig feesten. Het omgaan met feestattributen leert men niet in de Kamer, in raden of in staten. Ieder doet dit op eigen wijze. Het gaat erom, te weten waarom men feestviert. Dat het 'waarom' inzake de 5e mei zich in steeds duidelijker contouren heeft afgetekend is op zichzelf een pleidooi voor een waarlijk nationale feestdag.

□

Mevrouw **Cornelissen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Nederlanders zijn en blijven een volk apart. Zij wij op 5 mei 1945 bevrijd van onderdrukking en vernedering, dan nemen wij ons voor dat telkenjare uitbundig te vieren op 5 mei. Midden in de vijftiger jaren evenwel gaat de vraag rijzen of en, zo ja, in hoeverre een jaarlijkse feestelijke viering zinvol is. Het kabinet-Drees deed

Cornelissen

daarom het voorstel, de jaarlijkse viering af te schaffen. In 1959 komt een echte Nederlandse oplossing tot stand: met ingang van het jaar 1960 zal het bevrijdingsfeest om de vijf jaar feestelijk worden gevierd met een extra vrije dag voor een ieder.

In het midden van de zeventiger jaren wordt er vooral vanuit de verzetsorganisaties op aangedrongen de bevrijding, het feit van de herkegen vrijheid, toch weer jaarlijks te gaan vieren, juist om de herinnering aan de verkregen vrijheid duidelijk onder de aandacht van een ieder te brengen, met name de jeugd.

Reeds voor de massale en geslaagde viering van de herdenking van 35 jaar bevrijding in mei 1980 heeft collega Wolff bij de behandeling van de groting van Algemene Zaken in oktober 1979 aan de Minister-President gevraagd om de invoering van een jaarlijkse herdenking te overwegen in plaats van de vijfjaarlijkse viering. De Minister-President heeft toen gezegd zich hierop te zullen bezinnen.

Ter voorbereiding van het debat dat wij in deze Kamer voerden op 6 en 7 mei 1980 over de immateriële positie van de oorlogsslachtoffers heeft de vaste Commissie voor CRM enkele hoorzittingen gehouden. Tijdens die hoorzittingen bleek hoezeer en hoe diep het verlangen bij de verzetsstrijders aanwezig was om weer te komen tot een jaarlijkse herdenking van de vijfde mei, een herdenking die ertoe diende om de bevrijding van 5 mei 1945 te herdenken en ons te bezinnen op de vrijheid die wij daardoor hadden herkegen. Juist voor de generatie die de donkere tijden van bezetting en vernedering niet heeft meegemaakt, is het van groot belang zich op de verkregen vrijheid te bezinnen. Ook de belangstelling hiervoor is zowel bij degenen die de oorlog niet meegemaakt hebben, als bij de jongere generatie aanwezig.

Ik heb dan ook met instemming van mijn fractie de motie die de heer Meijer heeft ingediend bij het debat op 7 mei 1980 ondertekend. Deze motie is evenwel niet te zien als een euforie op de geslaagde 35ste viering van de bevrijding van 5 mei 1980, zoals het hoofdartikel van de Haagsche Courant van 23 december 1980 meende te moeten constateren. Deze motie was het gevolg van een reeds lang sluimerend ongenoegen in de kring van degenen die de oorlog en de bevrijding aan den lijve hadden meegemaakt. Tevens sloot deze motie aan bij een verlangen om de zin van de herkegen vrijheid onder ons

volk levend te houden en deze dag te bestemmen tot een dag van vreugde over de herkegen vrijheid maar ook een dag om ons te bezinnen hoe wij deze vrijheid hanteren of zouden moeten hanteren.

Tijdens de behandeling van de groting van Algemene Zaken voor 1981 op 15 oktober 1980 in deze Kamer is aan de Minister-President door alle sprekers gevraagd naar de uitvoering van de motie van de heer Meijer. De Minister-President verwees naar de door hem gevraagde adviezen aan de instanties en instellingen die ons bij brief van 12 mei waren meegedeeld.

Achteraf vragen wij ons af of niet aan meer instanties advies gevraagd had moeten worden waarbij wij denken aan de SER, en het georganiseerd Overleg van Ambtenaren, zeker in het licht van de adviezen die nu zijn uitgebracht, met name door de Stichting van de Arbeid en de VNG. Wij hadden dat echter eerder kunnen constateren, omdat het ons bij brief van 12 mei was meegedeeld.

Dit neemt niet weg dat de CDA-fractie zeer verheugd is over het feit dat de Regering de beslissing heeft genomen, zoals de brief van 22 december 1980 van de Minister-President ons heeft doen weten, 5 mei uit te roepen tot jaarlijkse nationale feestdag. Het besluit is onvoorwaardelijk en niet aan termijnen gebonden. Ook met deze toevoegingen kan onze fractie van harte instemmen. Meer moeite heeft onze fractie met de laatste alinea van de brief van 22 december – die slechts uit 10 regels bestond, zoals mevrouw Kappeyne al zei – alhoewel zij er begrip voor op kan brengen dat ernst van de economische situatie met zich brengt dat geen extra vakantiedag hiervoor kan worden aangewezen.

Een extra vrije dag zou een loonkostenstijging met zich brengen van 0,4 tot 0,5%, terwijl wij dit jaar eventueel zouden moeten komen tot matiging van de lonen. Anderzijds moeten wij ons realiseren dat in verschillende c.a.o.'s vastligt dat op nationale feestdagen extra vrij wordt gegeven. In hoeverre zullen wij de c.a.o.-afspraken nu moeten aanpassen? Hoe zal het gaan met de ambtenaren? Is er overleg geweest tussen de minister van Binnenlandse Zaken en het Georganiseerd Overleg? Blijven de gemeentehuizen open?

Weliswaar heeft de Onderwijsraad ons suggesties gedaan maar wat zal het onderwijs doen? Zal het gehele lager, of middelbaar onderwijs een dag vrij nemen, nu het aan het begin van het schooljaar nog niet is voorzien? Zal

er verschil zijn tussen de verschillende bedrijfstakken? Kortom, er is een groot aantal zaken onzeker en zeker niet geregeld voor de jaarlijkse viering, maar gelukkig wel voor de vijfjaarlijkse viering. Hoe is het gegaan, zo vraagt onze fractie zich af, met de vrije dag toen van jaarlijkse naar vijfjaarlijkse viering werd overgegaan?

Het kabinet heeft zich dit ook ongetwijfeld gerealiseerd en mogelijk kan de Minister-President hierop nog eens nader ingaan. Wordt het nu een nationale, verplichte, snipperdag of een niet verplichte en dus niet meer nationale snipperdag dan wel een extra vrije dag?

Onze fractie denkt aan de mogelijkheid om de viering in 1981 meer te zien als een eenmalige, helaas niet volgend voorbereide, proefviering, waaruit tevens kan blijken hoe diep de behoefte aan een nationale bevrijdingsdag leeft bij de bevolking, wanneer zij ook zelf een kleine bijdrage moet leveren.

De tijd om alles alsnog goed te regelen voor 5 mei lijkt ons helaas te kort. In dit jaar, in 1981 dus, zal met de sociale partners overleg kunnen worden gepleegd hoe wij de vrije dag voor de nationale feestdag in 1982 en volgende jaren gaan realiseren. Onze fractie zou graag de suggestie willen ondersteunen van de Stichting Comité Nationale Viering Bevrijding 1980 om een permanent comité van beperkte omvang voor de jaarlijkse viering van de bevrijding in te stellen, welk comité nu snel zal moeten starten om de viering voor dit jaar in goede banen te leiden, uiteraard in nauwe coördinatie met het comité nationale herdenking. Gaarne zouden wij ook hierover de mening van de Minister-President vernemen.

□

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): Mijnheer de Voorzitter! De discussie over het uitroepen van de vijfde mei als nationale feestdag is aan de mensen niet voorbij gegaan. Uit de vele reacties die tot hier in Den Haag veelvuldig doorklinken, is op te maken dat de vijfde mei sterk leeft. Deze geluiden zijn door de Kamer opgevangen. De motie-Meijer c.s. is met overgrote meerderheid aangenomen. Het dictum van deze motie is erg duidelijk: de vijfde mei dient te worden uitgeroepen tot een jaarlijkse algemene feestdag. De Regering is het hiermee eens.

In het kort zou ik de gronden van de D'66-fractie om deze motie te ondersteunen nogmaals willen uiteenzetten. Vanuit het uitgangspunt 'Gedenk de vierde, en vier de vijfde mei' zoals ver-

Bischoff van Heemskerck

woord in de motie, zou ruime aandacht aan de bevrijdingsdag gegeven moeten worden. De strijd voor herwinning van ons zelfbeschikkingsrecht en herstel van democratische regels is zwaar geweest. Velen hebben daarvoor een enorme prijs moeten betalen, waarvan de gevolgen tot aan vandaag merkbaar zijn. Als na-oorlogskind ben ik daarvan diep onder de indruk geraakt. Het is na de herdenking van de vierde mei juist voor deze mensen *belangrijk te tonen dat we blij zijn met het resultaat van hun inzet, de bevrijding*. Maar er is méér.

Het is een erkenning van hetgeen de mensen voor onze bevrijding hebben gedaan. Er is gezegd, dat wij te snel normaal hebben willen doen. Ik denk aan het spreekwoord: Doe maar gewoon dan doe je al gek genoeg, of zoals Godfried Bomans het zei: Elke heuvel in Nederland moet meteen platgetrapt worden. Voor degenen, die iets voor onze bevrijding hebben gedaan, moeten wij iets extra's tonen. Wij moeten niet gewoon doen.

Aan de democratie, die toen zo zwaar bevochten is wordt door sommigen nu geknaagd. Ik denk aan uitingen van discriminatie, fascisme, racisme en anti-semitisme. Met die uitingen worden door stromingen, waaronder jongeren zich bevinden en zich daartoe aangetrokken voelen, de fundamenten van de democratie weer geraakt. Het is een goede manier om de mensen die het niet zo zien zitten – om het modern te zeggen – met een bevrijdingsdag te verwijzen naar de periode, waarin de democratie aan de kant werd gezet en uitingen van fascisme en racisme een kans kregen. Een nationale feestdag met een vrije dag lijkt onze fractie de enige juiste manier om de mogelijkheden te scheppen dat dit ook echt een feestdag wordt.

Uit de brief van de Minister-President blijkt, dat de Regering tot een andere conclusie is gekomen. In deze brief kunnen wij lezen, dat met het oog op de ernst van de economische situatie de Regering een beroep zal doen op de daarvoor in aanmerking komende groepen uit de bevolking om in vrijwilligheid een van de vakantiedagen, waarop betrokkenen aanspraak maken, op 5 mei te situeren. Welk effect zal dit beroep hebben? Wordt het dan niet een dag, alleen voor de groepen, die nog steeds met de oorlog leven, en niet voor hen, die de boodschap over democratie zo nodig hebben?

Natuurlijk is het niet verplicht op de vijfde mei te herdenken, maar de gedachten kunnen daarheen worden geleid, op een wat stillere dag. Op welke

wijze en in welke mate de vrije dag de economische situatie verder zal verslechteren, wordt niet precies in de brief aangegeven. Is overwogen een beroep op de mensen te doen om de vijfde mei als een voorschot te zien op toekomstige vakantiedagen? De werkgeversorganisatie en de Stichting van de Arbeid hebben over de economische kant enkele opmerkingen gemaakt. De vakantiedagen zouden al sterk zijn toegenomen. Bovendien zou het opnemen van een beperkt aantal snipperdagen in de hand werken, dat over een lange periode niet wordt gewerkt.

Wij geloven dit ook. Toch moet het effect niet worden overdreven. Bij een verplichte vrije dag gaat het in zeven jaar om zo iets als een halve dag, geloof ik. Ik heb een iets andere berekening, mijnheer Wolff, die uitkomt op vier vrije dagen in zeven jaar. Waarbij het in vele gevallen zo is, dat mischien werk in een kortere periode wordt gedaan door hetzelfde aantal mensen. Ik kan mij voorstellen dat dit argument slechts voor bepaalde bedrijfstakken geldt.

Ik ben zeer geïnteresseerd in het antwoord van de Minister-President welke bevolkingsgroepen hij wil oproepen. *In het algemeen zijn wij het er wel mee eens dat de vijfde mei als vrije dag dan ook als hoge uitzondering gegeven moet worden*. De andere adviezen steunen ons in de overtuiging dat een nationale feestdag mogelijk en wenselijk is. In het onderwijs is het mogelijk, bovendien zijn er veel verenigingen en stichtingen die een positieve reactie gegeven hebben: Icodo, FNV, Anne Frank Stichting, Gemeentelijk 5-mei-comité Amsterdam en het comité Nationale Viering Bevrijding 1980.

D'66 hoopt dat in de eer van de mensen die er nog altijd in bezig zijn en in de boodschap voor de anderen die zo nodig is de Regering alsnog besluit de vijfde mei tot een vrije dag te maken.

De vergadering wordt van 20.53 uur tot 21.07 uur geschorst.

□

Minister Van Agt: Mijnheer de Voorzitter! De heer Meijer heeft waardering uitgesproken voor ons besluit om de vijfde mei uit te roepen tot dag van jaarlijkse herdenking en viering van de bevrijding. Hij meent echter dat het zittende kabinet in dezelfde fout dreigt te vervallen als het kabinet-Drees in 1954. Ik kom hierover nog te spreken maar ik wil eerst boven elke twijfel stellen dat wij naar onze overtuiging met het genomen besluit voluit recht

doen aan de inderdaad toenemende wens om meer bezinning over wat zich in de jaren 1940–1945 heeft voorgedaan en om meer herdenking van wat toen is gebeurd.

Met nadruk wijs ik erop dat eerbied voor die wens ons vooral heeft bewogen. *Hoezeer wij ervan doordrongen zijn, dat het hier gaat om een buitengewoon belangrijke zaak, die de volle aandacht, óók van de Regering, verdient, is niet lang geleden nog weer tot uitdrukking gebracht door de instelling van het verzetsherdenkingskruis*.

De geachte afgevaardigde heeft gezegd dat de Regering bij het uitroepen van de vijfde mei tot jaarlijkse nationale bevrijdingsdag economische overwegingen betreft, hetgeen niet is gebeurd toen het besluit viel om 30 april te behouden als Koninginnedag. Ik meen enig bezwaar te moeten maken tegen deze vergelijking.

Wij hebben immers reeds dertig jaar lang een Koninginnedag op 30 april. Na de troonswisseling stond de Regering voor de vraag of de Koninginnedag, die altijd een vrije dag is geweest, zou moeten verhuizen naar 31 januari, de verjaardag van de nieuwe Koningin, dan wel of het de voorkeur verdiende om Koninginnedag te houden op 30 april. Anders gezegd: Het ging toen helemaal niet om het toevoegen van een nieuwe nationale feestdag aan de reeds bestaande, het ging toen om de vraag of een reeds bestaande nationale feestdag gesitueerd moest blijven op 30 april ondanks het feit dat die datum niet langer meer de verjaardag van de Koningin was. Bij de 5 mei-kwestie lag het anders. Tot dusverre immers – de geachte afgevaardigde heeft er zelf naar verwezen en de anderen met hem – werd 5 mei eens per lustrum gevierd als een nationale bevrijdingsdag.

Aan de orde is nu de vraag, of 5 mei moet worden uitgeroepen tot een jaarlijkse nationale bevrijdingsdag. Met andere woorden, bij een bevestigend antwoord op die vraag zouden wij er wel degelijk, althans voor vier van de vijf jaren, afgezien van de zaterdagen en zondagen, een nationale feestdag bij krijgen.

Vervolgens de vraag of een wijziging van de Algemene Termijnenwet in voorbereiding is. Ik zou dat moeten navragen bij mijn collega van Justitie. Ik weet dat niet. Het lijkt mij eerlijk gezegd – ik improviseer nu zonder de informatie al te hebben ingewonnen – onwaarschijnlijk, omdat wij al, zij het eens in de vijf jaar, de 5 mei-viering hebben. Als de vrije dag, die wij al eens in de vijf jaar hebben, een wijzi-

Van Agt

ging van de Algemene Termijnenwet noodzakelijk zou maken, had die wijziging er al moeten zijn. Er ontstaat geen nieuw probleem als wij overstappen van één vrije dag in de vijf jaar naar een jaarlijkse vrije dag.

De heer **Meijer** (PvdA): De vijfjaarlijkse herdenking staat niet in de Algemene Termijnenwet, is mij vanmiddag gebleken en wordt dus als zodanig niet gelijk gesteld aan de andere nationale feestdagen!

Minister **Van Agt**: Ik denk het niet. Ik zal het navragen.

Mevrouw **Kappeyne van de Coppello** (VVD): De Algemene Termijnenwet ging altijd uit van een aantal variabele dagen. Koninginnedag was een dag die zich per regering – dan werd regering en niet het kabinet bedoeld – wisselde. Ik meen, dat de uitwerking van die wet plaatsvond per Koninklijk besluit. Ik heb dus de indruk, dat nationale feestdagen consequenties hebben voor de uitvoering voor die wet, daar zij worden bepaald bij Koninklijk besluit. Dat brengt mij tot de veronderstelling dat de Algemene Termijnenwet niet behoeft te worden aangevuld.

De heer **Meijer** (PvdA): Als ik mij te midden van de juristen bevind, word ik echt bescheiden. De nationale feestdagen zijn als zodanig benoemd in de Algemene Termijnenwet. De regeling geschiedt bij Koninklijk besluit. De nationale bevrijdingsdag – ik kom nu bij mijn opmerking naar aanleiding van de opmerking van de Minister-President – komt niet in deze wet voor. Op het moment dat de Regering haar besluit nu effectueert, verdient het een plaats om de status precies in deze wet aan te geven, namelijk in artikel 3.

Minister **Van Agt**: Dat is een argument, dat nader met het departement van Justitie zal moeten worden bezien, zo dat daar al niet in overweging is.

Een andere vraag van de heer Meijer was of de departementen en de huizen van de provincies en de gemeenten op de vijfde mei gesloten zullen zijn. Het is onze bedoeling, mijnheer de Voorzitter, om ten opzichte van de vijfde mei op dezelfde wijze te werk te gaan als tot dusverre gedaan is per lustrumjaar. Dat wil zeggen, dat de Rijksdienst wordt gesloten en dat aan de provinciale en de gemeentelijke overheden in overweging wordt gegeven om op gelijke wijze te handelen. Zulk een aanbeveling wordt altijd gevolgd. De vertrouwde handelwijze die per lustrumjaar goed heeft gefunctioneerd, gaan wij nu jaarlijks practiseren.

Op welke groepen zal een beroep worden gedaan om vrijwillig een van de vakantiedagen, waarop de betrokkenen aanspraak hebben, te situeren op 5 mei? Wij zullen daarover gesprekken voeren met de Stichting van de Arbeid en met het Georganiseerd Overleg in ambtenarenzaken. Aan deze gesprekspartners is vroeger al te kennen gegeven dat het goed zou zijn de vijfde mei om de vijf jaren een vrije dag te maken en wel een doorbetaalde vrije dag. Dat was met name een boodschap voor het particuliere bedrijfsleven. Wij zullen deze gesprekspartners nu de mededeling doen dat wij overeenkomstig de wens van de Kamer van 5 mei een jaarlijks terugkerende feestdag willen maken. Wij geven hun dan in overweging hierop zodanig te reageren, dat zulks de volkshuishouding niet voor extra kosten stelt. Wij zullen hun voorhouden dat zij daarover moeten beslissen. Wij leggen geen verplichting op, doch leggen alleen het verzoek voor een en ander in overweging te nemen.

Ook is gevraagd wat de gevolgen voor het onderwijs zullen zijn. Het is de bedoeling dat wat tot dusverre eens in de vijf jaar gold, nu per jaar zal gelden en functioneren.

Wij hebben geen idee hoe het bedrijfsleven op onze oproep zal reageren. Wij hebben namelijk nog geen oproep tot het bedrijfsleven gericht, omdat wij voor het jaar 1980 ten einde liep vernamen dat in de Kamer over de zaak zou worden gedebatteerd. Het leek ons niet verstandig in afwachting van het debat, dat blijkbaar op korte termijn zou worden gevoerd, al démarches te doen bij de Stichting van de Arbeid en bij het Georganiseerd Overleg in ambtenarenzaken. Wij hebben deze discussie afgewacht om aan de hand daarvan verder de marsroute te kunnen bepalen.

Voorts is gevraagd naar de financiële gevolgen van de invoering van een jaarlijkse nationale bevrijdingsdag als vrije dag. Het is moeilijk de gevolgen exact te becijferen, maar interdepartementaal is er enige studie van gemaakt. Deze studie voert zeer globaal tot de slotsom dat het de collectieve sector ongeveer 50 miljoen per jaar gaat kosten onder de vooronderstelling, dat 5 mei niet wordt verschoven naar een andere dag wanneer 5 mei op een zondag valt.

Nu is het zeker niet onze bedoeling dat te doen. Het is niet onze bedoeling te bepalen dat, wanneer de vijfde mei valt op een zondag, de viering op een andere dag zal plaatsvinden. Wij willen het verband tussen de vierde en de vijfde mei behouden. Wij houden ons

ervan overtuigd dat de Kamer dat met ons wil. Van het verschuiven van de viering naar vier mei kan helemaal geen sprake zijn. Het verschuiven van de viering naar zes mei zou het verband met de vierde mei losser maken, hetgeen wij betreurenswaardig zouden vinden. Wij kunnen daarom van de veronderstelling uitgaan dat de viering niet wordt verschoven, wanneer deze op een zondag valt. In die veronderstelling komen de kosten voor de collectieve sector ongeveer op f 50 mln. per jaar uit.

Mevrouw Kappeyne heeft verder gevraagd, of het de bedoeling is ook de viering, die wij al per lustrum hebben, te leggen onder het beslag van het verzoek aan de betrokkenen om daarvoor een vrije dag ter beschikking te stellen. Het antwoord is, dat ons verzoek zover niet reikt. Onze bedoeling is om het verzoek om in vrijwilligheid een vrije dag ter beschikking te stellen te betrekken op die vrije dagen, die er door het gevolg geven aan de motie van de Kamer bij zouden komen. Een per lustrum was er al een vrije dag; dat blijft zo. De wens is dat de vijfde mei ook in de tussentijdse jaren een vrije dag wordt. Het verzoek heeft betrekking op die aanvulling.

Mijnheer de Voorzitter! Wie zal de heer Wolff niet van voller harte nazeggen dat vijf mei 1980 een overweldigende en hartverwarmende gebeurtenis is geweest? Dat oordeel hebben wij gemeenschappelijk. Wij hopen dat het mogelijk zal blijken, niet om elke vijfde mei voortaan te vieren als vijf mei 1980 – dat zou te veel gevraagd wezen – maar om de vijfde mei jaarlijks te vieren naar de maat van wat die dag betekent. Mevrouw Cornelissen heeft er in haar interventie op gewezen, dat in deze Kamer al eerder is gesproken over de mogelijkheid de vijfde mei jaarlijks te vieren. Dat is inderdaad gebeurd naar aanleiding van vragen, die de heer Wolff aan mij heeft gesteld bij de behandeling van de begroting van Algemene Zaken in twee opeenvolgende jaren.

De geachte afgevaardigden zullen zich misschien herinneren dat ik daarop toen niet zonder welwillendheid maar ook met een niet onder stoelen of banken gestoken aarzeling heb gereageerd, niet omdat de vijfde mei mij niet even dierbaar zou zijn als de geachte afgevaardigde – men weet dat dit anders is – maar uit beduchtheid dat wij er niet elk jaar in zouden slagen van die dag te maken wat het zou moeten zijn. Nu in opvolging van de wens van de Kamer toch tot jaarlijkse viering is besloten, is het ons aller plicht, het

Van Agt

redelijkerwijze mogelijke te doen om die jaarlijkse viering volledig te doen slagen.

Het overheidspersoneel krijgt vrijaf. Ik zeg dit in antwoord op een door me-nigeen gestelde vraag. Dat wil zeggen – ik moet het correct formuleren – het rijkspersoneel krijgt vrijaf, want alleen dat kunnen wij disponeren. Aan de lagere overheden zal de aanbeveling worden gedaan, dienovereenkomstig te handelen, zoals het vroeger ook altijd is gegaan.

De heer **Wolff** (CPN): Sommige lagere overheden lopen al voor!

Minister **Van Agt**: Ik weet het, sommigen hebben de aanbeveling niet nodig.

Wij kunnen niet werken met half wel en half niet gesloten departementen en wij kunnen niet werken met een aantal departementen die functioneren terwijl andere departementen hun poorten gesloten houden. Er is maar één mogelijkheid, namelijk de rijksdienst sluiten. Daarbij moet wel aan de betrokken ambtenarenorganisaties in het Georganiseerd Overleg gevraagd worden ermee in te stemmen dat dit niet werktuigelijk een extra vrije dag betekent. Het betekent wel een vrije dag op 5 mei, maar niet een vrije dag extra.

Ik heb hiermee een aantal vragen beantwoord die ook door mevrouw Cornelissen zijn gesteld. Ik wil nog iets zeggen over het gesprek met de Stichting van de Arbeid, dat wij ons voorstellen hierover te voeren. Mevrouw Cornelissen heeft gevraagd in hoeverre wij de c.a.o.-afspraken nu moeten aanpassen. Daarover is ook een opmerking gemaakt door mevrouw Bischoff. Zij heeft de mogelijkheid verwoord om de 5e mei – een nieuwe vrije dag erbij dus – in te passen in de toename van het aantal vakantiedagen dat in 1981 en verdere jaren op komst is. Dat is een serieuze mogelijkheid waaraan ook wij denken.

Wij constateren dat in reeds afgesloten maar ook in nog in onderhandeling verkerende c.a.o.'s, her en der vakantiedagen worden toegevoegd. Is er nu niet veel voor te zeggen – zo willen wij de Stichting vragen – om, gegeven de situatie waarin onze economie verkeert, binnen dat proces één van die vrije dagen op 5 mei te situeren? Of, als variant, kunt u niet overwegen, die nieuwe extra vrije dag te beschouwen als een voorschot op verdere uitbreiding van het aantal vakantiedagen in 1982 of later? Dat alles is voor bespreking vatbaar.

Ik heb een cijfer gegeven over de globaal, maar toch zo goed mogelijk berekende kosten die een jaarlijkse vrije dag op 5 mei voor de collectieve sector zou meebrengen. Mevrouw Bischoff van Heemskerck heeft gevraagd welke loonkostenstijging daaraan te pas komt. De schattingen hierover zijn niet helemaal eensluidend, maar het ligt tussen 0,4% en 0,5% van de loonkosten.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Wij kennen de modellen op grond waarvan dit soort berekeningen worden gemaakt, maar datzelfde model wordt ook vaak toegepast om na te gaan welke positieve effecten aan zo'n verkorting van de gemiddelde arbeidstijd zijn verbonden. Heeft de Regering ook nagegaan welk positief werkgelegenheidsbeleid zo'n verkorting met zich zou brengen, hetgeen dus in mindering zou moeten worden gebracht op de negatieve kant van de balans?

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Ik vermoed – opnieuw treed ik hiermee buiten de oevers van mijn beperkte deskundigheid – dat dit welhaast niet berekenbaar is. Het gegeven dat ik de Kamer verschaft over de effecten op de loonkosten is afkomstig van het departement van Sociale Zaken dat u als deskundig ter zake weet te waarderen.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Neen, die weet de weg en dat is mij wel bekend. Als de Minister-President dit toch als een relevant gegeven hanteert en als een van de argumenten waarmee is te rekenen, dan acht ik het raadzaam om in elk geval daarbij ook eventueel positief uitvallende effecten – ook op grond van datzelfde model – te betrekken, want deze zijn onder de gegeven omstandigheden te meer relevant waar zoveel discussies juist over verkorting van de arbeidstijd aan de orde zijn, ook als instrument voor de bestrijding van werkloosheid.

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal Sociale Zaken wijzen op deze interventie van de geachte afgevaardigde en daaraan de vraag verbinden of deze tot een kanttekening bij de uitgevoerde berekeningen leidt.

Mijnheer de Voorzitter! Met klem van overtuiging heb ik gesteld dat ons niet mag worden aangezegd dat wij het niet ernstig zouden nemen met de 5e mei. Wij hebben juist door te stellen dat de jaarlijkse viering niet afhankelijk zal worden gemaakt van het antwoord dat wij zullen krijgen op het verzoek om daarvoor in vrijwilligheid een vrije

dag beschikbaar te stellen, onze inziens duidelijk gemaakt dat die jaarlijkse vrije dag voor ons als een paal boven water staat. Daar tornen wij niet aan; die vrije dag is dus niet voorwaardelijk gemaakt. Het is een onvoorwaardelijke beslissing.

Mij is niet duidelijk waarom wij verkeerd gehandeld zouden hebben door aan die onvoorwaardelijke en ongeclausuleerde beslissing toe te voegen dat wij in gesprek willen treden met de Stichting van de Arbeid en met de ambtenarenorganisaties over de vraag 'vindt ook u het in de huidige omstandigheden niet onwenselijk voor welk goed doel in zichzelf dan ook weer een vrije dag toe te voegen. De 5e mei wordt een vrije dag, maar toont u in burgerzin dat u dat wat waard is'. De jaarlijkse viering gaat in ieder geval door. De mensen moeten echter antwoord geven op onze oproep: Laat hen dat doen!

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: Mijnheer de Voorzitter! Alle sprekers hebben met name stilgestaan bij de wijze waarop de dag zelve georganiseerd zou kunnen worden. Daarbinnen was de lijn duidelijk herkenbaar die door mevrouw Bischoff, mevrouw Cornelissen en de heren Meijer en Wolff naar voren is gebracht, nl. dat erkenning en waardering voor deze viering onvoldoende is en dat ook de lijn naar de toekomst en de hoop op handhaving van de vrije democratische rechten in onze samenleving in die viering zichtbaar moeten blijven.

Mevrouw Kappeyne heeft er met name op gewezen dat dit voor haar één van de uitgangspunten is geweest – de jeugd, de hoop voor de toekomst – om de motie te ondertekenen om de 5e mei weer te herstellen als een jaarlijkse feestdag. Dit is ook altijd ons uitgangspunt geweest bij het denken over de opzet en organisatie van deze dag in ons land. Uit de vele reacties, gestuurd naar de Regering naar aanleiding van de motie, kan vertrouwen worden geput, dat er in ons land een voedingsbodem aanwezig is om op deze wijze een jaarlijkse 5 mei-viering tot stand te brengen.

Ik hecht eraan naar voren te brengen, dat de afgelopen lustrumviering in het jaar 1980 – ik denk bij voorbeeld aan de bijeenkomst in Eindhoven – duidelijk deze hoop en dit perspectief in zich had.

Wij zijn op het ogenblik druk bezig vorm te geven aan de viering. De sprekers die hebben opgemerkt, dat het nog maar kort dag is, hebben natuur-

Wallis de Vries

lijk volkomen gelijk. Wij hebben geluk gehad – als ik dat zo mag zeggen – dat er in 1980 al wat sporen zijn getrokken naar de viering van 1981. Een aantal suggesties hebt u al geopperd.

Wij denken, zoals bij voorbeeld ook de heer Wolff heeft gezegd, aan een centrale herdenking één keer in de vijf jaar. Een dergelijke herdenking heeft ook plaatsgevonden in 1980. In de tussenliggende jaren zal de herdenkingsbijeenkomst door de overheid wat minder groots worden opgezet. Dit wil echter helemaal niet zeggen, dat niet allerlei lokale, regionale en provinciale activiteiten van harte welkom zouden zijn. Eénmaal in de vijf jaar zou door de centrale overheid extra aandacht aan deze viering kunnen worden besteed en dan zou jaarlijks bij voorbeeld een extra accent kunnen worden gelegd op steeds weer een andere provincie.

Hoe daar vorm aan te geven? Mevrouw Cornelissen heeft gezegd dat het een toch wat kleiner comité zou moeten zijn – permanent – dan het comité nationale bevrijdingsviering dat er in 1980 was. Ik geloof ook dat het niet zo'n groot comité moet zijn voor de jaarlijkse begeleiding van de viering van de bevrijding. Ik denk aan een klein rompmcomité, aangevuld met een comité dat bijvoorbeeld de activiteiten van dat jaar in een bepaalde provincie ondersteunt.

De heer **Wolff** (CPN): Ik begrijp hieruit dat de Staatssecretaris zich uitspreekt tegen de wens van het nationaal comité om te blijven voortbestaan.

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: Het comité nationale bevrijdingsviering 1980 is opgeheven en ik denk aan voortzetting van dat comité in een wat geringere omvang.

De heer **Wolff** (CPN): Ik heb hierover bij de behandeling van de begroting van Algemene Zaken het woord gevoerd. Ik heb toen van de Minister-President geen antwoord gehad, al heeft hij mij toen uitvoerig te woord gestaan. Ik neem aan, dat dit in dat debat even is weggeleden. Ik heb ervoor gepleit, '1980' eraf te halen en het comité te laten bestaan. Ik vind het namelijk een verdienste van dit kabinet – ik heb er helemaal geen moeite mee om dit te zeggen – dat het erin is geslaagd, een nationaal comité bevrijdingsvoering tot stand te brengen waarvoor het eerst na de oorlog alle levensbeschouwelijke groeperingen vertegenwoordigd waren, niet in de zin van organisatie, maar naar gezindheid, visie op de maatschappij en dergelijke.

Ik pleit dus met nadruk opnieuw voor het in stand houden van het comité. Nu kunnen we wel gaan cijferen, of het groot of klein moet zijn, maar dan zitten we weer helemaal in de ambtenarij, waarmee ik overigens niets onaardigs over ambtenaren wil zeggen, want die hebben ontzettend hard gewerkt voor de lustrumviering. Ik wil alleen zeggen: begeef u niet in de 'kleinschaligheid', want dan begint u in essentie de vijfde mei af te breken. En dat wilt u niet, heb ik begrepen.

Mevrouw **Cornelissen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Zou ik de heer Wolff een vraag mogen stellen? Ik heb de Staatssecretaris namelijk de suggestie gedaan tot een klein permanent comité, maar deze suggestie is afkomstig van het Nationaal Comité Herdenking Bevrijding 1980. Het comité heeft zelf die suggestie gedaan en schrijft er in zijn advies nadrukkelijk bij dat een en ander uiteraard in nauwe coördinatie zou moeten gebeuren met het nationaal comité.

De heer **Wolff** (CPN): In uw formulering kan ik meegaan. Dan blijft het nationaal comité bestaan en heeft het een werkgroep waarvan ik aanneem dat daarin de verschillende visies tegenwoordig zijn, zodat wij op de goede weg die wij nu ingeslagen zijn (daar gaat het om op dit moment) kunnen voortgaan in eensgezindheid en zonder polarisatie.

Mevrouw **Cornelissen** (CDA): Ik had niet de indruk dat de Staatssecretaris iets anders bedoelde dan ik. Misschien kan hij het nog eens herhalen.

De heer **Wolff** (CPN): Ik had die indruk wel.

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: Ik ben misschien in de snelheid waarmee ik door de materie ben gegaan, wat te praktisch geweest.....

De heer **Wolff** (CPN): Maar ik ben bij deze materie wel iets gewend.

Staatssecretaris **Wallis de Vries**: De gedachte die de heer Wolff uitspreekt, is natuurlijk geheel in deze benadering doortrokken. Het enige wat ik naar voren heb willen brengen, is een verschil tussen de jaarlijkse viering en de vijfjaarlijkse viering wat de programmatische benadering betreft. Ik kan ook zeggen dat in die vijfjaarlijkse viering wat mij betreft bij voorbeeld een herdenking van 15 augustus een passende plaats kan hebben in het gehele programma.

Ik kan ten slotte mededelen dat de oud-voorzitter van het Nationaal Comité Bevrijdingsviering 1980, Staatsraad Van Lier, in principe 'ja' heeft gezegd op het verzoek voorzitter van het

nieuwe comité te worden. Morgen heb ik reeds een werkbespreking met hem om tot een goede en evenwichtige viering reeds deze 5de mei te komen.

De **Voorzitter**: Door degenen die zich als spreker hebben laten noteren voor de tweede rond van het volgende ontwerp van wet ben ik benaderd met het verzoek vanavond niet meer één spreker, wellicht een volgende spreker gedurende kortere tijd, aan het woord laten, ten einde een te verbrokkelende behandeling te voorkomen. Ik ben geneigd aan dit verzoek te voldoen tenzij er bij anderen in de Kamer een duidelijke weerstand hiertegen zou bestaan.

De heer **Van Thijn** (PvdA): Ik vind het gedane verzoek niet helemaal redelijk, omdat bij alle onderwerpen die dezer dagen aan de orde zijn verbrokkeling niet te vermijden is. Wij hebben een uiterste poging moeten doen het zoveelste brokje grondsweterzening morgen op de agenda geplaatst te krijgen. Hiervoor heeft de Voorzitter een verlorene uurtje op de agenda kunnen vinden. Hieruit blijkt dat op dit moment in dit huis iedere minuut telt. Ik zou het dan ook erg jammer vinden als die vijf kwartier, die er nu nog staan, grotendeels verloren zouden gaan.

De **Voorzitter**: Ik vind dat ik, na dit geluid uit de Kamer, de regel moet handhaven dat de Kamer, zoals gewoonlijk, tot 11.00 uur vanavond vergadert. Ik geef dan ook geen gevolg aan het verzoek.

□

De heer **Meijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Minister-President en de Staatssecretaris van CRM voor de gegeven antwoorden en de verstrekte informatie. Bij ons is ook boven twijfel verheven dat de Regering oprecht de 5e mei de plaats wil geven waarnaar vanuit de samenleving wordt gevraagd en de Kamer bij sectie heeft aangegeven. Daarover bestaat geen misverstand.

Toen ik een verbinding legde met het vorige besluit, deed ik dat niet om de betekenis van het besluit weg te nemen. Ik heb er alleen voor willen waarschuwen dat wij weer in een onzalige discussie komen over afwegingen rond de invoering van de viering van de vijfde mei, die als zodanig niet buiten iedere discussie mogen worden gesteld, maar die niet de doorslag mogen geven. Ik heb goed naar de Minister-President geluisterd. Diens toelichting heeft mij op dit punt enige verheldering gegeven. Ik kom hierop dadelijk nog terug. Ik ben van mening dat wij elkaar in dit opzicht naderen.

Ik kom nog even terug op mijn in eerste termijn gedane verzoek om een wijzigingsvoorstel in te dienen op de Algemene Termijnenwet. Waarom heb ik dat verzoek gedaan? Ik deed dat, omdat naar mijn opvatting iedere schijn moet worden weggenomen dat de instelling van de vijfde mei als nationale bevrijdingsdag van een andere orde is als de andere bij wet aangewezen nationale feestdagen, zoals 1 januari, koninginnedag en een vijftal christelijke feestdagen. De vijfde mei behoort dezelfde status en hetzelfde vertrekpunt te hebben. Ik heb in eerste termijn gezegd dat wij moeten voorkomen dat wij in ons land eersterangs en tweederangs nationale feestdagen krijgen. Ik moet helaas constateren dat in de toelichting op het regeringsbesluit, dus in de brief van 22 december 1980, de indruk is gewekt dat de invoering van de vijfde mei als nationale feestdag mede afhankelijk is van besluitvorming bij de sociale partners. Ik heb vanavond gehoord dat ook anderen in deze Kamer die indruk uit de brief kregen. De invoering van de vijfde mei als nationale feestdag wordt op een zodanige wijze afhankelijk gesteld van besluitvorming bij de sociale partners dat niet de garantie aanwezig is dat de nationale feestdag daadwerkelijk gaat functioneren als nationale bevrijdingsdag.

Ik heb nu begrepen dat ook de Regering van oordeel is dat de regel is dat de vijfde mei een nationale feestdag is en dat die dag als zodanig een vrije dag is. Er zijn natuurlijk enige sectoren in de samenleving waarop men deze regel niet geheel kan toepassen. Daarbij kan men denken aan continudiensten en aan werkzaamheden die ook op feestdagen moeten worden verricht. Voor die uitzonderingen moeten echter regels worden getroffen. Onder andere over deze zaak behoort het overleg in de Stichting van de Arbeid te gaan. De zojuist door mij genoemde regel is echter het uitgangspunt.

Ik heb van de Regering ook begrepen dat zij er toch een punt van beraad van wil maken in het sociaal-economisch overleg dat de Regering regelmatig voert, hoe zij de lasten van een eenmaal geëffectueerd besluit kan dragen. In het kader van de opstelling van Kamer en Regering zal ik hierover nog een zeer beperkte opmerking maken. Wanneer het uitgangspunt wordt gekozen dat door de Regering is genoemd en wanneer Regering en sociale partners tot een conclusie komen die in de richting van de wensen van

het kabinet gaat, dan zullen wij ons daarbij als zodanig uiteraard aansluiten, als dat de vrijwillige uitkomst van het overleg is. De uitgangspositie waarmee de Regering dat overleg ingaat, moet echter volstrekt duidelijk zijn. Ik heb dat uitgangspunt zojuist nog even geformuleerd. Het zou mij een groot genoegen zijn, indien de Regering dat nog eens wil bevestigen.

Ik waarschuw de Regering ervoor, te veel de weg op te gaan van pogingen om in allerlei sectoren het aantal collectieve snipperdagen te regelen. Dit jaar hebben wij daarvan bij de ambtenaren een aantal voorbeelden gezien, zoals op 2 januari. Daarvoor waren gegronde redenen. Er zijn echter grenzen aan pogingen van de Regering in allerlei sectoren het aantal collectieve snipperdagen te regelen. Die grenzen liggen bij de werknemers – ik denk aan grenzen aan het beslag dat men mag leggen op de ongedeelde vakantie waarop werknemers recht hebben – en bij het aantal dagen dat men collectief kan bestemmen.

Mevrouw Cornelissen zegt begrip te hebben voor het feit, dat dit jaar nog geen vrije dag op de vijfde mei kan worden gegeven. Uit het betoog van de Minister-President en het slot van zijn brief heb ik begrepen, dat die situatie er in de uitgangstelling van de Regering hoe dan ook is maar dat zij er met de sociale partners nog eens over wil praten.

Mevrouw Cornelissen (CDA): Ik heb niet gezegd, dat er dit jaar nog geen vrije dag uitkomt. Wij leggen ons er echter bij neer als blijkt dat het niet mogelijk is, bij voorbeeld doordat c.a.o.'s niet kunnen worden opengebroken. Het beroep op de bevolking vrijwillig de vijfde mei te vieren ondersteunen wij echter van harte, zoals ik duidelijk heb laten merken in mijn opmerkingen over de tien laatste regels van de brief van de Minister-President.

De heer Meijer (PvdA): Hetgeen mevrouw Cornelissen bepleit voor 1982 zou ook voor 1981, in de geest van de toelichting van de Minister-President, kunnen gelden. Ik ga er dan vanuit, dat de vijfde mei vrij is en dat de Regering met de sociale partners gaat praten over de wijze waarop dat zal gebeuren. De Regering poogt er daarbij met de sociale partners tot overeenstemming over te geraken, dat een van de vrije dagen – of toekomstige vrije dagen: de onderhandelingen over de arbeidsvoorwaarden zijn een doorlopend proces – daarvoor in aanmerking komt. Zij stelt het daarvan echter niet afhankelijk. In die positie is er

mijsnziens duidelijkheid en komt de Regering ook niet terug in de Kamer met de mededeling, dat men het in de Stichting van de Arbeid niet eens is geworden en dat in 1981 derhalve niet tot invoering van de vijfde mei als nationale feestdag, zoals zojuist omschreven, kan worden overgegaan. Zij kan hooguit constateren dat het jammer is dat het niet lukte en hopen dat het het volgende jaar in een totaal pakket opnieuw ter sprake komt. Het overleg dat mevrouw Cornelissen voor 1982 bepleit kan zij natuurlijk ook voor 1961 bepleiten.

Mevrouw Cornelissen (CDA): Zoals U weet zijn er c.a.o.'s afgesloten, waarin het aantal vrije dagen – zelfs de aangewezen vrije dagen waarmee U enige moeite hebt – voor dit jaar is aangegeven. In die c.a.o.'s is 5 mei nog niet opgenomen. De scholen hebben een vrije-dagenprogramma opgesteld tot en met 1 juli 1981. Ook hierin is 5 mei nog niet opgenomen. Ik kan mij voorstellen dat voor het jaar 1981 op praktische gronden nog niet kan worden gerealiseerd wat U en ik graag willen en hebben bedoeld in de motie. Dit is de achtergrond van mijn opmerking dat het mogelijk is, een en ander niet voor dit jaar te realiseren. Wel wensen wij dat de Regering haar invloed zal aanwenden dat dit voor 1981 wel gerealiseerd kan worden.

De heer Meijer (PvdA): Dan heb ik de Minister-President geheel anders begrepen. Hij zei dat ook in 1981 5 mei een vrije dag zou zijn. Dat is de regel. Hij wilde echter de ruimte om met de sociale partners te overleggen over de vraag of dit kan worden gerealiseerd in de vorm van een collectieve snipperdag of door beslag te leggen op een toekomstige vakantiedag waarover men mogelijk in bedrijfstakingen aan het onderhandelen is. Die positie is volstrekt helder: het is een beroep van de Regering op het bedrijfsleven dat hierin zijn eigen verantwoordelijkheid draagt. De Regering zal nooit op haar besluit terugkomen omdat het bedrijfsleven niet met haar besluit kon instemmen. Ik heb de Minister-President op dat punt heel goed begrepen.

Het overleg dat mevrouw Cornelissen voor 1982 bepleit, kan ook voor 1981 worden bepleit gezien deze stelling van de Regering. Naar mijn mening is het opnieuw van belang voor de Regering te weten hoe het parlement in deze opstelling staat, waar de posities elkaar ten principale naderen. Ik zal de gang van de Regering naar de sociale partners en de uitkomst daarvan met open ogen tegemoet zien. Het

Meijer

is dan wel erg belangrijk dat door het parlement de invulling en de betekenis van de vijfde mei duidelijk worden vastgesteld. Op dit punt wil ik een uitspraak van de Kamer vragen.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Meijer, Wolff, Bischoff van Heemskerck en Voogd wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging over de brief van de Minister-President dd. 22 december 1980 over de viering van de 5de mei als nationale bevrijdingsdag (16 005, nr. 6);

stelt met waardering vast, dat de Regering het onvoorwaardelijke besluit heeft genomen, de 5de mei uit te roepen tot een jaarlijkse nationale feestdag;

van mening, dat het karakter van de viering van de nationale bevrijdingsdag met zich brengt, dat een ieder daaraan kan deelnemen, zonder deriving van loon of vakantie;

verzoekt de Regering, de besluitvorming hierop af te stemmen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 8 (16 005).

Mevrouw **Kappeyne van de Coppello** (VVD): Ik dank u, mijnheer de Voorzitter, en ik dank de beide bewindslieden voor hun uitvoerige beantwoording. Ik heb zeven vragen gesteld en de meeste daarvan zijn beantwoord.

De Minister-President heeft exact genoemd op welke groepen de Regering aandrang denkt te gaan uitoefenen. Hij heeft gezegd dat de overheid ertoe zal overgaan om althans de rijksdiensten te sluiten. Dat is een duidelijk antwoord. Hij heeft niet expliciet geantwoord op mijn vragen of de onderwijsinstellingen dicht zouden gaan. Ik neem echter aan dat ik deze in één lijn mag zien met het sluiten van de rijksdiensten. Als dat niet het geval zou zijn, zou aan de opzet van de oorspronkelijke motie helemaal niet worden tegemoetgekomen.

Het valt nu nog niet te zeggen hoe het bedrijfsleven zal reageren op het verzoek van de Regering.

Mijn vijfde vraag is niet helemaal beantwoord, namelijk of de Regering zal

overgaan tot een apart regime van winkelsluiting dan wel aansluit bij het huidige systeem, dat het aan de organisaties overlaat om in vrijwilligheid tot een zekere regeling te komen. Ik neem aan dat dit laatste het geval zal zijn. Mocht dit niet zo zijn, dan hoor ik dat nog wel.

Ik heb in mijn zesde vraag verzocht een schatting van de financiële gevolgen voor de collectieve sector te geven.

De Minister noemde een bedrag van 50 mln. per jaar en een loonkostenstijging van 0,4 of 0,5%. In kranteberichten stonden bedragen van een miljard, die het bedrijfsleven zou moeten opbrengen.

Misschien kan de Regering hierover iets zeggen.

Mijn zevende vraag over de bedoelingen is duidelijk beantwoord. De Regering wil in principe komen tot een jaarlijkse viering van de bevrijdingsdag. Dat lijkt mij een duidelijk standpunt. De fractie van de VVD is hiermee tevreden. De rijksdiensten en vermoedelijk de scholen zullen gesloten zijn: dat houdt in, dat de motie-Meijer voor een groot deel zal worden uitgevoerd.

Blijft over de vraag, of die dag kan worden gevierd met behoud van loon of dat vrijwillig een snipperdag wordt opgenomen. Mijn fractie wil niet zover gaan, dat zij de Regering een richtlijn wil meegeven voor het overleg. Wij vermoeden, dat de positie ten opzichte van de ambtenaren anders zal zijn dan die ten opzichte van het bedrijfsleven. In het overleg met de Stichting overleg Ambtenarenzaken treedt de rijksoverheid als werkgever op. Het Rijk zal in ieder geval zijn diensten sluiten. Dit geeft al een zekere uitkomst van het overleg aan. Ten opzichte van het bedrijfsleven neemt onze fractie een afwachtende houding in, wat betreft het standpunt van de Regering. Ik vind dat wij daarop niet in het openbaar vooruit moeten lopen. Wij verwachten, dat de Regering een open overleg voert. Daarmee strookt niet, dat de Kamer de inhoud van de inbreng mede gaat bepalen.

Ik verzoek de Regering wel de uitkomst van het overleg zo spoedig mogelijk aan de Kamer mee te delen.

Wij geloven niet, dat nog een organisatie voor de viering van de vijfde mei-nieuwe stijl in dit jaar kan worden opgezet. De termijn daarvoor is waarschijnlijk te kort. Dat bevestigt mijn veronderstelling, dat de viering van de vijfde mei in 1981 een soort van experiment zal zijn. Vermoedelijk zal zij niet kunnen doorgaan voor een volwaardige viering, gelijk aan die in 1980. Ik heb

begrepen, dat de Regering de viering in 1980 niet als een jaarlijks te volgen voorbeeld wil stellen. Wij zullen moeten afwachten, hoe de organisatie zich in de praktijk ontwikkelt. Aan een uitspraak hebben wij op dit moment geen behoefte.

De heer **Meijer** (PvdA): Zou mevrouw Kappeyne het een goede start vinden, als bepaalde groepen – ik denk aan de ambtenaren – een extra vrije dag 'om niet' krijgen en andere groepen een extra vakantiedag moeten nemen?

Mevrouw **Kappeyne van de Coppello** (VVD): Mijn privé-mening zou ik aan de heer Meijer kunnen meedelen. Het ligt niet op mijn weg – als lid van de Tweede Kamer – die mening thans te openbaren. In dit debat geven wij aan de Regering een signaal.

Dat zou dan betekenen dat wij vanuit de Kamer dit overleg wensen te beïnvloeden. De geachte afgevaardigde heeft dat in zijn inbreng wel gedaan, dat is zijn goed recht. Ik heb gezegd, dat ik dat niet wenste te doen. Daarom zal ik hierop nu niet nader kunnen ingaan, hoe graag ik in het algemeen de vragen van de geachte afgevaardigde ook zou willen beantwoorden.

De heer **Wolff** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog enkele korte kanttekeningen maken. Ik dank de Minister-President en de Staatssecretaris voor hun antwoorden, die toch wel erg veel verduidelijkt hebben. De brief van de Minister-President bevatte wel enkele mysterieuze alinea's. Maar ja, hij staat dicht bij het mysterie dan ik, dat is een algemeen bekend feit. Hij was verhelderend en educatief. Ik heb dat met plezier ervaren. Evenals de anderen hier twijfel ik niet aan de intentie van deze Regering of van wie dan ook in deze Kamer om de vijfde mei als zodanig hoog te houden. Dat is wel het uitgangspunt in de gehele discussie. Wanneer wij beginnen met twijfels daarover, dan raken wij toch wel erg gemakkelijk uit elkaar in dit debat. De ervaring heeft ons allen veel geleerd, wij hebben samen wel de nodige zaken doorgemaakt.

De Minister-President, die in het algemeen erg precies is in zijn woordgebruik – het slijt misschien wat af, de laatste jaren – praat met vrijmoedigheid regelmatig over het gaan vieren van de nationale bevrijdingsdag. Het is de nationale bevrijdingsdag. Noch de heer Van Agt noch ik behoeven daar een hand voor uit te steken, die dag is er, dat is een feit. Het gaat om een nationale feestdag. In die zin kan ik mij vin-

den in de redenering van de heer Meijer, die de termijnenwet hier voor ons wat geëtaleerd heeft. Ik vind dit niet zo belangrijk. Het ontardt in een strijd tussen de idee en het potlood. Ik houd het maar bij de idee, laat de anderen maar scharrelen met het potlood. Daar heb ik wel vrede mee.

De Minister-President heeft duidelijk gemaakt dat in ieder geval gehandeld zal worden zoals tot dusver gehandeld is bij de lustrumvieringen. Dat is een belangrijke positiebepaling van de zijde van het kabinet. Wij zullen de Regering aan het gegeven woord houden. Dat zal niet hinderlijk zijn.

Het heeft mij wat bevreemd dat mevrouw Cornelissen iets tobberig naar de interruptiemicrofoon is gesnel. Ik heb dat bij de Regering zo niet beluisterd. Er is gezegd: wij gaan van start met die vijfde mei; wij hebben een geweldige lustrumviering gehad; ieder heeft zijn deel daarin geleverd; wij zijn elkander daarvoor dankbaar. Nu wij beginnen met het uitroepen van de vijfde mei tot nationale feestdag, moet dit gebeuren zonder pauzeteken. Wij moeten niet, zoals mevrouw Kappeyne van de Coppeloo doet, denken aan een soort geamputeerde vijfde mei. Daar gaat het niet om. We hebben een voorbeeld van de manier, waarop het moet. Wij zijn het erover eens dat wij niet ieder jaar het centraal zó moeten organiseren als het vorige jaar gebeurde. Dat vereist veel mankracht en het is een grote operatie. Ik kan mij heel goed vinden in de gedachte, dat een ander wordt geconcentreerd in de regio. Ik denk in dit verband ook aan Amsterdam. Het is voor de hoofdstad een zeer belangrijk evenement. De stad herdenkt en viert op intensieve wijze. Dit jaar wordt herdacht dat 40 jaar geleden de februaristaking plaatsvond. Dat historische feit legde de basis voor ons nationale verzet.

De Minister-President sprak over het verzetsherdenkingskruis en ik vind, dat dit een belangrijke opmerking is, al vraag ik mij af, of het desbetreffende Koninklijk besluit wel zorgvuldig is opgesteld. Ik zal hierop nu niet verder ingaan. Wij zoeken nog naar een dialoog over deze kwestie.

Als er een plaatsvervangend voorzitter is, die toch een affiniteit bij het onderwerp heeft, waagt men wat. Ik ben dan ook niet buiten de orde verklaard toen ik erop wees dat in vrij veel gemeenten gebouwen verdwijnen, waarmee ook de herdenkingsplaten en tegeltableaus waarop de namen staan van gefusilleerden.

Ik vroeg, of de Minister-President bereid was om in overleg met zijn ambtgenoot van Binnenlandse Zaken een circulaire op te stellen en te verzenden aan de gemeenten om deze intentie te maken op het feit dat dit aspect niet als een routinezaak kan worden behandeld.

Nogmaals wijs ik erop, dat wij onze bloemen moeten kunnen leggen waar wij ze willen leggen. De Minister-President is mét mij van mening, dat herdenking en viering verstrengeld zijn. Ik deel zijn opvatting inzake de zondag, maar ik wil hem toch vragen, hieraan aandacht te besteden. Het zijn geen kleine zaken, geen details en ook geen futilliteiten. Men mag het opvatten zoals men wil, maar ik weet dat niemand het als zódanig opvat.

Ik heb de motie-Meijer gaarne mede ondertekend, om precies te markeren hoe wij de invulling van die nationale feestdag zien. Wij voelen niet voor het inbouwen van het eigen-geld-idee, maar ik wil hiermede zeggen dat ik het antwoord van de kant van de Regering in het algemeen zeer positief vond.

Ik geloof dat wij niet te optimistisch moeten zijn inzake de kwestie van 5 mei; ik ben het zelf helemaal niet. In het jarenlange ijveren – de Minister heeft aan onze dialoog herinnerd bij de behandeling van verschillende begrotingen maar ook daarvoor, zoals bij voorbeeld in het kabinet-Drees werd hierover gesproken – hebben wij sterk laten voelen dat wij vóór de viering van de 5e mei als nationale feestdag waren. Wij zien wel in dat het inspanning zal vereisen en inzet zal vragen van alle levensbeschouwelijke kringen en groeperingen om de stimulans te geven opdat samen met de mensen uit het voormalig verzet, de voormalige vervolgden en ook met de jonge generatie ervoor wordt gezorgd dat het de dag wordt die wij er nu van willen maken; een dag, die ons in deze tijd voor ogen staat. Ik besef dat het niet gemakkelijk zal zijn, maar wij zijn gaarne bereid om daaraan mee te helpen.

Mevrouw **Cornelissen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Regering voor de uitvoerige beantwoording van de vragen die wij hebben gesteld. Het is goed om vast te stellen, dat wij het er allemaal over eens zijn, dat vijf mei een nationale feestdag moet worden of, zo zou de heer Wolff zeggen, moet zijn.

Er doen zich naar mijn gevoel twee problemen voor, namelijk de viering in 1981 en de vraag of 5 mei een verplicht

te snipperdag of een extra vrije dag moet worden. Dit zijn de twee punten van geschil die ons momenteel nog resten. Het is goed om daarover toch met elkaar van gedachten te wisselen, hoe kort wij dat ook kunnen doen op dit moment en hoe beperkt mijn kennis op dit moeilijke terrein ook is.

Ik heb nog een paar opmerkingen over de viering van de vijfde mei in 1981. Wanneer de heer Wolff zegt, dat ik daarover wat tobberig doe, moet ik zeggen dat het niet mijn gewoonte is om tobberig te zijn.

Ik verkrijg echter graag grote duidelijkheid over 1981 en over de volgende jaren. Ik zie in de praktische uitvoering voor 1981 enkele problemen, die ik naar voren wil brengen. Ik sluit mij aan bij mevrouw Kappeyne van de Coppeloo en niet bij de heer Wolff, die de viering in 1981 als een geamputeerde viering ziet. De viering van 1981 zal nog enigszins de sporen dragen van een nog niet gewend zijn aan een jaarlijkse nationale bevrijdingsdag op 5 mei. Wij moeten meer denken aan de voorbereiding van de viering in de komende jaren.

Ik ben de Minister-President er erkentelijk voor dat hij duidelijk heeft gemaakt, dat de rijksdiensten zullen sluiten. Een goede gewoonte is dat lagere overheden zich daarbij aansluiten, dus wij mogen aannemen dat dit ook nu zal gebeuren.

Een ander probleem vormt het onderwijs. Gelet op de mogelijkheden die de scholen met hun eigen programma hebben, zullen er hier en daar problemen zijn. Zoals de heer Wolff opmerkte, staat nog niet iedereen te juichen om de vijfde mei als nationale feestdag te realiseren, zeker nog niet in dit 'overgangsjaar'.

Dan is er het bedrijfsleven. In het advies dat de Stichting van de Arbeid heeft uitgebracht zie ik, dat het CNV nog weinig positief staat tegenover een jaarlijkse viering van de bevrijdingsdag. In de Telegraaf van 23 december 1980 staat, dat volgens de ondernemers een extra vrije dag op 5 mei een half miljard kost. Via de Minister-President hebben wij het advies van de Stichting van de Arbeid gekregen.

Er zal nog een dringende oproep van de Regering aan het bedrijfsleven noodzakelijk zijn. Willen wij de sociale partners hun plaats in onze samenleving geven en democratisch functioneren, dan zullen wij aan het overleg van de sociale partners mede moeten overlaten hoe de feestdag wordt gerealiseerd, met alle gevolgen van dien. Zeker in het eerste jaar zal de uitkomst

Cornelissen

nog gedifferentieerd zijn, misschien per bedrijfstak, misschien per bedrijf en misschien ook per instelling.

Ik wil die ruimte in ieder geval blijven behouden hoe graag ik ook dit voorstel al in 1981 zou willen realiseren. Uiteraard zal ik de motie-Meijer voorleggen aan mijn fractie; het verblijdt mij dat in deze motie geen datum wordt genoemd. Gedachtig mijn interventie in eerste termijn, put ik daar enige hoop uit.

De heer **Meijer** (PvdA): In de brief van de Regering wordt gezegd, dat de jaarlijkse viering van de 5de mei als een vrije dag niet afhankelijk wordt gesteld van de resultaten van het beroep op het bedrijfsleven. Ik ga ervan uit dat dat al dit jaar ingaat.

Mevrouw **Cornelissen** (CDA): Maar dat is een intentie, terwijl het door anderen moet worden gerealiseerd.

De heer **Meijer** (PvdA): Nee, het is geen intentie. De Minister-President heeft gezegd, dat het een vaststaand feit is. Het gaat om een besluit van de Regering op grond waarvan het beroep op het bedrijfsleven wordt gedaan. In die zin mag u onze motie zien als een ondersteuning daarvan. Ik wil overigens best achter dat beroep van de Regering gaan staan, maar bent u ook bereid in deze gedachtengang die inzet voor 1981 te plegen?

Mevrouw **Cornelissen** (CDA): Ik wil deze vraag met een wedervraag beantwoorden. In de motie-Meijer staat dat het een extra vrije dag zou moeten worden naast de vrije dagen die in de diverse sectoren al worden gegeven.

De heer **Meijer** (PvdA): Daarover doet de motie geen uitspraak. In mijn tweede termijn heb ik gezegd: Nu ik de Regering goed heb begrepen, doe ik geen uitspraak over de wijze waarop de onderhandelingen verder moeten worden gevoerd. Wij wachten de resultaten van het beroep op de sociale partners af, maar we vinden dat er geen misverstand over mag zijn dat de bedoeling van de 5de mei is, zoals in mijn motie wordt aangegeven.

Mevrouw **Cornelissen** (CDA): In de motie staat: 'van mening, dat het karakter van de viering van de nationale bevrijdingsdag met zich meebrengt, dat een ieder daaraan kan deelnemen, zonder derving van loon of vakantie'.

Dat leg ik uit als een extra vakantiedag. Hoe moet je anders de formulering 'zonder derving van loon of vakantie' begrijpen? Dat maakt het voor mij uiteraard erg moeilijk daarover nu al mijn mening te geven. De intentie,

waarmee wij de eerste motie van de heer Meijer naar aanleiding van dit onderwerp ondertekend hebben, wordt gehandhaafd met twee verschilpunten, zoals ik aan het begin van mijn tweede interventie heb gezegd, namelijk de viering in 1981 en de extra vrije dag. Ik zie niet in dat de heer Meijer met deze zinsnede geen extra vrije dag bedoelt. Als hij mij dat duidelijk kan maken, verandert mijn houding en zal in ieder geval mijn advies aan de fractie anders zijn dan nu.

De heer **Meijer** (PvdA): Ik heb in mijn toelichting aangesloten op opmerkingen die door mevrouw Cornelissen in eerste termijn zijn gemaakt en op opmerkingen van de Minister-President. Indien men in het overleg met het bedrijfsleven tot een akkoord komt, dat een van de vakantiedagen of een van de extra vakantiedagen, waarover het overleg nog aan de gang is, hiervoor een bestemming krijgt, zullen wij ons daar als zodanig niet tegen verzetten. Wij wensen echter de afhankelijkheid daarvan niet in die volgorde, namelijk eerst de overeenstemming en dan het besluit dat de nationale feestdag een vrije dag voor iedereen zal zijn. Wij wensen de besluitvorming precies in omgekeerde zin. Vanuit de stellingname dat 5 mei een nationale feestdag is, zodat zonder bezwaar daaraan kan worden deelgenomen, dienen de onderhandelingen te worden gevoerd. Deze stellingname van het parlement is duidelijk.

Mevrouw **Cornelissen** (CDA): Ik heb wel begrepen dat de heer Meijer een duidelijke richtlijn wil, terwijl wij – gezien ons gedemocratiseerd stelsel, waarvan toch ook de heer Meijer voorstander is – dit overleg graag in eerste instantie willen overlaten aan de sociale partners. Onze intentie is destijds duidelijk uitgesproken bij het aanvaarden van de motie.

□

Mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66): Mijnheer de Voorzitter. Ik wil de Minister-President en de Staatssecretaris bedanken voor alle informatie, die zij de Kamer hebben gegeven. Ik dank vooral de Minister-President voor alle cijfers, die hij ons heeft doen toekomen. Wij geloven dat de Regering evenals alle partijen veel belang hecht aan de nationale feestdag de vijfde mei. Ik ben het erg met collega Wolff eens als hij zegt dat dit soort dingen boven de partijen moet staan en dat wij ons niet in een partijpolitieke ruzie over wel of niet een snipperdag moeten begeven.

Mevrouw **Cornelissen** (CDA): Ik vind het geen politieke ruzie.

Mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66): Ik zeg dit in het algemeen. Wie de schoen past trekke hem aan. Ik ga u proberen uit te leggen, waarom ik dit vanuit een andere hoek zie. Als wij ons willen blijven herinneren aan de democratie en alles wat een aantal mensen daarvoor heeft gedaan, zal de uitvoering die de Regering nu voor ogen staat naar ik vrees uiteindelijk niet tot resultaat hebben, dat iedereen aan de herdenking van de democratie kan meedoen. Stel dat de ambtenaren vrij krijgen of een snipperdag nemen. Ik dank de Minister-President zeer voor de toezegging dat jaarlijks zal worden gedaan alsof het gaat om een lustrum. Daarbij gaat het dan om ruim een derde van de beroepsbevolking. Daarbij komt dan nog een aantal groepen. Een aantal groepen zal hier echter buiten vallen. Ik ben dan zo bang dat het 'zij wel en ik niet-effect', waarin wij in dit land zo goed zijn, de gehele herdenking van de vijfde mei zal overschaduwden. Daarom stelde ik in het begin, dat wij daarvan geen punt moeten maken. Daarom heb ik ook de motie-Meijer mede ondertekend. Dat had ik ook niet van mijn fractie mogen doen, als het zou gaan om een vrije dag, die altijd boven al het andere zou komen. Ik heb dit wat omgedraaid door te stellen dat wij als parlement en de Regering moeten zeggen: Het wordt een vrije dag, omdat wij dat belangrijk vinden voor de herdenking van de democratie en andere dingen. Ik denk echter dat de Regering daarna ook een beroep op de sociale partners kan doen om dit als een voorschotje of anderszins te zien. Het zou niet het eerste beroep zijn, dat de Regering op de sociale partners deed. Ik ben ook niet zo snel gevallen voor de argumentatie, dat wij als Kamer geen richtlijnen voor het overleg met die sociale partners mogen meegeven. Wij doen niet anders. Ik wijs op de algemene beschouwingen en de gedetailleerde moties, die daarbij over de gewenste matiging van de lonen, etc. worden ingediend. Daarmee hebben wij de Regering toch ook op pad gestuurd. Mijn fractie heeft er daarom voor gekozen om, de uitvoering overlatend aan de sociale partners en de Regering, een duidelijk vertrekpunt aan te geven voor de wijze, waarop het volgens ons zou moeten.

□

Mevrouw **Cornelissen** (CDA): Ik wil niet reageren op de opmerkingen van mevrouw Bischoff. Die waren zeer duidelijk en verhelderend.

Cornelissen

Door het debat dat ik met de heer Meijer had heb ik evenwel vergeten, een opmerking te maken aan het adres van Staatssecretaris Wallis de Vries. Ik wil hem namelijk dankzeggen voor de snelle wijze, waarop hij nu al begonnen is met het geven van uitvoering aan hetgeen naar onze mening nog zou moeten beginnen. De Staatssecretaris heeft meegedeeld, dat dat morgen al gebeurt. Sneller kan een kamerlid niet worden bediend. Hartelijk dank.

De Voorzitter: Voordat ik het woord geef aan de Minister-President, wil ik nog een opmerking maken over het verloop van de vergadering. De woordvoerders hebben in deze avondvergadering tot dit moment het tijdstip van half elf weten te bereiken. De Regering gaat nu nog antwoorden. Indien ik ertoe zou overgaan alsnog het volgende onderwerp aan de orde te stellen, zou ik gehouden zijn de daarvoor eerst ingeschrevene het woord te verlenen, zijnde in dit geval de heer Tripels. De heer Tripels heeft een spreektijd van 40 minuten opgegeven. Ik weet dat de vergadering om 23.00 uur gesloten wordt, tenzij er heel bijzondere omstandigheden zijn. Ik zou dientengevolge de eerste spreker bij dit onderwerp moeten onderbreken en hij zou morgen zijn betoog moeten voortzetten. In afwijking van een gedachtenwisseling die wij vanavond gehad hebben, beslis ik, dat na het antwoord van de Regering deze vergadering gesloten wordt.

□

Minister Van Agt: Ik zal mij met de Minister van Justitie verstaan over de eventuele noodzaak of wenselijkheid, van een aanvulling van de algemene termijnenwet. Dit in antwoord op de vraag van de heer Meijer. Er is in eerste termijn al enige gedachtenwisseling geweest of die aanvulling noodzakelijk of wenselijk zou zijn. Mevrouw Kappeyne van de Coppello heeft daaromtrent twijfel geuit. Wij zullen dit in het vervolg op dit debat verder bezien.

Mevrouw Kappeyne heeft gevraagd of er een apart regime komt voor de winkelsluiting dan wel of de Regering de regeling van de gevolgen van haar besluit wil overlaten aan de betrokken organisaties. Mevrouw Kappeyne veronderstelde, dat het antwoord in laatstgenoemde zin zou moeten luiden en zo is het ook. Er is eveneens gevraagd, of ik de uitkomsten van het overleg met de Stichting van de Ar-

beid en het Georganiseerd Overleg zo spoedig mogelijk wil mededelen aan de Kamer. Ik ben daartoe graag bereid.

Ik heb helaas in eerste termijn geen antwoord gegeven op een vraag van de heer Wolff. Ik zal mij met de Minister van Binnenlandse Zaken verstaan over hetgeen hij gezegd heeft omtrent het hier en daar achteloos omgaan met gedenktekenen. Ik zal met mijn collega bezien op welke wijze wij hierin een verandering ten goede kunnen brengen. Blijkbaar is dit helaas hier en daar wel nodig.

Mevrouw Cornelissen heeft het cijfer van een half miljard genoemd dat voor het bedrijfsleven op het spel zou kunnen staan. Als men uitgaat van 0,5% loonkostenstijging, dan is dit cijfer juist. Het is dus niet gering wat hiermee voor het bedrijfsleven gemeed is.

Ik kom nog een keer terug op het hoofdpunt en in samenhang daarmee geef ik een reactie op de in tweede termijn ingediende motie. Ik meen oprecht dat mijn brief over de kwestie waarom het wezenlijk gaat, volkomen duidelijk was. Het onderwerp is het voluit waard, daaraan een kamerdebat te wijden. Dat kamerdebat was echter niet nodig om te vernemen wat de Regering voor ogen stond, wat de inhoud was van het door haar genomen besluit. Dat was heel duidelijk. Het staat tot tweemaal toe in mijn brief. Er staat, dat het besluit om 5 mei uit te roepen tot jaarlijkse nationale feestdag onvoorwaardelijk is en niet aan een termijn gebonden.

Enkele regels verder staat in de laatste zin dat de Regering de jaarlijkse viering van de bevrijding op 5 mei als vrije dag niet afhankelijk stelt van het antwoord dat zij van de Stichting van de Arbeid en het Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken zal krijgen op het verzoek of voorstel waarover wij gesproken hebben. Dat is volkomen duidelijk en dat was het al voor dit debat. Ik hecht eraan om dit op te merken.

Ik kom nu op de motie. Wij hebben over dit onderwerp heel vriendelijk met elkaar van gedachten gewisseld zonder polemische toon. Dat is ook goed, want het gaat om een onderwerp dat alle sprekers in deze Kamer – daarvan houd ik mij overtuigd – en de Regering buiten partijpolitiek getwist willen houden. Het is dus goed dat wij dit debat in deze toonzetting hebben gevoerd. Ik stel dit graag voorop.

De voorliggende motie wil ofwel volkomen herhalen wat de Regering al heeft besloten en hier nogmaals heeft verklaard – dan is zij dus naar de pri-

maire regelen van de logica overbodig – of zij wijkt daarvan af en dan zijn wij dus tegen. Als men de toelichting van de heer Meijer beluistert, dan dringt zich toch de indruk op, dat de motie een ondersteuning, zonder voorbehoud, zonder clausulering, van het regeringsbesluit is.

Ik zeg dan 'hartelijk dank' Natuurlijk ben ik dankbaar voor de waardering waarmee de tweede alinea opent, maar ik heb mijn problemen met de derde alinea. In deze motie wordt de Kamer gevraagd, de mening uit te spreken, dat het karakter van de viering van de nationale bevrijdingsdag met zich brengt, dat een ieder daaraan kan deelnemen zonder derving van loon of vakantie. Voor zover dat iets wil toevoegen of afdoen aan hetgeen de Regering heeft gezegd, kan het bijna niet anders worden verstaan dan als een vrije dag erbij sans phrase.

Ik heb met appreciatie van de heer Meijer gehoord dat hij geen bezwaar zou hebben – ik zou veeleer zeggen dat hij de handen op elkaar zou moeten brengen – wanneer wij uit het gesprek met het bedrijfsleven terugkomen met een goed resultaat, in die zin dat gebleken is van veel offervaardigheid en burgerzin.

Als nu deze Kamer een motie aanneemt, waarin staat dat de Kamer van mening is dat een ieder aan die nationale bevrijdingsdag moet kunnen deelnemen zonder derving van loon of vakantie – de Regering vindt ook dat iedereen daaraan moet kunnen deelnemen en de Regering heeft geen loon of vakantie opgevraagd, – terwijl wij nog naar de sociale partners toe moeten, dan wordt daarmee toch de suggestie uitgedragen dat men in ieder geval niet al te toeschietelijk zou behoeven te zijn wanneer de Regering met de pet in de hand bij de sociale partners aankomt.

Verderop in de motie staat 'verzoekt de Regering de besluitvorming hierop af te stemmen'. Als nu in de motie stond dat de voorsteller de Regering van harte sterkte en succes toewenst in haar gesprek met de sociale partners, zou ik zeggen dat het een goede motie is. Die had ik zelf kunnen schrijven. Nu lijkt het mij toch echt beter, dat de Kamer deze motie niet aanvaardt.

De heer Meijer (PvdA): Het gevolg is echter wel, dat de Regering dan weer onduidelijkheid over haar eigen opstelling oproept. Niet de Kamer heeft een relatie gelegd tussen de 5e mei en een beroep op de sociale partners, maar de brief van de Regering. Hoe duidelijk de Minister-President vanavond ook in zijn uitleg is geweest,

Van Agt

voor die tijd bestonden er allerlei vragen over, en niet alleen bij mij. Nu die duidelijkheid echter is gegeven, vind ik, dat wat de Regering ook in het overleg met de sociale partners wil doen, het voor de Kamer alleszins op zijn plaats is een uitspraak te doen over het karakter van de 5e mei. Ik verzoek u dan ook met nadruk de motie daarop na te lezen. Het karakter van de 5e mei behoort naar onze mening zo te zijn als is weergegeven in het dictum van de motie. Ik ben in mijn toelichting in tweede termijn duidelijk geweest over de wijze waarop de Regering overleg wil voeren met het bedrijfsleven. Ik wil voorkomen dat de Minister-President door de opstelling, die hij tegenover onze motie kiest, opnieuw de zaken toch als een voorwaarde ten opzichte van elkaar gaat presenteren.

Minister Van Agt: Dat kan toch niet? Ik heb twee keer in de brief gezet dat het onvoorwaardelijk is. Ik heb het zoëven nog geciteerd. Ik verschijn hier in de Kamer en ik vertel in allerlei toonaarden dat er geen voorwaarde is. Dan kan toch nooit uit een gemotiveerd bezwaar tegen bepaalde formuleringen in de motie worden afgeleid, dat ik aan het terugkrabbelen ben en dat ik de zaak weer wel voorwaardelijk maak? Dat kan toch waarachtig nooit worden geconcludeerd uit mijn optreden, in geschriften en in woorden, vóór en tijdens dit debat?

Mevrouw Cornelissen (CDA): Doet de heer Meijer niet zelf, wat hij de Minister-President toedicht? Ik zeg het heel vriendelijk. De heer Meijer zegt dat de brief van de Minister-President onduidelijk was. We hebben daarover vanavond een verklaring gehoord. Ik heb de motie gelezen en daarop heeft de heer Meijer een zeer lange toelichting moeten geven. Tot slot zegt hij: Maar waar de Minister-President mee thuiskomt, daar zullen we blij mee zijn. Wat is dan de zin van die motie?

De heer Meijer (PvdA): Dat is toch een poging tot samenvatting van wat ik gezegd heb, die ik niet kan waarderen. De betekenis van de motie is dat ook van de kant van de Kamer wordt vastgelegd, dat er geen voorwaarden zijn voor het instellen van de vijfde mei als nationale feestdag en dat dat het uitgangspunt is voor eventueel te voeren overleg met de sociale partners. Ik wens ook aan die zuiverheid in onze opstelling vast te houden. Ik vind het, ook gelet op hetgeen de Minister-President in tweede instantie heeft ge-

zegt, alleszins op zijn plaats dat de Kamer nog eens heel goed nadenkt over de betekenis van die motie.

De beraadslaging wordt gesloten.

De Voorzitter: Ik stel voor, volgende week over de ingediende motie te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

De Voorzitter: Ik stel voor, het verslag van de vorige vergadering goed te keuren.

Daartoe wordt besloten.

Sluiting 22.45 uur.

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1°. twee Koninklijke boodschappen, ten geleide van de volgende wetsontwerpen:

Goedkeuring van twee Koninklijke besluiten van 16 december 1980 (Stb. 710 en 711) ingevolge artikel 33 van de Wet selectieve investeringsregeling (16 599);

Wijziging van de begroting van het Staatsmuntbedrijf voor het jaar 1979 (verzamelontwerp) (16 605).

Deze Koninklijke boodschappen, met de erbij behorende stukken, zijn al gedrukt en rondgedeeld;

2°. de volgende brieven:

een, van de Minister voor Wetenschapsbeleid, met het jaarverslag TNO 1979;

een, van de Minister van Financiën, inzake toepassing van artikel 20, tweede lid, van de Comptabiliteitswet 1976 op de begroting 1981;

een, van de Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, met het eindrapport van de Commissie Alternatieve Geneeswijzen.

De Voorzitter stelt voor, deze brieven niet te doen drukken en ze voor kennisgeving aan te nemen; voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies; de bijgevoegde stukken liggen op de griffie ter inzage;

3°. de volgende brieven:

twee, van de Minister van Buitenlandse Zaken, te weten; een, met de tekst van een aanvullend protocol bij de Europese Overeenkomst inzake de bescherming van dieren tijdens internationaal vervoer (16 601);

een, met de tekst van een gemeenschappelijke verklaring van intentie voor het voeren van een Europese onderzoekactie inzake de minerale voeding van belangrijke akkerbouwgewassen (16 607);

een, van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, met de beleidsnota Sectorprogramma Voedselproductie- en Voedingsprogramma's (16 587);

een, van de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, inzake Nederlanders bij internationale organisaties (16 211, nr. 19);

Minister-President Van Agt in gesprek met CDA-kamerlid Van Iersel

een, van de Minister van Binnenlandse Zaken, inzake het arbeidsvoorwaardenbeleid 1981 voor het overheidspersoneel (16 401, nr. 34);

twee, van de Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen, te weten:

een, inzake projecten participierend leren in het mbo (16 400-VIII, nr. 31);

een, met de nota «Examens in het voortgezet onderwijs» (16 590);

een, van de Minister van Financiën, inzake de verhouding IMF-particuliere banken debiteurenlanden (16 267, nr. 4);

een, van de Staatssecretaris van Financiën, over de wijziging van de Wet op de kansspelen (14 324, nr. 9);

een, van de Ministers van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en voor Wetenschapsbeleid, met de nota «Onderzoekbeleid in de ruimtelijke ordening» (16 602);

twee, van de Minister van Economische Zaken, te weten:

een, inzake het overleg tussen de Regering en het provinciaal bestuur van Limburg over de Perspectievennota (13 969, nr. 73);

een, inzake de elektriciteitsstarieven (16 603);

een, van de minister van Sociale Zaken, over de werving van Joegoslaven ten behoeve van ADM (16 598).

Deze brieven zijn al gedrukt en rondgedeed;

4°. de volgende adressen:

een, van mevr. M. Töre-Isik te Rijsen, met betrekking tot een verblijfsvergunning;

een, van G. C. M. van Oort te Uden, houdende verzoek om wijziging van de huurprijs voor een tweetal panden;

een, van W. A. Brak te Zegveld, met betrekking tot toepassing van de hardheidsclausule;

een, van B. Vönhoff te Alkmaar, met betrekking tot toepassing van de hardheidsclausule ten behoeve van de minderjarige wees E. S. Wittebrood;

een, van Dr. Douwes te Amstelveen, houdende verzoek tot het instellen van een onderzoek naar de gedragingen van ambtenaren van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, belast met opsporing van vermiste personen;

een, van H. W. J. F. Geers te Miste, met betrekking tot de belastingwetgeving;

een, van H. R. Orie te Leeuwarden, met betrekking tot een voorlopig verblijf en een visum voor zijn vrouw en 7 minderjarige kinderen.

Deze adressen zijn gesteld in handen van de Commissie voor de Verzoekschriften;

5°. de volgende brieven e.a.:

een aantal, over de Leegstandswet; een aantal, over rechtsbijstand aan on- en minvermogensden;

een, van het gemeentebestuur van Terheijden, over de oprichting van een tweede regionale omroep in Noord-Brabant;

een, van de gezamenlijke vakbonden aan de Universiteit van Amsterdam, over de bezuinigingsmaatregelen ten aanzien van het Hoger Onderwijs;

een, van de secretaris van de Verzekeringskamer, met het jaarverslag 1980;

een, van de centrale directie van de Volkshuisvesting van het departement van VRO, met een samenvatting Huurprijzenwet woonruimte;

een, van het gemeentebestuur van Gendt, inzake radioactief afval van de kerncentrale Dodewaard;

een, van het gemeentebestuur van Enschede, over de verhoging van de aardgasprijzen;

een aantal, over de RSV-order Taiwan;

een, van de secretaris van de Raad van de Centrale Ondernemingsorganisaties RCO, over het wetsontwerp Openbaarheid van inkomens uit arbeid;

een, van het bestuur van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Breda, over de moeilijkheden bij IJzergieterij Asselbergs Holland;

een aantal, over het voornemen tot intrekking van de IPR-regeling voor een aantal Brabantse gemeenten;

een, van het gemeentebestuur van Schagen, met het jaaroverzicht 1980; een aantal, namens het Landelijk Steun Comité Turkse Christenen, over het toelatingsbeleid;

een, van de secretaris van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor de Veenkoloniën en Oostelijk Groningen, ter toezending van de nieuwjaarsrede van haar voorzitter;

een, van de voorzitter van het Nederlands Comité voor de Rechten van de Mens, over een uitspraak van het Medisch Tuchtcollege;

een, van de secretaris van de BOC-West-Brabant, over de werkgelegenheidssituatie in West-Brabant;

een, van het gemeentebestuur van Hulst, over de werkgelegenheid in de textielsector;

een, van het gemeentebestuur van Gramsbergen, over handhaving van de stimuleringsmaatregelen voor de regio Noord-Oost-Overijssel;

een aantal, over het beleid ten aanzien van een groep in Nederland verblijvende zigeuners;

een aantal, voor behoud van het Lauwersmeer als natuurterrein;

een, van het gemeentebestuur van Heerenveen, inzake het bibliotheekwerk;

een, van mej. A. Pleging te Haarlem, in verband met haar psychiatrische behandeling;

een, van de voorzitter van de Bond van Kermisbedrijfhouders, over de voorgenomen wijziging van de Wet op de kansspelen;

een, van het gemeentebestuur van Hilvarenbeek, over het doostromingsbeleid;

een, van de voorzitter van het Hoofdbestuur van de Bond van personeel ressorterende onder het Ministerie van Financiën, over het arbeidsvoorwaardenbeleid voor het overheidspersoneel;

een, van de directeur van de Topografische Dienst, met het jaarverslag 1979;

een, van het gemeentebestuur van Arnhem, over het gebruik van een bewakingscamera;

een, van R. W. Broers te Bunschooten, over scheiding van Handel en Politiek;

een, van G. van Tuijl te Haarlem, over economisch herstel en opkomst en bestrijding van het fascisme;

een, van J. W. T. Bosch te Den Haag, over de vervuiling in Nederland;

Deze brieven e.a. liggen op de griffie ter inzage; voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies;

6°. de volgende academische proefschriften:

van A. P. J. van der Eyden: «Overheidskunde en overheidswetenschap»;

van R. van Engelsdorp Gastelaars: «Niet elke stadsbewoner is een stedeling».

Deze proefschriften zijn opgenomen in de bibliotheek der Kamer.

Noot 1 (zie blz. 2778)

BIJVOEGSEL

Schriftelijke antwoorden van de Minister en de Staatssecretarissen van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk op vragen, gesteld bij de openbare behandeling in tweede termijn van hoofdstuk XVI van de rijksbegroting voor 1981.

Vragen van Mevrouw **Korte-van Hemel** (CDA) en de heer **Meijer** (PvdA) over het arbeidsplaatsenplan.

De heer Meijer heeft gevraagd of het accent dat in het arbeidsplaatsenplan lag op met name de regionale werkloosheidsbestrijding, de totale prioriteitsstelling niet heeft doorkruist. Inderdaad is de regionale werkgelegenheidssituatie een belangrijk criterium geweest bij de toedeling van arbeidsplaatsen uit dit plan. Vandaar een zekere voorkeursbehandeling voor het Noorden en voor Zuid-Limburg.

Maar binnen dit algemene uitgangspunt voor de regionale verdeling, zo heb ik ook al in mijn eerste termijn aangegeven, is hoofdzakelijk gekeken naar de geconstateerde behoeften aan voorzieningen.

Waar dit spanning opleverde hebben we zelfs deze lokale prioriteitsstelling soms, indien noodzakelijk, nog enigszins zwaarder laten wegen dan de regionale werkgelegenheidssituatie. Bij de bejaardenoorden zijn voorts het afgelopen jaar, naast de 1600 plaatsen binnen het trendvolgersplan, nog 2400 plaatsen uitgezet. Bij de verdeling van die plaatsen heeft de gesignaleerde behoefte vanzelfsprekend een hoofdrol gespeeld. Binnen het door de heer Meijer en Mevrouw Korte terecht gesignaleerde spanningsveld ben ik bij het uitzetten van de arbeidsplaatsen uiterst omzichtig tewerk gegaan.

De heer Meijer is voorts van mening dat te weinig overleg heeft plaatsgevonden over de uitvoering van het trendvolgersplan. Van tijdgebrek kan zijns inziens geen sprake zijn, omdat het trendvolgersbeleid al van 1979 dateert. Er zou dus alle gelegenheid zijn geweest tot overleg. Wellicht zal hij — bij herlezing van het stenogram — onmiddellijk zijn vergissing gemerkt hebben, want ik moet de heer Meijer erop wijzen dat de interdepartementale ambtelijke voorbereiding van het ge-

hele arbeidsplaatsenplan, dus inclusief het trendvolgersplan, pas juni 1980 kon worden afgerond.

De financiële zekerstelling kwam rond bij de vaststelling van de miljoenennota, zoals bekend, begin september! Vanaf juni is de voorbereiding en vanaf begin september de uitvoering van dat plan op het departement van CRM met grote voortvarendheid ter hand genomen, met als resultaat dat alle plaatsen nog vóór 1 januari van dit jaar konden worden ingevuld. Daarbij is het mogelijk gebleken al het noodzakelijke overleg te voeren met de direct betrokkenen: afhankelijk van de werkvorm dus met provincies, gemeenten, organisaties en/of instellingen, en bovendien met inschakeling van de Gewestelijke Arbeidsbureaus.

De heer Meijer is voorts van mening dat 80% van alle arbeidsplaatsen op de één of andere wijze medefinanciering van de gemeente gewenst maakte. Ik moet dat ten stelligste ontkennen. In 150 van de 3800 gevallen was sprake van een substantiële bijdrage: 50% van het algemeen maatschappelijk werk. In nog eens 200 gevallen ging het om een geringe bijdrage: 20% van het gecoördineerd bejaardenwerk. Daarnaast worden dan nog de bejaardenoorden aangeslagen voor een beperkte bijdrage van 10%. Hierbij gaat het om een totaal van 1600 plaatsen. De overige plaatsen, vrijwel de helft van het totaal, vereiste geen enkele medefinanciering van de kant van de gemeenten.

De heer Meijer heeft gevraagd in hoeverre de 300 extra plaatsen voor Limburg tijdelijk zijn, nu hiervoor RWW- en WWV-gelden worden benut. Ik kan hem verzekeren dat het hier gaat om volledig structurele plaatsen, die ook als zodanig worden gefinancierd. Daarbij wordt echter rekening gehouden met de macro-inverdieneffecten die optreden door een verminderd beroep op beide genoemde fondsen,

omdat de plaatsen alleen toegankelijk zijn voor langdurig werklozen die anders een RWW- of WWV-uitkering zouden hebben ontvangen, dan wel een wachtgeld. Juist daarom is de ervaring van CRM met de inschakeling van de Gewestelijke Arbeidsbureaus zo belangrijk gebleken. De invulling van de arbeidsplaatsen betekent dat de daarop betrekking hebbende begrotingsposten met het vereiste bedrag worden verhoogd.

Vraag van de heer **Jansen** (PPR) over de gevolgen van ombuigingen voor lagere overheden.

Ik houd staande dat de verruiming van de middelen van de fondsen met 1½% relatief groter is dan de verruiming met 1% van de rijksbegroting. Overigens is er geen totaaloverzicht over de mate waarin de lagere overheden getroffen zijn door de ombuigingen, omdat de inkomsten van de lagere overheden voor een belangrijk deel ook bestaan uit doeluitkeringen van diverse departementen. Overeenkomstig de afspraken die gemaakt zijn bij de vaststelling van de decentralisatienota van Binnenlandse Zaken zal ik er nog eens extra scherp op toezien dat voorgenomen wijzigingen in doeluitkeringen van mijn departement aan gemeenten en provincies eerst worden gemeld aan de Minister van Binnenlandse Zaken, alvorens deze maatregelen worden geëffectueerd.

Vraag van de heer **Worrell** (PvdA) met betrekking tot de opera forum.

De geachte afgevaardigde Worrell heeft mij nog eens onder de aandacht gebracht dat ik mij niet ontslagen mag achten van mijn verantwoordelijkheid voor Opera Forum.

Ik geloof dat nou juist onder dit kabinet de verantwoordelijkheid ook daadwerkelijk gestalte heeft gekregen. Ik

hoop dat de woorden van de geachte afgevaardigde zullen doorklinken bij die regionale en lokale overheden, die een andere opvatting over hun verantwoordelijkheid hebben getoond, die tot de financiële problematiek van Forum aanleiding heeft gegeven.

Ik stel het op prijs dat de geachte afgevaardigde het initiatief zal nemen met mij tijdens een mondeling overleg over deze materie van gedachten te wisselen. De gedachte om tijdens een mondeling overleg te spreken over de Amateuristische Kunstbeoefening en de Kunstzinnige Vorming spreekt mij tevens aan.

Vragen van de heer **H. A. de Boer** (CDA) over de sociaal-economische positie van de kunstenaar en over het zogenaamde 'kwartjesplan'.

Ik deel de mening van de heer de Boer dat het onderzoek naar de sociaal-economische positie van de kunstenaar erg belangrijk is en zo spoedig mogelijk beschikbaar moet komen.

Ten aanzien van het kwartjesplan wacht ik de standpuntbepaling van de Bioscoopbond af, met name wat precies de Bioscoopbond wil gaan doen met de netto-opbrengsten van een kwartjesplan en langs welke wegen. Kan mijn oordeel positief zijn dan ben ik gaarne bereid –indien nodig – bij Economische Zaken een verzoek om verhoging van de prijs van het bioscoopkaartje te ondersteunen.

Vraag van de heer **Beinema** (CDA) over de monumentenwacht.

Het IPO heeft zich, anders dan de geachte afgevaardigde de heer Beinema veronderstelt, inzake de Monumentenwacht niet tot mij gewend. Wel hebben de provinciale besturen van Zeeland, Zuid-Holland en Groningen gevraagd mijn standpunt met betrekking tot de gesubsidieerde actieradius van de Monumentenwacht te herzien. Die vraag is beargumenteerd beantwoord, met handhaving overigens van mijn standpunt.

Voor een initiatief mijnerzijds tot voorafgaand overleg met het IPO bestond geen enkele reden, omdat aan de grondslag van de subsidiëring niet is getornd. Voor het overige verwijs ik naar het antwoord, dat ik de heer Beinema in eerste instantie gegeven heb.

Vraag van de heer **Mertens** (D'66) over een sportnota.

De geachte afgevaardigde Mertens begon zijn betoog zoals hij ook de eer-

ste termijn deed met de problemen rond sport en politiek. Ik verwijs u op dit punt naar de schriftelijke beantwoording die ik gegeven heb. De heer Mertens koppelt daarna echter vrijwel alle aspecten van sportbeleid aan elkaar en vraagt vervolgens mijn visie daarop.

Ik heb deze Kamer verschillende beleidsnota's gezonden. Ik noem u de Nota Topsport en de binnenkort te verwachten nota Sport door Gehandicapten. Daarnaast zijn vele beleidsstukken ingebracht in het Nationaal Sport Overleg. Ik moet u dan ook zeggen dat ik op dit moment geen toezeggingen wil doen op het punt van een nieuwe Sportnota. Een dergelijke nota vergt bij gedegen voorbereiding en opzet meer tijd dan ik op dit moment vermag te overzien.

Vraag van mevrouw **Verkerk-Terpstra** (VVD) over ontnagelen van katten.

Mevrouw Verkerk-Terpstra heeft mij gevraagd de dierenartsen mijn oordeel te laten weten over het ontnagelen van katten. Ik zal mij verstaan met de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde over de meest gereede mogelijkheden hier toe.

Vragen van de heren **Worrell** (PvdA) en de heer **H. A. de Boer** (CDA) over VOO-uitzending.

De geachte afgevaardigde Worrell en de Boer vroegen zich af of het juist is dat ik pas op 1 maart a.s. beslis over de door Veronica uitgezonden voetbal-wedstrijd.

De geachte afgevaardigde menen dat dit te laat is.

Ik heb Veronica de tijd gegeven tot 1 maart a.s. om de eigen opvattingen aan mij mede te delen omtrent de aanvaardbaarheid van de uitzending uit een oogpunt van eventuele overtreding van het reclameverbod.

Een dergelijke termijn is gebruikelijk en niet te lang. Het is immers een regel van behoorlijk bestuur om een aangesproken instelling de tijd te geven zich te verantwoorden. Ik meen dat Veronica in dit opzicht niet afwijkend moet worden behandeld.

De geachte afgevaardigde de Boer kan ik nog mededelen dat ik tijdens het Mondeling Overleg met de Kamer over deze kwestie enerzijds de verwachting uitsprak, dat de omroeporganisaties in staat en bereid zouden zijn de regels te hanteren, maar anderzijds ook de Kamer toegezegde sancties te hanteren, indien nodig.

Vraag van de heer **Hermans** (VVD) over het onderzoeksbeleid.

Ik wil de heer Hermans graag toezeggen op korte termijn te zullen nagaan, welke concrete en zinvolle mogelijkheden er zijn om het onderzoeksbeleid in de door hem bedoelde zin – te weten een onderzoek naar een zodanig systeem van registratie, dat de onderlinge vergelijkbaarheid tussen werkelden en hun effectiviteit van handelen te meten en ook te hanteren zijn – nog nader toe te spitsen ook ten dienste van de gemeenten en provincies.

In dit verband wijs ik nog op een lopend onderzoeksproject van het NI-MAWO (in het kader van het goedgekeurde onderzoeksprogramma Programmeringscollege Onderzoek Maatschappelijke Dienstverlening – PCMD –) in opdracht van de NRMW over 'problemen rond registratie', waarbij de bestaande registratiesystemen op terreinen van zorg geïnventariseerd en geanalyseerd worden. Dit project wordt gefinancierd door departementen en het KJF en wordt door departementale vertegenwoordigers mede begeleid.

Vraag van de heer **Hermans** (VVD) over het klachtrecht.

Waar de geachte afgevaardigde Hermans heeft gesproken over registratieplicht in samenhang met een systeem van klachtrecht, dien ik hem en de Kamer op het volgende te wijzen. Een systeem van klachtrecht dient er niet in de eerste plaats toe, de beheersbaarheid van het uitvoerend werk te vergroten. Het gaat er daarentegen om, de positie van de cliënten in het welzijnswerk te verbeteren.

Vanuit die optiek heb ik de ideeën van de Nederlandse Organisatie van Welzijnswerkers zeker niet onwelwillend gezien. Maar hoe positief hun intentie ook te waarderen zou zijn, hun benadering was en is in mijn ogen te smal en te weinig uitgekristalliseerd. Een gewaarborgde regeling voor klachtenbehandeling dient een breder terrein te bestrijken. Het gaat om alle gesubsidieerde sectoren en de pend-ant-overheidsinstellingen.

De zorg van de NOW wordt, zoals u zult begrijpen, naar haar aard door mij gedeeld. Een klachtenregeling dient echter niet bij voorbaat te worden verbodkend en verkruid naar sectoren, maar een integrale verbetering van de rechtspositie van cliënten ten gevolge te hebben.

Om die reden wordt momenteel door de Stuurgroep DDF een onder-

zoek gedaan naar een zo mogelijk generale regeling voor behandeling van klachten. Hiermee wordt, dacht ik, tegemoet gekomen aan het door de geachte afgevaardigde naar voren gebrachte verlangen om tot beleidsvorming op dit punt te komen.

Vraag van de heer **Worrell** (PvdA) over nevenvoorzieningen voor bejaarden.

Zoals ik reeds in mijn reactie op de bijdrage van mevrouw Korte-van Hemel en de heer Worrell heb medegedeeld, wordt de toelating van nevenvoorzieningen voor bejaarden gekoppeld aan een termijn van drie jaar. Die termijn gaat in op het moment van toelating (1981) en dus niet op het moment dat de wetwijziging Indirecte Financiering in werking trad (1979)

Vraag van Mevrouw **Korte-van Hemel** (CDA) over deelname van niet-actieven aan sociaal-culturele activiteiten.

De geachte afgevaardigde mevrouw Korte-van Hemel heeft een aantal vragen gesteld over de geringere deelname van niet-actieven aan sociaal-culturele activiteiten.

In eerste termijn heb ik gezegd dat oorzaken daarvoor kunnen liggen in de gesubsidieerde voorzieningen zelf. Ik heb aangekondigd te willen nadenken over een verfijning van het subsidiesysteem. Ik bedoelde daarmee het volgende. In de afgelopen jaren is in onze samenleving geleidelijk een pakket soc.-culturele voorzieningen ontstaan dat de overheid subsidieert. Deze voorzieningen blijken met name aan te slaan bij de beter opgeleiden en beter gehonoreerden. Daar liggen ook vaak de initiatieven er toe. Uiteraard zijn hierop uitzonderingen en bevorder ik die ook door experimenten e.d.

De ongekende toename van het aantal niet-actieven, die voor een groot deel tot de laagst betaalden behoren, maakt het nodig dat wij het door mij geschetste probleem in ruimer verband bezien dan als experiment. Daarop wil ik met mijn beleidsinstrumenten inspelen.

Voor zover het beleid gedecentraliseerd is, zal ik dat doen via overleg met de lagere overheden, voorbeeldprojecten of ook bijzonder beleid. Onder meer in het vrijwilligersbeleid zie ik een werkveld dat hierbij in de aandacht moet worden betrokken. Zo moet u ook mijn opmerking over bemiddelingspunten verstaan.

Vraag van mevrouw **Korte-van Hemel** (CDA) over sociaal-cultureel werk voor niet-actieven te Rheden.

Mevrouw Korte-van Hemel kwam nog terug op mijn beantwoording over de subsidiëring van het sociaal-cultureel werk voor niet-actieven in Rheden. Bij deze subsidiëring gaat het om een jaarlijkse toewijzing van gelden, die niet van jaar tot jaar in dezelfde gemeenten behoeven terecht te komen. Het zijn in feite incidentele toewijzingen.

Daarin past het niet om structurele verplichtingen aan te gaan. Het toestaan, dat personeel wordt aangesteld op basis van dit geld, zou het aangaan van een dergelijke structurele verplichting betekenen.

Vraag van mevrouw **Verkerk-Terpstra** (VVD) over het bereik voor niet-actieven van gesubsidieerde voorzieningen.

Met instemming heb ik kennis genomen van het vertrouwen dat de geachte afgevaardigde mevrouw Verkerk-Terpstra stelt in de rapportage van de Stuurgroep Beleidsvorming Niet-actieven op het punt van het bereik voor niet-actieven van gesubsidieerde voorzieningen. Ik ben het met haar eens dat het prematuur is nu reeds een post, al dan niet Pro Memorie, in de begroting op te nemen.

Vraag van de heer **Meijer** (PvdA) over bibliotheek-contributies.

Inderdaad steeg in de eerste jaren na het invoeren van de bibliotheekwet het aantal jeugdleden. De invoering van de contributievrijdom was daarbij zeker één van de bevorderende factoren. Zeker echter niet de enige. Dat blijkt al uit het feit dat de groei in het aantal jeugdleden ook in de jaren voor '75 al zichtbaar was. Dat blijkt ook uit het feit dat na 1975, na de invoering van de wet, ook het aantal volwassenen zeer aanzienlijk groeide, hoewel die categorie wel contributie moest betalen.

De invoering van de wet zelf, de samenhangende publiciteit, de veranderingen in het onderwijs, het zijn alle factoren geweest die de groei in het aantal jeugdleden bevorderden. Dat het niet alléén de contributievrijdom is geweest die het gebruik bevordert, blijkt uit het feit dat sinds 1978 het aantal jeugdleden weer terugloopt, ook al bestaat nog steeds de contributievrijdom. Het toont wel aan dat contributievrijdom een stimulerende functie

heeft, maar dat contributievrijdom géén garantie voor klantenbinding is. Zo ben ik er ook van overtuigd dat het heffen van een gematigde contributie bij de bedoelde groep jongeren niet het verdrijven van klanten betekent.

Intussen blijft de contributievrijdom voor jongeren tot 16 jaar onverkort en principieel gehandhaafd.

Vraag van de heer **Jansen** (PPR) over de uitbreiding van bibliotheken.

Volgens de heer Jansen zou de uitbreiding van het personeel bij de bibliotheken langzamer verlopen dan gepland. Ik moet dit ontkennen. Bij het indienen van de bibliotheekwet is een planning voor de personeelsgroei opgesteld, waarbij de jaarlijkse groei gemiddeld, gemeten over een reeks van jaren, 200 plaatsen per jaar zou bedragen.

In de jaren waarvoor ik verantwoordelijk ben geweest is de planning ook gerealiseerd. Zelfs meer dan dat, want het zal ook de heer Jansen bekend zijn dat in 1980 de uitbreiding in totaal 250 plaatsen bedroeg, namelijk 150 uit het reguliere uitbreidingsbeleid en 100 extra uit het arbeidsplaatsenplan.

Vragen van mevrouw **Evenhuis-van Essen** (CDA) en de heer **Meijer** (PvdA) over vluchtelingenproblematiek.

Mevrouw Evenhuis heeft mij ten aanzien van de opvang van vluchtelingen gevraagd of ik zonodig een commissie ad hoc zou willen instellen om de voortgang van het werk van de VVN te volgen. Ik ben hier nog niet aan toe.

Zoals ik in eerste termijn heb aangegeven, wil ik voorshands vasthouden aan de huidige wijze van werken met inschakeling van de VVN. Wel ben ik doende met de VVN zodanige afspraken te maken dat de voortgang beter is gewaarborgd. Daarbij hoort een verbeterde werkorganisatie van de VVN en een regelmatig overleg tussen de VVN en mijn departement.

Voorts is door de geachte afgevaardigde Meijer en Evenhuis van gedachten gewisseld over de financiering en de wijze van opvang van de christen-Turken asielzoekers. Laat ik daarin duidelijkheid trachten te scheppen. In mijn opvatting gaat het bij de opvang van de Turkse asielzoekers om zeer beperkte maatregelen:

een dak boven het hoofd en voeding. Het gaat dus, om in ABW-termen te spreken, om de algemeen noodzakelijke kosten van het bestaan. De betrokkenen zullen die beperkte kosten kunnen en moeten voldoen uit eigen middelen of uit een bijstandsuitkering.

Van medische of maatschappelijke dienstverlening zal geen sprake zijn. Dus ook niet van indirecte financiering, zoals de geachte afgevaardigde Meijer vragenderwijs opperde.

Vraag van mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66) over Vietnamese vluchtelingen.

Mevrouw Bischoff wilde van mij weten hoe ik mij voorstel de opvangduur van Vietnamese vluchtelingen terug te brengen. Daar kan ik kort over zijn. Ik stel mij voor dat reeds in de eerste fase van de opvang de vluchtelingen worden voorgedragen voor een definitieve woning, dat wil zeggen in de eerste twee weken.

De VVN was door de plotselinge toename vaak later met voordragen, soms 5 of 6 maanden. De tweede fase heb ik nu gefixeerd op 3 maanden. Dit geeft de VVN de mogelijkheid om in die periode taal- en introductie-activiteiten te ontwikkelen. Ik sta zeker niet afwijzend tegenover de gedachte om een deel van de taalcursus in de definitieve plaats van huisvesting te doen organiseren.

Wel moet ik opmerken dat het wel-slagen van de pogingen de opvangduur terug te brengen mede wordt bepaald door de snelheid waarmee gemeenten woningen beschikbaar stellen.

Vraag van de heer **Jansen** (PPR) over subsidiesysteem en bezuinigingen bij het internaatsvormingswerk.

De heer Jansen sprak nogmaals over het internaatsvormingswerk en met name over het overleg over het voorgenomen nieuwe subsidiesysteem en de bezuinigingen.

Uit mijn antwoord op vragen hierover van de heer Jansen in eerste termijn leidt hij af dat de concept-rijks-subsidieregeling in maart alleen aan het Gestructureerd Overleg zou worden voorgelegd zonder dat er sprake is van overleg. Dit is uiteraard niet het geval.

Overigens merk ik op dat het overleg in maart de eindfase betreft van een overlegprocedure die al veel eerder in 1980 is begonnen. In het kader van deze overlegprocedure zijn meerdere malen stukken uitgewisseld waarover gesprekken hebben plaatsgevonden.

Met betrekking tot de bezuinigingen op het internaatsvormingswerk merk ik nogmaals op dat deze los staan van de ontwikkeling van een nieuw subsidiesysteem. Gegeven de noodzaak te komen tot bezuinigingen heeft afweging van verschillende mogelijkheden

tot de conclusie geleid dat op het artikel voor internaatsvormingswerk door een andere wijze van aftrekken van inkomsten uit zogenaamde GBIO-cur-sussen een bezuiniging kan worden gerealiseerd welke voor de betreffende instellingen geen ingrijpende gevolgen heeft.

Vraag van de heer **Jansen** (PPR) over 'Youth for Christ'.

De heer Jansen heeft mij gevraagd geen beslissing te nemen over de subsidie-aanvragen van Youth for Christ totdat de resultaten van het onderzoek naar de sekten bekend zijn. Ik zeg dat graag toe. Voorzover mij thans bekend, zullen deze resultaten op korte termijn beschikbaar zijn.

Vragen van mevrouw **Krijnen** (VVD) en mevrouw **Evenhuis-van Essen** (CDA) over een centrale emancipatie-informatievoorziening.

Mevrouw Krijnen en mevrouw Evenhuis hebben in tweede termijn opnieuw aandacht gevraagd voor het plan tot een centrale informatie en documentatievoorziening en zij hebben dit met een motie onderstreept.

Uit mijn antwoorden op eerdere vragen moge duidelijk zijn dat tot nu toe zeer zorgvuldig te werk is gegaan met de uitwerking van het plan tot bundelen van de afzonderlijke voorzieningen op het gebied van emancipatie-informatie. Ook moge duidelijk zijn dat slechts langzaam voortgang wordt gemaakt. Er is al zeer veel overleg met betrokkenen geweest en er zal nog veel overleg nodig zijn. Daarbij wordt degelijk rekening gehouden met allerlei belangen. Een echte garantie over een goed functioneren van één centrale voorziening kan ik u niet geven maar de zinvolheid van het bundelen van deskundigheid en middelen staat voor mij buiten kijf en wordt ook door betrokkenen onderkend. Wat de op dit punt ingediende motie betreft:

ik ben bereid de Kamer te informeren over de voortgang betreffende de nadere vormgeving van de centrale informatie-voorziening en de nadere invulling van organisaties, taken en bestuur en de consequenties van een en ander met name ook voor de NVR voor te leggen.

Vragen van mevrouw **Krijnen** (VVD) en mevrouw **Evenhuis-van Essen** (CDA) over plaatselijk emancipatiebeleid.

Mevrouw Evenhuis en mevrouw Krijnen vroegen in de tweede termijn nogmaals extra aandacht voor de wer-

king van de tijdelijke RBR ter stimulering van emancipatie-activiteiten. Het is nog niet mogelijk geweest de werking van de regeling ten aanzien van allerlei aspecten te evalueren maar ik kan er het volgende op dit moment over mededelen.

Het opstellen van een lijst van emancipatie-activiteiten blijkt in vele gemeenten een eerste aanleiding om over emancipatiebeleid te discussiëren. Ik heb de indruk dat het in ieder geval in een aantal gemeenten tot gevolg heeft gehad dat ook verder in het gemeentelijk beleid aandacht aan emancipatie besteed gaat worden.

Uit het grote aantal aanvragen voor een rijksbijdrage, ook uit zeer kleine gemeenten, blijkt dat veel vrouwen-groepen de weg naar de gemeente wel hebben gevonden. Er zijn echter óók klachten over afwijzing van subsidies door gemeenten: in de aard en omvang van deze problemen heb ik op dit moment nog onvoldoende inzicht.

Mij is niet bekend of in de ± 275 gemeenten die geen aanvraag hebben ingediend, geen emancipatie-activiteiten plaatsvinden, dan wel de subsidie-aanvragen door de gemeenteraden zijn afgewezen.

Daarom heb ik de provinciale CRM-bureau's gevraagd een systematische rapportage op te stellen over ervaringen en knelpunten met betrekking tot de rijksbijdrageregeling en het gemeentelijk emancipatiebeleid in het algemeen. Deze rapportage zal in de loop van 1981 gereed komen.

Mijn belangrijkste middelen ter stimulering van emancipatiebeleid van de gemeentelijke overheid zijn activering en voorlichting.

In regio's waar volgens de eerder genoemde rapportage vrouwengroepen stelselmatig niet aan bod komen zou gezocht kunnen worden naar mogelijkheden deze stimulering te intensiveren. Zo kunnen bij voorbeeld de provinciale bureau's van CRM deze gemeenten afzonderlijk attenderen op de bestaande mogelijkheden en hen voorlichten over het emancipatiebeleid van de regering.

Vraag van de heer **Meijer** (PvdA) over de koopkracht van bijstandontvangers.

De heer Meijer verduidelijkte dat hij, toen hij sprak over verarming, vooral het laatste jaar en het jaar 1981 op het oog had, waarin ook het sociaal minimuminkomen, netto gekoppeld aan het minimumloon, achter blijft. Hij vroeg of bij de aanpassing bij algemene maatregelen geen uitzondering zou kunnen worden gemaakt voor gezin-

nen met kinderen met name die, die langdurig op bijstand zijn aangewezen.

Ik kan de heer Meijer verzekeren dat de positie van deze inderdaad kwetsbare groep mijn aandacht heeft en dat ik doende ben de mogelijkheden te bezien daaraan iets te doen. Zeer binnenkort zal ik in een adviesaanvraag aan het College ABW die mogelijkheden aan de orde stellen.

Een aantal weken geleden heb ik officieel het overleg geopend met de gemeente Rotterdam over de collectieve toekenning van extra bijstand aan gezinnen met schoolgaande kinderen.

Op grond van de wet kan ik slechts in individuele gevallen extra bijstand toestaan en moet ik generaliserende bijstandsverstrekkingen tegengaan. Ook met andere gemeenten gaat dit overleg komen. Daarbij zal ik bezien hoe op zorgvuldige wijze terugkeer naar een toelaatbare wetstoepassing mogelijk is. Ook via een persbericht heb ik mijn standpunt laten weten.

Aan het College ABW wil ik met name met het oog op deze gezinnen de vraag voorleggen hoe in het kader van de wet aan de relatief hoge kosten van het bestaan voor gezinnen met kinderen tegemoet gekomen zou kunnen worden.

Vraag van mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66) over belangengroepen.

Mevrouw Bischoff heeft gepleit voor ruimere inschakeling van maatschappelijke belangengroeperingen bij de sociale zekerheid, met name door middel van deelneming aan advies- en overlegorganen op dit terrein. Aangezien het overgrote deel van de sociale zekerheid onder het beleidsgebied van de Minister en de Staatssecretaris van Sociale Zaken ressorteert, kan ik haar pleidooi niet volledig en in het algemeen beantwoorden; ik beperk mij tot de Algemene Bijstandswet.

Het belangrijkste adviesorgaan dat mij bij de ontwikkeling van het bijstandsbeleid ter zijde staat, is het College Algemene Bijstandswet. Zoals in mijn schriftelijk antwoord op de vraag in eerste termijn naar de mogelijkheid van opnemng van het COSBO in het College valt te lezen, heeft dit adviesorgaan een breed maatschappelijk draagvlak via de vertegenwoordiging van een aantal maatschappelijke organisaties. Daarote behoren geen organisaties die de specifieke belangen van bepaalde groeperingen als bejaarden, gehandicapten, psychiatrische patiënten, jeugdigen en gescheiden mensen

vertegenwoordigen, al zullen zij daar zeker oog voor hebben.

Indien een adviesaanvraag in het bijzonder deze of gene groepering raakt, kan het College bij de voorbereiding van zijn advies een vorm kiezen om zich over de positie en de inzichten en meningen van de groepering in kwestie te laten informeren. Hoewel ik dat graag aan het College zelf overlaat, wil ik wel mede naar aanleiding van het pleidooi van mevrouw Bischoff de wenselijkheid van goede raadpleging van belangengroeperingen onder de aandacht van de voorzitter van het College brengen.

Uiteraard kunnen belangenorganisaties zich ook uit eigen beweging tot het College wenden, als zij menen dat hun zienswijze van nut kan zijn bij de voorbereiding van een advies dat hun belangen raakt. Met het COSCO zijn intussen afspraken gemaakt voor een periodiek overleg tussen zijn bestuur en de directie Bijstandszaken van het Departement van CRM over alle onderwerpen op het gebied van de ABW, die van enige betekenis zijn voor de oudere leden van de bevolking.

Op die wijze is het mogelijk aan de bijzondere belangen van deze groepering aandacht te besteden. Met andere groeperingen is het contact meer incidenteel. Als daar echter termen voor aanwezig zijn, ben ik graag bereid ook met organisaties die andere groeperingen met duidelijke belangen met betrekking tot de ABW hebben geïnstitutionaliseerd contact te bevorderen.

Ook in de memorie van toelichting op de CRM-begroting heeft de Kamer kunnen lezen, dat ik zeer positief sta tegenover participatie van degenen die belang hebben bij een goed bijstandsbeleid. Het komt er op aan, dat daarvoor werkbare vormen worden bedacht.

Zoals uit het bovenstaande blijkt ben ik het met de strekking van de motie die dit onderwerp betreft eens en geef er de hierboven weergegeven uitwerking aan, zodat de motie daarmee naar mijn mening overbodig is geworden.

Amendement op stuk nr. 59 van de heren **Worrell** en **Meijer** (PvdA).

In de amendementen van de geachte afgevaardigden Worrell en Meijer klinkt zorg door voor de sociale positie van de vertalers. Ik deel die zorg en wil deze uitstrekken tot de inkomenspositie van de literaire auteur in het algemeen.

Ten gevolge van de stagnerende boekenmarkt laten die inkomens, ondanks de gerealiseerde waardevast-

heid van de beurzen van het Fonds voor de Letteren, vergeleken bij de gemiddelde gezinsinkomens, een verontwaardigende dalende tendens zien. De inkomenspositie van de literaire vertaler en de oorspronkelijke auteur heeft in gelijke mate mijn aandacht.

Door de reeds toegezegde structurele verhoging van het subsidie aan het fonds kan de literaire vertaler verhoudingsgewijs voor hetzelfde deel in de fondsuitkeringen participeren als de oorspronkelijke auteur. Daarom zou het niet evenwichtig zijn nu nog een extra geldbedrag speciaal ten behoeve van de vertalers, naar het fonds over te hevelen.

Overigens is de door de geachte afgevaardigde geconstateerde groei van de begrotingspost voor internationale betrekkingen in hoofdzaak een optisch verschijnsel. Het toch al beperkte budget staat de laatste jaren onder een toenemende druk door de sterke prijsstijgingen en de grote inflatieverschillen tussen Nederland en de landen waarmee culturele uitwisselingen tot stand worden gebracht.

Bovendien veroorzaakt het sterk groeiende aantal tot stand gekomen of in voorbereiding genomen culturele verdragen, voornamelijk geïnitieerd uit buitenlands politieke overwegingen, een toenemende druk op dit budget. Daarnaast staan een aantal belangrijke internationale activiteiten op stapel voor 1981 en volgende jaren, welke structurele verhogingen van het budget voor internationale betrekkingen vergen.

Het door de geachte afgevaardigde ingediende amendement om het budget voor internationale betrekkingen te verlagen ten gunste van het budget voor subsidies en andere uitgaven Letteren moet ik dan ook ten sterkste ont-raden.

Amendement op stuk nr. 60 van de heer **Worrell** (PvdA), en anderen.

Dit amendement ten behoeve van een rijksbijdrage voor de kinderdagverblijven en ten laste van artikel 27 is onuitvoerbaar en derhalve onacceptabel. Bij de beantwoording van vraag 351 over artikel 27 (materiële uitgaven departement) in de nota naar aanleiding van het verslag is reeds toegelicht wat de reden van de verhoging is. Hier is namelijk het volgende vermeld: 'Bij de verdeling van de aanvullende post opgenomen in de miljoenennota 1980 voor prijscompensatie is een bedrag toebedeeld aan dit artikel. Daarnaast heeft een verhoging plaats gehad ter dekking van de kosten welke

voortvloeiën uit de toewijzing van een aantal formatieplaatsen voor 1981. Met een toeneming van kosten voor voorlichting, automatisering, organisatie-onderzoeken en bewaking werd tevens rekening gehouden. Het daarvoor uitgetrokken geld kan niet worden gemist.

Amendement op stuk nr. 61 van de heren **Worrell** en **Meijer** (PvdA).

De geachte afgevaardigden **Worrell** en **Meijer** hebben bij amendement op stuk nr. 61 voorgesteld artikel 44 met f 150.000 te verhogen ten behoeve van een verhoging van het subsidie voor het North Sea Jazzfestival.

Voor goed begrip: het festival heeft tot nu toe geen subsidie ontvangen van mijn departement. Voor het festival 1977 was de afwijzing van het subsidieverzoek gebaseerd op een negatief advies van de Raad voor de Kunst.

Voor 1980 vroeg de stichting wederom subsidie aan. Ook nu weer was het advies van de Raad voor de Kunst zeer kritisch ten aanzien van de programmering van vooral de meer recente stromingen in de jazz.

Desondanks meende de Raad dat het festival een muziekaanbod herbergt dat zich in het 'gewone' seizoen niet voordoet. Op grond daarvan werd een éénmalige stimuleringssubsidie geadviseerd.

Een toekomstige permanente subsidiëring stelde de raad afhankelijk van de mate waarin komende festivals een meer karakteristieke staalkaart te zien geven van historisch belangrijke stijlen en ontwikkelingen binnen de jazz en geïmproviseerde muziek. Ook de bevindingen van de werkgroep Jazz zouden hierbij betrokken moeten worden. Geadviseerd werd f 30.000 te verlenen mits dit niet ten koste zou gaan van de subsidiemogelijkheden van de Nederlandse jazzgroepen. Subsidiëring zou evenwel wél ten koste gaan van die groepen. Het subsidie is dan ook niet toegekend.

De aanvraag voor het festival 1981 (gevraagd is f 320.000) ligt voor advies bij de Raad voor de Kunst. Ik acht het amendement dan ook prematuur.

Bovendien zou dekking gevonden moeten worden in verlaging van artikel 57 waaruit onder andere het Holland Festival wordt gesubsidieerd. De financiële zorgen bij die instelling zijn groot en mijn beleid is erop gericht de duidelijk opgaande lijn in de ontwikkeling van het Holland Festival, die allereerste zeer positief gewaardeerd wordt, zo mogelijk te blijven volgen.

Verlaging van artikel 57 zou dit beleid ernstig in gevaar brengen. Ik moet het amendement dan ook ten stelligste ontraden.

Amendement op stuk nr. 62 van de heren **Worrell** en **Meijer** (PvdA).

De indieners van het amendement, dat beoogt de bijdrage aan de Wereldomroep (artikel 127) te verlagen met f 5 miljoen ten gunste van artikel 175 'Subsidies algemeen maatschappelijk werk en organen van samenwerking', achten de reserveringen als onderdeel van artikel 127 voor een nieuw in te richten zenderpark voor de Wereldomroep, zeker met het oog op de werkelijk gereserveerde bedragen in de voorafgaande jaren, onnodig hoog.

Uit de op 21 januari jl. aan de Vaste Commissie voor CRM gezonden brief over de financiering van de Wereldomroep blijkt onder meer, dat in de voor het jaar 1982 geraamde bijdrage aan de Wereldomroep een bedrag van f 10.852.900 is begrepen voor NOZEMA-kosten. De NOZEMA heeft geraamd dat er in 1985 structureel circa f 24 miljoen nodig is, zodat het voor 1982 op de CRM-begroting geraamde bedrag van circa f 10,8 miljoen in de loop der jaren nog fors zal moeten toenemen.

Een structurele beperking van de post NOZEMA-kosten met f 5 miljoen zou een slechte zaak zijn, omdat daardoor de financiering van het nieuwe zenderpark ernstig in gevaar komt, zo niet onmogelijk wordt. Zelfs een éénmalige vermindering met f 5 miljoen moet ik afwijzen omdat het al moeilijk genoeg zal zijn, in de komende jaren voldoende middelen te vinden voor de nodige accrèsen. Een vermindering met f 5 miljoen zou van kortzichtigheid getuigen omdat dit toch in de komende jaren weer zou moeten worden gecompenseerd.

Een door de indieners gesuggereerde vermindering van de normale begroting van de Wereldomroep, acht ik even slecht verteerbaar. In de brief van 21 januari heb ik al aangegeven dat te constateren overschotten zijn aangewend voor de dekking van (noodzakelijke) uitgaven van de Wereldomroep. Die overschotten, die voornamelijk van incidentele aard zijn, zijn éénmalige ter beschikking van de Wereldomroep gelaten met het oog op de financiële situatie waarin de Wereldomroep verkeerde. Het is niet mogelijk het voor de exploitatie-uitgaven van de Wereldomroep geraamde bedrag te verlagen, zonder daarmee de activiteiten van de Wereldomroep te beperken. Dat daarbij ook werkgelegenheid betrokken is, zal duidelijk zijn.

Amendement op stuk nr. 68 van mevrouw **Korte-van Hemel** (CDA) en de heer **Hermans** (VVD).

Het amendement van de heer **Hermans** om f 5 miljoen over te brengen van artikel 23 (BRW-beleid 1977 t/m 1980) ten gunste van Maatschappelijke Dienstverlening (artikel 175) is niet uitvoerbaar.

Op artikel 23 staan dit jaar alleen nog kas-middelen, waarvoor in het kader van het BRW-beleid 1977 t/m 1980 juridische verplichtingen zijn aangegaan.

De beschikbaarstelling van de middelen uit deze vierjarige periode is om praktische redenen ten behoeve van provincies en gemeenten over 6 jaar uitgesmeerd. Er kunnen geen nieuwe verplichtingen op worden aangegaan. In 1981 en 1982 vinden alleen nog uitbetalingen plaats, ter afronding van deze beleidsperiode.

Amendement op stuk nr. 72 van mevrouw **Verkerk-Terpstra** (VVD).

De geachte afgevaardigde **Verkerk** heeft toegelicht waarom de VVD-fractie het amendement met betrekking tot het artikel democratische planning heeft ingediend. Democratische planning is belangrijk, zegt zij, maar er moet niet teveel geld naar planning ten koste van het uitvoerend werk. Ook stelde zij dat door het uitstel van de Rbr-MD er minder aan planning gedaan wordt en er dus wel geld overblijft. Ik vind deze argumentatie bepaald gebrekkig. Ik stel hier het volgende tegenover:

1. welzijnsplanning kost geld; onder meer door de VNG wordt om extra middelen gevraagd. Vermindering van de middelen is een slechte zaak.

2. voor het uitvoerende werk is van uitermate groot belang een goede en open beleidsvoorbereiding. Zonder die planning blijven we zitten met de huidige knelpunten in het uitvoerend werk.

3. de ruime welzijnsplanning van gemeenten en provincies hangt maar zeer ten dele af van de invoering van de Rbr-MD. Gemeenten en provincies pakken de planning ruim op, ook zonder rijksvoorschriften, ook als een (deel)verplichting een jaar opschuift. Maak die initiatieven niet onmogelijk.

Aannemen van dit amendement zal betekenen dat ik de gemeenten zal moeten teleurstellen en – nogmaals – daardoor de ondersteuning van breed overleg bij de voorbereiding van de plannen zal moeten verminderen.